

บทที่ 4

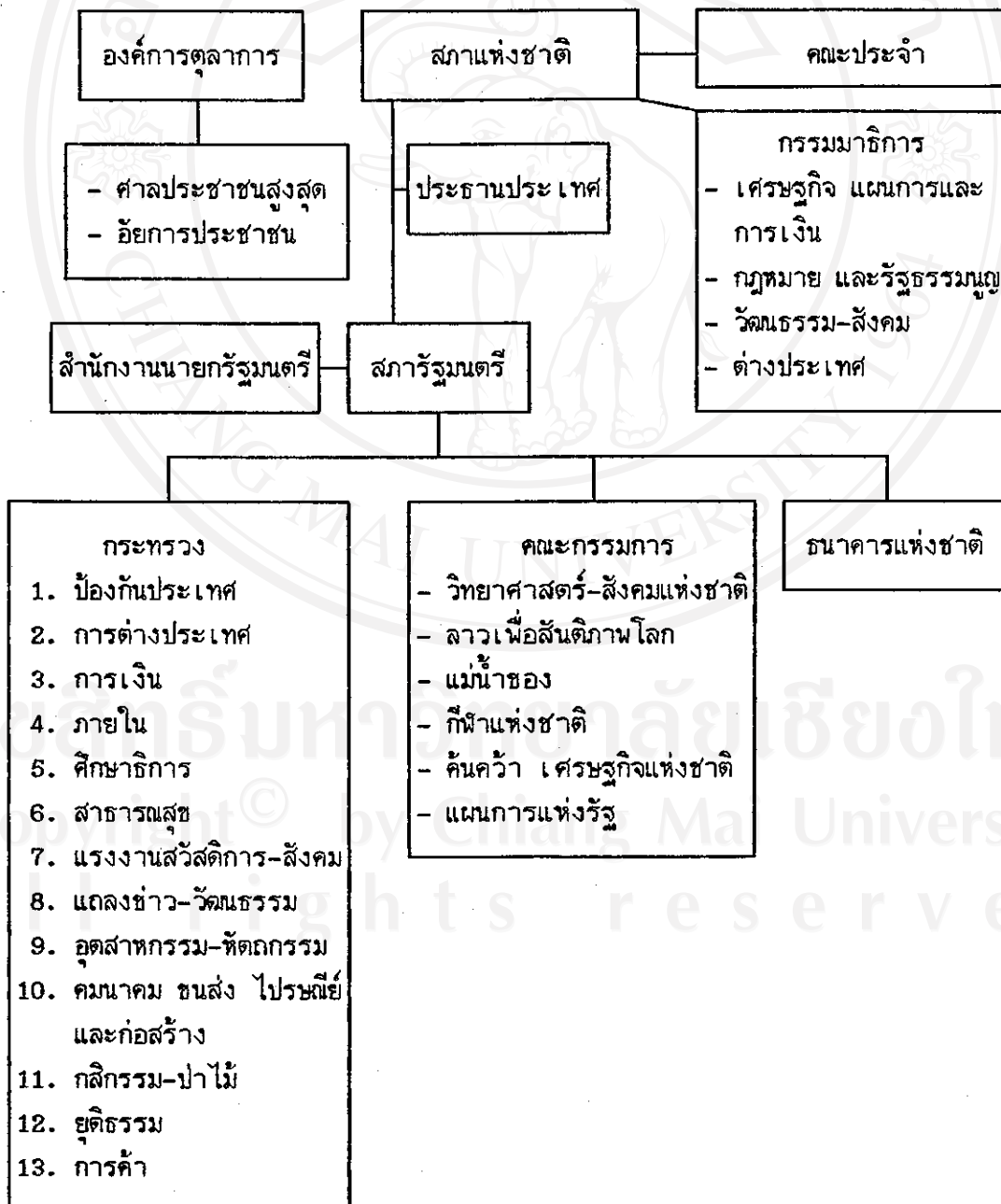
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยจากเอกสาร งานวิจัย บทรายงาน บทสรุป บทความ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลเป็น 8 ประเด็น เพื่อสนองตามวัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดกระบวนการดำเนินงานและผลของโครงการที่เป็นนวัตกรรมการศึกษาในระบบในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 2. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างการดำเนินโครงการที่เป็นนวัตกรรมการศึกษา นอกระบบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคม นโยบายของรัฐ และความต้องการของชุมชน
- ประเด็นดังกล่าวข้างต้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ
1. กระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคม (เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี)
 2. นโยบายของรัฐบาลต่อการศึกษาในระบบโรงเรียน
 3. สภาพทั่วไปปัญหาและความต้องการของชุมชน
 4. แนวคิด/ปรัชญาที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินโครงการ
 5. บริบทของหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนโครงการ
 6. สภาพของกระบวนการดำเนินโครงการ
 7. นวัตกรรมและผลกระทบที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินโครงการ
 8. ความสอดคล้องระหว่างการดำเนินโครงการที่เป็นนวัตกรรมการศึกษา นอกระบบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม นโยบายของรัฐ และความต้องการของชุมชน

วันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 เป็นวันก่อตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยประชาชน มีประธานประเทศเป็นประมุขสูงสุด มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหารประเทศ ซึ่งมีโครงสร้างการปกครองดังนี้

แนบภูมิ 2 โครงสร้างการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส่วนกลาง)
ปี 1996

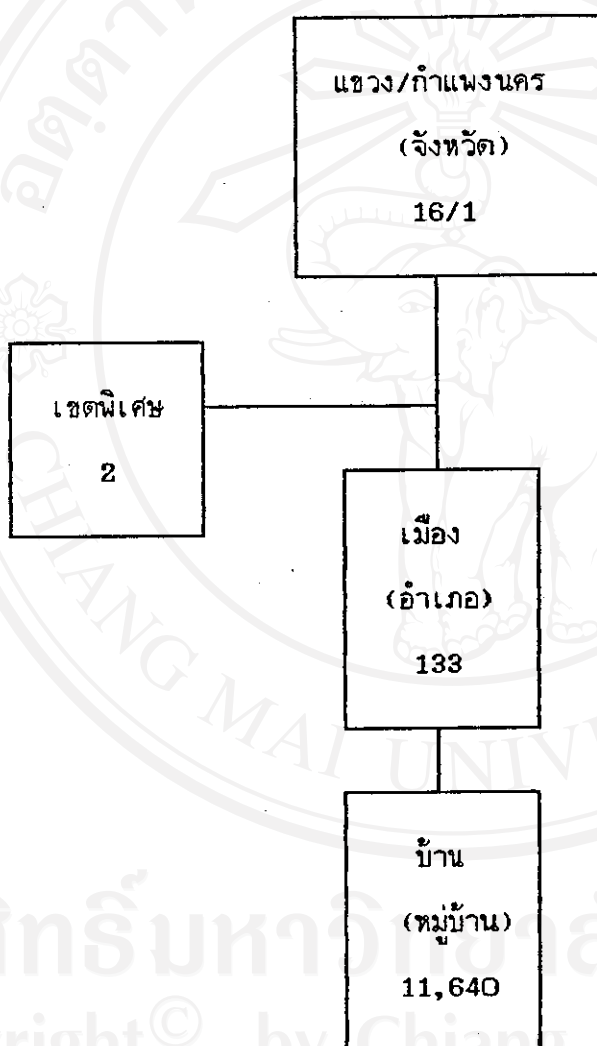
จากแผนภูมิ 2 จะเห็นว่าการปกครองอยู่ส่วนกลางของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย

1. สภาแห่งชาติ เป็นองค์การนิติบัญญัติ มีสิทธิติดลงบรรดาปัญหาพื้นฐานของประเทศ ติดตาม ตรวจสอบการเคลื่อนไหวขององค์การบริหารและตุลาการ เลือกตั้งประธานประเทศ
2. รัฐบาล เป็นองค์การบริหารแห่งรัฐ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานสภารัฐมนตรี มีรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี รองรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ ประธาน และรองประธาน คณะกรรมการเทียบเท่ากระทรวง เป็นสมาชิกสภารัฐมนตรี
3. องค์การตุลาการ ซึ่งประกอบด้วยศาลประชาชนสูงสุด เป็นองค์การพิพากษาสูงสุดของรัฐ และอัยการประชาชนเป็นองค์การ ตรวจสอบ การเคารพระเบียบ กฎหมาย และปฏิบัติสิทธิกล่าวฟ้อง

ประธานประเทศสภาแห่งชาติ รัฐบาล มีวาระดำรงตำแหน่ง 5 ปี

จากปี 1975-1996 โครงสร้างการปกครองส่วนกลางมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเรื่อย ๆ มา จนถึงเดือนมีนาคม 1989 สภาแห่งชาติได้รับการสร้างขึ้น จึงทำให้โครงสร้างการปกครองส่วนกลางมีรูปแบบดังแผนภูมิ 1 แต่กระทรวง หน่วยงานต่าง ๆ ก็มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงใหม่ทางด้านเศรษฐกิจ (New Economic Mechanism)

แผนภูมิ 3 โครงสร้างการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส่วนท้องถิ่น)
ปี 1995

จากแผนภูมิ 3 จะเห็นว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มี 16 แขวง และ 1 กำแพงนคร มี 2 เขตพิเศษ (คล้ายแขวง) มี 133 เมือง และมี 11,640 บ้าน ระดับแขวง กำแพงนครมีเจ้าแขวง เจ้าครองกำแพงนคร ระดับเขตพิเศษมีหัวหน้าเขต ระดับเมืองมีเจ้าเมือง และระดับบ้านมีนายบ้าน เป็นผู้ปกครองและบริหารอยู่ในแต่ละระดับ การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมคือ เพิ่มเขตพิเศษ จำนวนเมืองเพิ่มขึ้น 13 เมือง (1989 มี 12 เมือง) จำนวนบ้านได้เพิ่มขึ้น 140 บ้าน (1989 มี 11,500 บ้าน) และไม่มีตาแสง (ตำบล)

ระบบเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นเศรษฐกิจทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีจุดหมายขยายการผลิตแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ทำให้พื้นฐานเศรษฐกิจแห่งชาติมีการขยายตัวยิ่งขึ้น และยกระดับชีวิตการเป็นอยู่ทางด้านวัตถุและจิตใจของประชาชนให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงระยะของการเปลี่ยนแปลงใหม่ทางด้านเศรษฐกิจ (New Economic Mechanism) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ค.ศ. 1981-1985 มาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 4 ค.ศ. 1996-2000 ทำให้แขนงการต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงคือ

ด้านกลีกรวม สภาพการผลิตกลีกรวมส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติเฉพาะดินฟ้าอากาศ แต่ก็ยังถือเอากลีกรวมเป็นงานหนึ่งที่สำคัญอยู่ในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งยึดอัตราส่วนร้อยละ 50 ของยอดผลิตภัณฑ์ภายในซึ่งมีอัตราเพิ่มในแต่ละปีระหว่าง 3-8 %

ตาราง 3 เนื้อที่การผลิตทางด้านกลีกรวมลาว ปี 1995

ประเภท	จำนวน (ha)
1. พืชเลี้ยงอาหาร	644,000
2. พืชผักต่าง ๆ	21,500
3. พืชอุตสาหกรรม	70,300
รวม	735,800

แหล่งข้อมูล : "โคสนา" ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (1995) หน้า 37

ตาราง 4 ผลผลิตทางด้านกลีกรรมวลว (ตัน)

ประเภท	1976	1995
1. ข้าวนาปี	455,400	1,130,000
2. ข้าวนาปรัง	35,000	104,500
3. ข้าวไร่	202,000	183,100
4. ข้าวสาลี	30,400	79,400
5. เผือกมัน	47,300	-
6. ผักต่าง ๆ	28,400	186,600
7. ถั่วเขียว	1,000	4,300
8. ถั่วเหลือง	3,500	8,900
9. ยาสสูบ	5,000	61,600
10. ฝ้าย	2,300	8,400
11. อ้อย	17,000	123,000
12. กาแฟ	2,800	10,000
13. ชา	-	1,700
รวม	830,700	2,201,500

แหล่งข้อมูล : "โคสนา" ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (1995) หน้า 37-38

จากตาราง 3 และ 4 จะเห็นได้ว่าการผลิตทางด้านกลีกรรมวลวได้เพิ่มขึ้น
จึงทำให้ผลผลิตทางด้านกลีกรรมวลวเพิ่มขึ้น 1,370,800 ตัน ในปี 1995 มากกว่าปี 1976

ตาราง 5 การเลี้ยงสัตว์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ตัว)

ประเภท	1976	1995
1. ควาย	641,400	1,191,600
2. วัว	325,900	1,145,900
3. หมู	764,200	1,723,600
4. แกะและแพะ	31,000	153,100
5. สัตว์ปีก	4,075,900	11,338,400
รวม	5,838,400	15,552,600

แหล่งข้อมูล : "โคสนา" ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (1995) หน้า 38-39

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่าสัตว์เลี้ยงในลาวได้เพิ่มสูงขึ้นถึง 9,714,200 ตัว ในปี 1995 มากกว่าปี 1976

ด้านอุตสาหกรรม ในช่วงที่ผ่านมาการอุตสาหกรรมและหัตถกรรมโดยทั่วไปเห็นว่าการขยายตัว แต่ส่วนมากจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก (อุตสาหกรรมปลายทาง) เช่น โรงงาน เบียร์ ยาสูบ น้ำหวาน รองเท้า ตัดเย็บเสื้อผ้า พลาสติก ซีเมนต์ เครื่องไฟฟ้า ผงซักฟอก ฯลฯ บรรดาโรงงานเหล่านี้เป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงมีการลงทุนทั้งภายในและต่างประเทศมากขึ้น

ตาราง 6 โรงงานอุตสาหกรรมและหัตถกรรมลาว (แห่ง)

ประเภท	1993	1994
1. โรงงานขนาดใหญ่	68	80
2. โรงงานขนาดกลาง	276	343
3. โรงงานขนาดเล็ก	4,753	5,523
รวม	5,097	5,946

แหล่งข้อมูล : "โคสนา" ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (1995) หน้า 45

จากตาราง 6 แสดงว่าโรงงานอุตสาหกรรมและหัตถกรรมของลาวได้เพิ่มขึ้น 849 แห่ง ในช่วงปี 1993-1994

ด้านคมนาคมขนส่ง ไปรษณีย์และก่อสร้าง มีการขยายตัว ปัจจุบันลาวกำลังนำกลัง
สัญญาดาวเทียมมาใช้ในงานสื่อสารทั้งภายในและต่างประเทศได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตาราง 7 เส้นทางคมนาคมของลาว (กิโลเมตร)

ประเภท	1976	1995
1. ทางลาดยาง	1,427	2,837
2. ทางลูกรัง	4,371	5,221
3. ทางดิน	5,664	10,799
รวม	11,462	18,857

แหล่งข้อมูล : "โคสนา" ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (1995) หน้า 39

จากตาราง 7 จะเห็นว่าเส้นทางคมนาคมของลาวได้เพิ่มขึ้น 7,395 กิโลเมตร ในช่วงปี 1976-1995

ตาราง 8 ปริมาณขนส่งสินค้าลาว (ตัน)

ประเภท	1976	1995
1. ทางบก	679,000	955,837
2. ทางน้ำ	22,000	898,000
3. ทางอากาศ	100	1,700
รวม	701,100	1,854,700

แหล่งข้อมูล : "โคสนา" ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (1995) หน้า 40

จากตาราง 8 แสดงว่าปริมาณขนส่งสินค้าของลาวได้เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะการขนส่งทางน้ำ และในช่วงปี 1976-1995 ได้เพิ่มขึ้นถึง 1,153,600 ตัน

ทางด้านอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ขยายตัวอย่างรวดเร็ว

ตาราง 9 สินค้าเข้า-ออกในลาว

ประเภทสินค้า	สินค้านำเข้า (ตัน)			สินค้าส่งออก (ตัน)		
	1976	1990	1994	1976	1990	1994
1. น้ำมันเชื้อเพลิง	1,000	134,000	181,000			
2. ซีเมนต์	6,000		151,400			
3. เหล็ก	7,000		20,000			
4. พลังงานไฟฟ้า (ล้านกิโลวัตต์/ชั่วโมง)				157	607	
					(1985)	
5. แร่ธาตุต่าง ๆ (ตัน)				70,000	110,000	653,000
6. ไม้ท่อน (ลูกบาศก์เมตร)				1,000	34,000	11,300
7. ไม้แปรรูป (ลูกบาศก์เมตร)				(1990)	(1993)	
				29,000	73,000	88,200
8. ไม้อัด (แผ่น)				41,000	641,000	1,512,400
9. กาแฟ (ตัน)					(1985)	
					2,829.7	

จากตาราง 9 จะเห็นว่าสินค้าส่งออกของลาวส่วนมากจะเป็นประเภทวัตถุดิบ การส่งออกเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ส่วนสินค้าที่นำเข้าส่วนมากเป็นสินค้าประเภทวัสดุก่อสร้าง น้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง 338,400 ตัน ในช่วงปี 1976-1994

ตาราง 10 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าลาว

ปี	จำนวนคน
1990	14,400
1991	37,613
1992	87,571
1993	102,964
1994	146,155
1995	208,271
รวม	596,974

แหล่งข้อมูล : "โคสนา" ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (1995) หน้า 49

จากตาราง 10 จะเห็นว่าการท่องเที่ยวของลาวนับตั้งแต่ปี 1990-1995 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศลาวมีจำนวนถึง 596,974 คน เข้ามาท่องเที่ยวในระยะสั้น และมาจากประเทศใกล้เคียง เช่น เวียดนาม ไทย และจีน

สภาพราคาและดัชนีการซื้อขาย ภายหลังประเทศลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ในปี 1976 รัฐบาลลาวก็ได้เปลี่ยนเงินกับครั้งแรกและปลายปี 1979 มีการเปลี่ยนเงินกับอีกเป็นครั้งที่ 2 หลังจากนั้นสภาพราคาก็มีการขึ้นลง โดยเฉพาะปี 1985 รัฐบาลมีนโยบายให้เอกชนเข้ามาดำเนินการตามโรงงานและรัฐวิสาหกิจและรัฐตามกลไกตลาดเสรี ซึ่งระยะนี้อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินกับกับเงินดอลลาร์สหรัฐก็มีการขึ้นลงไปด้วย

ตาราง 11 อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราและอัตราเงินเฟ้อของลาว

ประเภท	1985	1990	1991	1992	1993	1994	1995
1. อัตราแลกเปลี่ยน (1 ดอลลาร์สหรัฐ/กีบ)	300-350	720	720	720	720	720	920
2. อัตราเงินเฟ้อ (ร้อยละ)			10.3	6	8.9	6.7	22

แหล่งข้อมูล : "โคสนา" ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (1995) หน้า 49

จากตาราง 11 แสดงว่าอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินกับกับเงินดอลลาร์สหรัฐได้เพิ่มขึ้นสูงตามลำดับ ส่วนอัตราเงินเฟ้ออยู่ในระหว่าง 6-12 % ในปี 1995 เพิ่มขึ้นถึง 22 % จึงทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น

ตาราง 12 ยอดผลิตภัณฑ์ภายในประเทศลาว (G.D.P.) (คิดเป็นหน่วยล้านกีบ)

แขนง	1990	1991	1992	1993	1994
1. เกษกรรม	371,835.4	365,346.9	395,537.0	406,233.5	439,979.6
2. อุตสาหกรรม	88,104.9	105,633.9	113,587.2	125,258.0	138,633.9
3. บริการ	147,376.9	156,993.1	163,038.2	175,632.6	185,375.7
4. ภาษีนำเข้า	5,364.0	9,186.3	9,635.2	4,718.0	16,667.9
รวม	612,681.2	637,160.3	681,797.6	721,842.1	780,657.1
เฉลี่ยต่อหัวคน (ดอลลาร์สหรัฐ)	211				335.1

แหล่งข้อมูล : "โคสนา" ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (1995) หน้า 50-51

จากตาราง 12 จะเห็นว่ายอดผลิตภัณฑ์ภายในประเทศลาวปี 1990-1994 เพิ่มขึ้น 6.3 % ต่อปี เฉลี่ยต่อหัวคนแล้วก็เพิ่มขึ้น 124.1 ดอลลาร์สหรัฐ ในปี 1990-1994

ระบบการศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นระบบ 11 ปี (ชั้นประถม 5 ปี มัธยมต้น 3 ปี และมัธยมปลาย 3 ปี)

1. งานการศึกษาสายสามัญ

ด้านปริมาณ ในระหว่างปี 1987-1995 ที่ผ่านมามีประสบการณ์กับปัญหาและอุปสรรคหลายประการก็ตาม กระทรวงศึกษาธิการและแขนงต่าง ๆ ก็ได้มีความพยายามหาทุกวิถีทางเพื่อขยายโรงเรียนสามัญศึกษาไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะเขตพื้นที่ราบและตัวเมือง จะเห็นว่าจำนวนนักเรียนมีอัตราเพิ่มขึ้น และจำนวนโรงเรียนมีการขยายอย่างรวดเร็ว ตรงกันข้ามกับเขต

หยุดยั้งและเขตทางไกลความเจริญ การขยายตัวเป็นไปอย่างค่อนข้างล่าช้า และมีน้อยเกินไป เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าจำนวนโรงเรียนและนักเรียนแต่ละชั้นได้เพิ่มขึ้น แต่การเพิ่มขึ้นนั้นบางชั้นมีลักษณะคงตัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตาราง 13 สถิติสายสามัญศึกษาทั่วประเทศลาว

ชั้นประถม ปี ค.ศ.	จำนวน โรงเรียน	จำนวน ห้องเรียน	จำนวนครู		จำนวนนักเรียน	
			รวม	หญิง	รวม	หญิง
1987-1988	8,316	23,239	20,384	7,161	558,852	245,574
1988-1989	6,210	23,575	19,438	7,287	571,630	254,042
1989-1990	6,435	22,943	19,970	7,335	563,734	245,005
1990-1991	6,488	23,193	21,309	8,085	576,472	250,160
1991-1992	7,148	22,549	20,904	8,547	581,900	253,751
1992-1993	7,643	21,958	21,659	8,990	637,359	277,274
1993-1994	8,361	24,039	22,649	9,466	681,044	295,846
1994-1995	7,591	26,343	24,569	10,004	724,114	315,734

ม.ต้น	จำนวน โรงเรียน	จำนวน ห้องเรียน	จำนวนครู		จำนวนนักเรียน	
			รวม	หญิง	รวม	หญิง
ปี ค.ศ.						
1987-1988	629	2,576	6,942	2,780	88,973	-
1988-1989	699	2,698	7,440	3,113	92,487	38,497
1989-1990	584	2,770	7,441	3,082	93,715	37,758
1990-1991	695	2,818	7,694	3,176	94,897	37,354
1991-1992	719	2,912	7,963	3,139	88,447	35,238
1992-1993	744	2,959	8,183	3,256	94,157	36,849
1993-1994	784	3,084	8,235	3,261	105,497	41,814
1994-1995	705	3,342	7,710	3,055	117,869	46,807
ม.ปลาย	จำนวน โรงเรียน	จำนวน ห้องเรียน	จำนวนครู		จำนวนนักเรียน	
			รวม	หญิง	รวม	หญิง
ปี ค.ศ.						
1987-1988	107	745	2,782	840	30,317	12,498
1988-1989	108	773	2,312	753	31,380	12,492
1989-1990	102	119	2,607	920	31,391	12,251
1990-1991	116	859	2,860	1,103	32,334	11,292
1991-1992	122	878	2,854	1,063	31,826	11,466
1992-1993	125	870	2,773	1,066	32,819	11,868
1993-1994	132	955	2,831	1,070	38,176	14,128
1994-1995	129	1,123	2,794	1,024	44,599	16,668

แหล่งข้อมูล : แผนการพัฒนาศึกษาตั้งแต่ปี 1996-2000 หน้า 2-3

จากตาราง 13 จะเห็นว่าจำนวนโรงเรียน ห้องเรียน ครูสอนแต่ละชั้นได้เพิ่มขึ้น แต่มีลักษณะคงตัว ส่วนจำนวนนักเรียนแต่ละชั้นก็ได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะชั้นประถมได้เพิ่มขึ้นสูง

ด้านคุณภาพของสายสามัญศึกษา จะเห็นว่ายังต่ำ นักเรียนชั้นประถมปีที่ 3-4 ยังอ่านหนังสือลาวไม่ได้คล่องแคล่ว และยิ่งไปกว่านั้นนักเรียนชั้นเฝ้าเรียนซึ่งอยู่ในระดับชั้นประถมปีที่ 4-5 แล้วก็ยังไม่สามารถที่จะพูด อ่านและเขียนภาษาลาวได้ นักเรียนสอบตกซ้ำชั้นและละทิ้งการเรียนยังอยู่ในอัตราสูง (61 %) สภาพดังกล่าวเกิดมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น

- ครูส่วนมากยังด้อยคุณภาพ ครูที่ผ่านวิทยาลัยครูจำนวนหนึ่งคุณภาพของการเรียนการสอน ก็ยังต่ำและครูที่ไม่ได้ผ่านวิทยาลัยครูมีถึง 40 % ตัวอย่าง ครูสอนชั้นประถมศึกษา ปี 1993-1994 มีทั้งหมด 19,970 คน มีครูไม่ได้ผ่านการศึกษจากวิทยาลัยครู 8,135 คน ไม่จบประถมศึกษา 716 คน จบประถม 2,240 คน ไม่จบมัธยมต้น 1,482 คน จบมัธยมต้น 3,057 คน และจบมัธยมปลาย 640 คน

- ครูไม่ได้รับเงินเดือนเป็นเวลาหลายเดือนติดต่อกัน เงินเดือนที่ได้รับก็ไม่เพียงพอ จึงทำให้ครูออกจากหน้าที่การเรียนการสอนไปประกอบอาชีพอื่น

- การสอนการเรียนไม่จบหลักสูตร บางแห่งสอนเรียนปีละ 3 เดือนเท่านั้น ทั้งสอนไม่ครบตามวิชาเรียนที่ได้กำหนดไว้

- หนังสือแบบเรียนมีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และยิ่งไปกว่านั้น หนังสือแบบเรียนและอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนมีจำนวนไม่เพียงพอแก่นักเรียน

- โรงเรียนหลายแห่งอยู่ในสภาพทรุดโทรม และโต๊ะเก้าอี้ก็ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน

- การปฏิบัตินโยบายต่อครูในด้านต่าง ๆ ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะครูที่สอนอยู่เขตห่างไกล

2. งานการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้ทำอย่างมีแผนงาน โครงการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ ทั้งอบรมวิชาชีพไปพร้อม ๆ กัน แต่งานนี้ก็ยังประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ กิจกรรมการเรียนการสอนลดน้อยลง จำนวนคนไม่รู้หนังสือและลืมหนังสือเพิ่มขึ้น ซึ่ง

ปัจจุบันมีถึง 300,000 คน ซึ่งมีอัตราส่วน 40 % ของกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุ 15-40 ปี การเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่ได้รับการพัฒนา และเปิดโอกาสให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงทุกกลุ่ม

แนวโน้มของการศึกษาตั้งแต่ปี 2000

- ขยายโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อรับเอาเด็กที่อยู่ในเกณฑ์อายุ (6 ปีขึ้นไป) ได้เข้าเรียนจะเพิ่มขึ้นจาก 63 % (1990) ถึง 80 % (2000) พร้อมกันนั้นก็ลดอัตราการสอบซ้ำชั้นและการละทิ้งการเรียน ทำให้อัตราส่วนของนักเรียนที่เข้าประถมปีที่ 1 ถึง 5 ให้สูงขึ้นจาก 27 % (1990) ให้ถึง 63 % (2000)

- ขยายและปรับปรุงโรงเรียนมัธยมต้นและมัธยมปลายให้สามารถรับนักเรียนเพิ่มขึ้น คือมัธยมต้นจาก 30 % (1990) ถึง 40 % (2000) และมัธยมปลาย จาก 12 % (1990) ถึง 17 % (2000)

- ทำให้การรู้หนังสือและลืมนหนังสือของประชาชนในเกณฑ์อายุตั้งแต่ 15-40 เพิ่มขึ้นจาก 60 % (1990) ถึง 80 % (2000) ยกกระตบการศึกษาขั้นประถมให้ได้ 50 % ของจำนวนผู้ที่รู้หนังสือแล้ว พร้อมทั้งอบรมวิชาชีพพื้นฐานที่จำเป็นให้ประชาชน

ด้านสาธารณสุข มีการขยายตัวดีพอสมควร ซึ่งแสดงได้ดังนี้

ตาราง 14 สถิติโรงพยาบาลและแพทย์ของลาว

ประเภท	1976	1995
1. โรงพยาบาลส่วนกลาง	4 แห่ง	7 แห่ง
2. โรงพยาบาลแขวง	12 แห่ง	18 แห่ง
3. โรงพยาบาลเมือง	96 แห่ง	131 แห่ง
4. สถานีอนามัย	294 แห่ง	542 แห่ง

ตาราง 14 (ต่อ)

ประเภท	1976	1995
5. นายแพทย์	100 คน	800 คน
6. พยาบาล	400 คน	2,300 คน
7. ผู้ช่วยพยาบาล	4,600 คน	5,200 คน

แหล่งข้อมูล : "โคสนา" ปีที่ 9 ฉบับที่ 39 (1995) หน้า 54

จากตาราง 14 จะเห็นว่าโรงพยาบาลและแพทย์เพิ่มขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถบริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากขาดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือทางการแพทย์

สถานการณ์เปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ-สังคมที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น รัฐบาลเห็นว่าจำเป็นต้องมีการลงทุนอย่างมหาศาลเพื่อรักษาเสถียรภาพและขยายทางด้านเศรษฐกิจในระดับที่แน่นอนเอาไว้ รัฐได้ลงทุนในการพัฒนาประเทศประมาณ 188.5 พันล้านบาท (1\$ US เท่ากับ 920 กับ ปี 1995) ในจำนวนนี้เป็นทุนภายใน 44 พันล้านบาท และทุนจากต่างประเทศประมาณ 144.5 พันล้านบาท ในขณะที่เดียวกันได้ระดมทุนจากแหล่งอื่น ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ ซึ่งประกอบการลงทุนตามแผนการต่าง ๆ สำหรับปี 1995-1996 ดังนี้

All rights reserved

ตาราง 15 การลงทุนในแขนงการต่าง ๆ ในลาว

แขนงการ	ทุนที่ได้รับ (ร้อยละ)
1. คมนาคม	45.8
2. อุตสาหกรรม	15.0
3. กสิกรรม-ป่าไม้	11.5
4. การศึกษา	10.5
5. สวัสดิการ-สังคม	6.6
6. สาธารณสุข	5.8
7. พัฒนาชนบท	2.9
8. วัฒนธรรม	1.9

แหล่งข้อมูล : ทิศทางแผนการปี 1995-1996

จากตาราง 15 จะเห็นว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญและลงทุนสูงในด้านคมนาคม อุตสาหกรรม กสิกรรม-ป่าไม้ การศึกษา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ทางด้านเศรษฐกิจ (New Economic Mechanism)

เมื่อพิจารณาสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้ว สรุปได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมให้เจริญก้าวหน้า นอกจากจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างการผลิต คือแขนงกสิกรรม-ป่าไม้ สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมและการบริการ ทำให้เกิดการขาดแคลนกำลังคนในระดับสูง และแรงงานฝีมือในระดับกลางสถานประกอบการ ซึ่งจะทำให้หนุ่มสาวในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงมุ่งเข้าสู่ตลาดแรงงานในการผลิตและบริการมากขึ้น การส่งออกและประชากรจะเพิ่มขึ้น ด้านการศึกษาจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เช่น ปฏิบัติการศึกษามหาบัณฑิต ดัดแปลงหลักสูตร เนื้อหาการ

เรียนการสอน ยกกระดับความรู้ความสามารถให้แก่ครูสอน ขยายโรงเรียน ห้องเรียน เพื่อรองรับ การเพิ่มขึ้นของนักเรียน ขยายโรงเรียนเอกชน จากนั้นยังมีผลกระทบถึงการมีงานทำ การกระจาย ทรัพย์สิน รายได้ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สถาบันครอบครัว และวัฒนธรรม ท้องถิ่นอีกด้วย

แนวโน้มการขยายตัวด้านเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 1996-2000 ทำให้เศรษฐกิจแห่งชาติขยาย ตัวในระดับเฉลี่ย 8-8.5 % ต่อปี ยอดผลิตภัณฑ์มวลรวม-ป่าไม้เพิ่มขึ้นปีละประมาณ 5 % ยอด ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและหัตถกรรมเพิ่มขึ้นปีละ 13-14 % และการบริการเพิ่มขึ้นปีละ 10-11 % การคาดคะเนประชากรเพิ่มขึ้นประมาณ 5.2 ล้านคน และเฉลี่ยรวมยอดผลิตภัณฑ์ภายในต่อคน ต่อ ปีได้ประมาณ 500 ดอลลาร์สหรัฐ พยายามรักษาเสถียรภาพทางการเงิน ทำให้อัตราเงินเฟ้อ เฉลี่ยไม่เกิน 10 % สร้างรายได้เข้างบประมาณแต่ละปีให้ได้ 13-16 % ของรวมยอดผลิตภัณฑ์ ภายใน พร้อมกันนั้นก็ทำให้การขาดทุนของงบประมาณลดลงในแต่ละปี ส่งเสริมการลงทุนเข้าใน การพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมในแต่ละปีให้ได้ระหว่าง 25-30 % ของรวมยอดผลิตภัณฑ์ภายใน ในนั้น การลงทุนของรัฐไม่หลุด 12 % ของรวมยอดผลิตภัณฑ์ภายใน สู้ชนทำให้ 70 % ของเด็กที่อยู่ใน เกณฑ์อายุเข้าเรียน ได้จบโรงเรียนประถม หลุดผ่านอัตราการเจ็บป่วยและการตายด้วยโรคที่ ป้องกันได้ด้วยการฉีดวัคซีน ทำให้อายุยืน เฉลี่ยสำหรับเพศชาย 56 ปี และเพศหญิง 58 ปี

2. นโยบายของรัฐบาลต่อการศึกษาในระบบโรงเรียน

ภายหลังสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในวันที่ 2 ธันวาคม ปี ค.ศ. 1975 พรรคและรัฐบาลได้มีแผนนโยบายเกี่ยวกับงานการศึกษาดังต่อไปนี้ "นำเอาการศึกษาไป ก่อนก้าวหนึ่ง...ทำให้ประชาชนทุกคนในทุกเผ่าในทุกบริเวณของประเทศชาติล้วนแต่ได้ชมใช้การ ศึกษาใหม่ วัฒนธรรมใหม่..." ได้กำหนดว่า "งานการศึกษาเป็นหน้าที่ใจกลางในการปฏิวัติทาง ด้านแนวคิดและวัฒนธรรม เป็นขอกุญแจไขช่องทางให้แก่การตัดสร้างและก่อสร้างสังคมนิยมสำเร็จ ผล" (มติของกองประชุมศูนย์กลางพรรค ครั้งที่ 5 สมัยที่ 2 และมติของกรมการเมือง ศูนย์กลาง พรรคเกี่ยวกับงานการศึกษาในระยะใหม่ของการปฏิวัติ, 1978, หน้า 32)

ในวันที่ 18 กรกฎาคม ปี ค.ศ. 1987 มติเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การศึกษาสำหรับระยะแ่
นี้ถึงปี ค.ศ. 2000 ได้ประกาศใช้ พร้อมกันนี้การศึกษานอกระบบต้องบรรลุจุดหมายยุทธศาสตร์
ดังต่อไปนี้

กำหนดแบบแผนและการรณรงค์การเรียนบำรุงวัฒนธรรมของพนักงานและประชาชนต่าง ๆ
ให้ได้อย่างแข็งแรงก่อนอื่นเล่งใส่พนักงานหลักแหล่ง สมาชิกพรรค กรรมการชาวนุ่ม นักรบในกำลัง
ประกอบอาวุธ ให้ผู้เรียนนำความรู้วิทยาศาสตร์ เทคนิคที่ตนได้เรียนไปใช้ในการผลิต ในหน้าที่
การงาน ในการสู้รบ และการดำรงชีวิต สำเร็จการศึกษาชั้นประถมโดยทั่วไป สำหรับชาวนุ่ม
และเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 6-14 ปี ส่วนสมาชิกพรรค กรรมการ พนักงานหลักแหล่งอยู่รากฐาน
พนักงานชั้นเมือง และชาวนุ่มผู้ก้าวหน้าต้องให้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมต้น พร้อมกันนั้นให้
ประชาชนที่ไม่รู้หนังสือและลึ้มหนังสือสามารถอ่านออกเขียนได้

วิธีการยุทธศาสตร์ของการศึกษาสำหรับระยะนี้ถึงปี 2000

- การเรียนบำรุงวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ชาวนุ่มสำเร็จการศึกษาชั้นประถมโดยทั่วไป
สำหรับชาวนุ่มอยู่เขตมุดอยอย่างต่ำต้องให้จบชั้นประถมปีที่ 2
- จัดการเรียนหลายรูปแบบ โดยให้สอดคล้องกับเงื่อนไขการผลิต และหน้าที่การงาน
ของผู้เรียน ผลิตตำราเรียนและอุปกรณ์การเรียน ให้เพียงพอ ระดมผู้ที่มีความรู้ความสามารถ
เข้าร่วมในการสอนบำรุงวัฒนธรรม
- สำหรับผู้ที่สูงอายุ อาจจะจัดเรียนเป็นแต่ละปัญหาที่มีเนื้อหาเหมาะกับหน้าที่การงาน
ของเขา
- ปรับปรุงและสร้างโรงเรียน บำรุงวัฒนธรรมทุกระดับ ตั้งแต่ส่วนกลางจนถึงท้องถิ่น
- ปรับปรุงโรงเรียนชาวนุ่มชนเผ่าทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติจริง
- ปฏิบัตินโยบายต่าง ๆ ต่อผู้สอนและผู้เรียน
- ปลุกระดมมวลชนอย่าง เป็นกระบวน เพื่อสำเร็จเป็นแต่ละระดับคาตหมายและแต่ละ

เป้าหมาย

- หลักสูตรโครงการ ตำราแบบเรียน และวิธีสอนบำรุงวัฒนธรรม ต้องให้กระต๊อดรัด มีการนำเอาความรู้วิทยาศาสตร์พื้นฐาน กับความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองเศรษฐกิจ-สังคม เทคนิคการผลิต และสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้ในหน้าที่การงาน ในการผลิตและในชีวิตการเป็นอยู่ เฉพาะการเรียนบำรุงวัฒนธรรมขั้นประถมขึ้นก่อนอื่นต้องรับประกันให้ผู้เรียนอ่านได้เขียนเป็น และนำไปใช้เลขคำนวณ 4 ประการ ได้ชำนาญพอสมควร

ในปี ค.ศ. 1991 ได้เปลี่ยนชื่อกรมประชาศึกษาและบำรุงวัฒนธรรม มาเป็น กรมการศึกษานอกกระบวนโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการที่เปลี่ยนแปลงใหม่ กรมการศึกษานอกกระบวนโรงเรียน เป็นแผนกหนึ่งทั้งพรรคและรัฐบาล ให้มีความสำคัญเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม และคุณภาพชีวิตการเป็นอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ในมติของกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 5 ของพรรค จึงได้กำหนดทิศทางหน้าที่ให้แก่แผนกการศึกษาในตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า "ในเฉพาะหน้าจะต้องลดจำนวนคนไม่รู้หนังสือและผู้ลืมนักเรียนใหม่ในหมู่ประชาชน ยกสูงความรู้และ ความตื่นตัวของประชาชน สร้างนายช่าง นักวิชาการและปัญญาชนที่มีความสามารถเพื่อตอบสนองความต้องการของประเทศชาติ...มีการสมทบด้านรูปการต่าง ๆ บรรดาองค์กรในสังคม"

เพื่อปฏิบัติตามทิศทางของมติดังกล่าวอยู่ในกองประชุมศึกษาทั่วประเทศประจำปี 1991 ได้กำหนดแนวทางการศึกษานอกกระบวนในแผนการพัฒนาศึกษาตั้งแต่ปี 1991-1996 คือ "ปรับปรุงวิธีและเนื้อหาการเรียนการสอนของการศึกษานอกกระบวนโรงเรียนคืนใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการแท้จริงของสังคม"

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นความจำเป็นในการกำหนดนโยบายและวางแผนการศึกษานอกกระบวนให้สอดคล้องกับเงื่อนไขและความสามารถแท้จริงทางด้านเศรษฐกิจ-สังคม โดยมีเป้าหมายปรับปรุงวิธีการ รูปแบบและเนื้อหาการเรียนการสอนของการศึกษานอกกระบวนให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน เพื่อหลุดพ้นและจำกัดความไม่รู้หนังสือ พร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น จึงได้กำหนดนโยบายทั่วไปและนโยบายเฉพาะของกรมการศึกษานอกกระบวนโรงเรียนเกี่ยวกับงานการศึกษานอกกระบวน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

นโยบายทั่วไป

1. ต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนที่ด้อยโอกาส พิเศษสำหรับสตรีและชนเผ่าด้อยอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
2. ต้องสร้างความสนใจและสร้างเงื่อนไขทุกอย่างเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
3. ต้องจัดการศึกษาหลายรูปแบบ หลายวิธี ให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจสังคมของแต่ละท้องถิ่น
4. ต้องให้หลายส่วน เช่น องค์การจัดตั้งของรัฐ เอกชน ประชาชนและอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบ
5. ต้องจัดการศึกษาให้สัมพันธ์กันระหว่างแนวคิดรักครอบครัว รักบ้านเกิดเมืองนอน รักประเทศชาติและมีแนวคิดสากลอันเนื่องใส่
6. ต้องให้ศึกษานอกระบบมีคุณค่าเทียบเท่ากับการศึกษาในระบบ

นโยบายเฉพาะ

1. ต้องให้ประชาชนผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีระดับเทียบเท่ากับชั้นประถม และมีความสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของการดำรงชีวิต

2. การศึกษานอกระบบต้องควบคู่กับการเรียนวิชาชีพ โดยนำเอาความรู้ใหม่ ๆ มาใช้
3. จัดตั้งบริการข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสรับข้อมูลข่าวสารและความรู้ใหม่ ๆ

4. ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักวางแผนการพัฒนาคอร์สให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ-สังคม

5. การศึกษาต้องสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
6. ปรับปรุงโครงสร้างการจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ความสามารถในการจัดตั้งคุ้มครองการศึกษานอกระบบให้มีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ต่อกันนโยบายเฉพาะ

1. นโยบาย : ต้องให้ประชาชนผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีระดับเทียบเท่า
ชั้นประถมและมีความสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของการดำรงชีวิต

ยุทธศาสตร์

1.1 ประสานสมทบและนำใช้โรงเรียนสามัญ เพื่อจัดการสอนให้แก่ผู้ด้อยโอกาสการ
ศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยเรียน

1.2 จัดตั้งศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนประจำหมู่บ้านที่ไม่มีโรงเรียนสามัญหรือนำไปใช้
ในโรงเรียนสามัญที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะหมู่บ้านอยู่ในเขตพุดอยเพื่อเป็นแหล่งให้ความรู้แก่
ประชาชน

1.3 จัดให้ครูอาสาสมัครไปประจำการสอนอยู่ในหมู่บ้านที่ไม่มีโรงเรียนสามัญ เพื่อ
เป็นผู้ให้บริการด้านการศึกษากับประชาชน

1.4 ประสานงานและร่วมมือกับองค์การต่าง ๆ ของรัฐ เอกชน ประชาชน พระสงฆ์
สามเณร และองค์การจัดตั้งสากล ช่วยจัดการการศึกษานอกระบบ

1.5 ปลุกกระตมเผยแพร่ให้ทุกส่วนเข้าใจถึงความหมาย ความสำคัญของการศึกษาที่มี
ความจำเป็นต่อการพัฒนาตนเองและสังคม

1.6 การจัดตั้งการศึกษานอกระบบ ในเบื้องต้นแต่ละแขวงต้องสร้างจุดแบบอย่าง
เพื่อถอดถอนบทเรียน

2. นโยบาย : การศึกษานอกระบบต้องควบคู่กับการเรียนอาชีพโดยนำเอาความรู้ใหม่ ๆ
มาใช้

ยุทธศาสตร์

2.1 นอกจากการเรียนการสอนหนังสือแล้ว ต้องฝึกวิชาชีพให้ประชาชนผู้ที่มีความ
สนใจอาชีพใดอาชีพหนึ่งที่สอดคล้องกับเงื่อนไขและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2.2 ค้นคว้าโครงการหลักสูตร ดำเนินแบบเรียนที่เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยนำเอา
เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าไปสอน

- 2.3 ต้องค้นหาผู้ชำนาญอาชีพใดอาชีพหนึ่งในหมู่บ้านเพื่อช่วยสอนและนำพาปฏิบัติจริง
- 2.4 ต้องให้มีการสมทบกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อใช้สถานที่ อุปกรณ์และวิชาการเพื่อจัดการอบรมวิชาชีพให้แก่ชาวบ้าน
- 2.5 จัดการอบรมวิชาชีพในระยะสั้นตามความสนใจของชาวบ้าน โดยนำครูวิชาชีพเคลื่อนที่เข้าไปสอนประชาชนตามบ้านต่าง ๆ

3. นโยบาย : บริการข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสรับความรู้ใหม่ ยุทธศาสตร์

- 3.1 จัดตั้งศูนย์บริการข่าวสารอยู่ในโรงเรียนและศูนย์ศึกษาชุมชน วัด หรือสถานที่อื่น ๆ เพื่อบริการข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชน
- 3.2 จัดหาสื่อต่าง ๆ เช่น เอกสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ และอื่น ๆ เพื่อส่งไปให้โรงเรียน ศูนย์ศึกษาชุมชนต่าง ๆ
- 3.3 จัดพิมพ์วารสารต่าง ๆ ที่ง่าย มีเนื้อหาสอดคล้องเหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของประชาชน
- 3.4 นำตู้หนังสือเคลื่อนที่เพื่อบริการให้แก่หมู่บ้านที่มีเงื่อนไข (หมุนเวียนกันไป)
- 3.5 จัดให้มีรายการเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบทางวิทยุ โทรทัศน์ และนำหน่วยฉายภาพยนตร์ วิดีโอ เคลื่อนที่เพื่อบริการแก่ประชาชนในเขตชนบท

4. นโยบาย : ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักวางแผนพัฒนาครอบครัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ-สังคม ยุทธศาสตร์

- 4.1 ประสานงานกับสหพันธ์แม่หญิง สาธารณสุข กสิกรรม และส่วนอื่น ๆ เพื่อให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย การเลี้ยงดูลูก ด้านโภชนาการและการวางแผนครอบครัวแก่ชาวบ้าน
- 4.2 ควรเอาความรู้เกี่ยวกับด้านสุขภาพอนามัย การวางแผนครอบครัวและโภชนาการสอดแทรกเข้าในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและจัดพิมพ์หนังสืออ่านเสริม ไปสเตอร์ ออกเผยแพร่

5. นโยบาย : การศึกษาต้องสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ยุทธศาสตร์

5.1 ต้องอบรมประชาชนให้เข้าใจถึงหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อชุมชน

5.2 ต้องให้ความรู้การประสานงานและการร่วมมือพัฒนาสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างถนนหนทาง โรงเรียน โรงพยาบาล ชลประทาน และอื่น ๆ

5.3 การส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมและเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ

6. นโยบาย : ปรับปรุงโครงสร้างการจัดตั้งและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการจัดตั้งคุ้มครองการศึกษานอกระบบให้มีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์

6.1 แต่งตั้งให้มีคณะกรรมการการขึ้นศูนย์กลาง ชั้นแขวง และท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่งานการศึกษานอกระบบ

6.2 ให้มีการปรับปรุงโครงสร้างการจัดตั้งโดยมีหน่วยงานครบถ้วน ตั้งแต่กระทรวง จนถึงท้องถิ่น เพื่อมีความสามารถดำเนินการศึกษานอกระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 เสริมสร้างและฝึกอบรมบุคลากรแต่ละประเภทอยู่ภายในและต่างประเทศ เช่น ผู้บริหารวิชาการ ครูสอน และครูอาสาสมัคร ให้มีความรู้ความสามารถจัดตั้งคุ้มครองการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบ

ในปัจจุบันแนวโน้มของการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับงานการศึกษานอกระบบเร่งรัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จระดับต่าง ๆ การรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ การศึกษา นอกโรงเรียนสายสามัญระดับต่าง ๆ การให้ข่าวสารข้อมูลเพื่อการศึกษา ได้แก่ การจัดแหล่งความรู้ในรูปที่อ่านหนังสือ ห้องสมุด ศูนย์ศึกษาชุมชน การจัดกระจายเสียงตามสายหรือกระจาย ข่าว และรูปแบบอื่น ๆ และการให้ความรู้เพิ่มพูนและทักษะทางวิชาชีพที่จำเป็น เช่น การฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น การจัดกลุ่มสนใจทางวิชาชีพ ทั้งหมดนี้เพื่อบรรลุเป้าหมายของการศึกษานอกระบบ คือ (1) ให้เด็กและประชาชนที่ไม่มีโอกาสได้เรียนตั้งแต่อายุ 15-40 ปี ที่ไม่รู้หนังสือให้กลับ

ความไม่รู้หนังสือได้ร้อยละ 80 (ปี 2000) ของกลุ่มเป้าหมาย (300,000 คน) (2) ให้ผู้สำเร็จการจบลงความไม่รู้หนังสือได้มีโอกาสเรียนต่อชั้นประถมประมาณร้อยละ 50 (ปี 2000) มีความรู้พื้นฐานเพื่อมีความสามารถประกอบส่วนเข้าในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และมีเงื่อนไขเข้าอบรมวิชาชีพ

3. สภาพทั่วไปปัญหาและความต้องการของชุมชน

จากการเข้าไปศึกษาในภาคสนามแล้วจะเห็นสภาพทั่วไป ปัญหา และความต้องการของชุมชนจากข้อมูลดังต่อไปนี้ คือ

บ้านชะโงน เมืองสาละวัน แขวงสาละวัน ห่างจากใจกลางแขวงสาละวัน 20 กิโลเมตร มี 167 ครอบครัว มีประชาชน 926 คน เป็นหญิง 477 คน เป็นชนเผ่ากะตาง ส่วนมากนับถือผี อาชีพหลักทำนา ซึ่งมีเนื้อที่ 108 เฮกตาร์ อาชีพสำรอง ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ เช่น ควาย 225 ตัว วัว 520 ตัว หมู 1,100 ตัว สัตว์ปีก 5,200 ตัว นอกนั้นทำสวน 40 เฮกตาร์ ทำไร่ 18 เฮกตาร์ มีร้านค้าขายย่อย 4 แห่ง มีโรงเรียนประถมศึกษาสมบูรณ์ 1 แห่ง มีสุสาน 1 แห่ง มีพนักงานของรัฐ 5 คน ภายในหมู่บ้านมีโทรทัศน์ 3 เครื่อง วิทยุเกือบทุกครอบครัว รายได้ของประชาชนมาจากการขายผลปลูก เช่น หนาก้วย ถั่วดิน ข้าว หนากพร้าว ขายสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ เป็นบ้านที่มีพื้นฐานเศรษฐกิจดีพอสมควร เฉลี่ยหมู่บ้านจะเห็นว่าผู้มีฐานะดี 30 % ฐานะปานกลาง 50 % และยากจน 20 %

บ้านเพา เมืองเล่างาม แขวงสาละวัน ห่างจากใจกลางเมืองเล่างาม 6 กิโลเมตร มี 35 ครอบครัว 188 คน หญิง 96 คน ชนเผ่าละเวน อาชีพหลักทำไร่ ปลูกกาแฟ หนากแง่ง ซึ่งมีเนื้อที่ 151.6 เฮกตาร์ นับถือศาสนาพุทธ มีรายได้เฉลี่ยครอบครัวละ 65,000 กีบ/ปี เป็นพนักงานของรัฐ 3 คน มีโทรทัศน์ 2 เครื่อง วิทยุเกือบทุกครอบครัว มีโรงเรียนภายในบ้าน ประถมปีที่ 1 และ 2 เท่านั้น รายได้ของประชาชนมาจากการขายข้าว หนากแง่ง กาแฟ หนากนัต

บ้านชะยาวเหนือใหม่ เมืองสามคคี่ไซ แขวงอัตปือ ห่างจากใจกลางแขวง 10 กิโลเมตร มี 77 ครอบครัว 568 คน หญิง 292 คน อาชีพทำนา 75 เอ็กตา ทำไร่และสวน 15 เอ็กตา นับถือศาสนาพุทธ เป็นชนเผ่าโอ้ย มีโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2

บ้านแบ่ง เมืองละมาม แขวงเซกอง ห่างจากใจกลางแขวง 18 กิโลเมตร มี 67 ครอบครัว 460 คน หญิง 238 คน ชนเผ่ากะตู่และตะโอย อาชีพทำไร่ 37.6 เอ็กตา ทำสวน กาแฟ 25.6 เอ็กตา ทำนา 17.6 เอ็กตา เลี้ยงปลา 22 บ่อ มีโรงเรียนประถมศึกษาสมบูรณ์ 1 แห่ง มีร้านขายของเล็ก ๆ 1 แห่ง รายได้ของประชาชนมาจากการขายหมาก กาแฟ ของป่า

บ้านละวีฝั่งแดง เมืองละมาม แขวงเซกอง ห่างจากใจกลางแขวง 8 กิโลเมตร มี 54 ครอบครัว 223 คน หญิง 108 คน ชนเผ่าละวีและตะเหลียง อาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน 15.38 เอ็กตา นับถือผี มีโรงเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 รายได้มาจากการขายของป่าและ ทาปลา

บ้านนางิ้ว เมืองไซ แขวงอุดมไซ ห่างจากใจกลางแขวง 6 กิโลเมตร มี 37 ครอบครัว 178 คน หญิง 90 คน ชนเผ่าขมุและลี้ อาชีพทำไร่ 14.15 เอ็กตา ทำนา 5.59 เอ็กตา เลี้ยงปลา 12 บ่อ นับถือผี ลักษณะของบ้านเรือนเป็นแบบชั่วคราว เพิ่งย้ายมาตั้งบ้านใหม่ในปี 1990 มีโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 1-3 เรียนอยู่ศูนย์ศึกษาชุมชน ส่วนปีที่ 4 ไปเรียนอยู่บ้านอื่น รายได้ มาจากการขายของป่า

บ้านสามคคี่ไซ เมืองไซ แขวงอุดมไซ ห่างจากใจกลางแขวง 18 กิโลเมตร มี 107 ครอบครัว 518 คน หญิง 341 คน ชนเผ่าขมุ อาชีพทำไร่ 118.52 เอ็กตา ทำสวน 6.93 เอ็กตา นับถือศาสนาพุทธ มีโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 1-3 ส่วนปีที่ 4 ไปเรียนบ้านอื่น มีร้านขายของ เล็ก ๆ 2 แห่ง รายได้มาจากการขายสัตว์เลี้ยง เช่น หมู ไก่ และมาจากการขายของป่า

บ้านโพนแก้ว เมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์ ห่างจากเทศบาลเมืองวังเวียง 10 กิโลเมตร มี 126 ครอบครัว 855 คน หญิง 412 คน ชนเผ่าลาวสูง อาชีพทำนา 82 เอ็กตา ทำไร่ 35 เอ็กตา เลี้ยงปลา 15 บ่อ เป็นบ้านที่ตั้งใหม่ปี 1988 นับถือผี มีโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 1-4 มีร้านขายของย่อย 3 แห่ง รายได้มาจากการขายพืชผัก สัตว์เลี้ยง และของป่า

บ้านเวียงสะไหม เมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์ ห่างจากเทศบาลเมืองวังเวียง 6 กิโลเมตร มี 117 ครอบครัว 710 คน หญิง 341 คน ชนเผ่าลาวลุ่มและลาวทาง อาชีวะทำไร่ 98 เอ็กตา ทำนา 32.2 เอ็กตา ทำสวน 3 เอ็กตา ลาวลุ่มมาตั้งบ้านในปี 1970 ส่วนลาวทางมาตั้งบ้านปี 1992 ลาวลุ่มทำนา ลาวทางทำไร่ ลาวลุ่มนับถือศาสนาพุทธ ลาวทางนับถือผี มีโรงเรียนประถมปีที่ 1-3 มีร้านขายของย่อย 2 แห่ง รายได้มาจากการขายผลปลูก สัตว์เลี้ยง และของป่า

นอกจากการปลูกพืชแล้ว การเลี้ยงสัตว์ของประชาชนในบ้านที่กล่าวข้างต้นมักจะเลี้ยงเพื่อไว้ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ หรือเลี้ยงไว้เป็นอาหารในครัวเรือน บางครัวเรือนก็เลี้ยงเพื่อขาย ผลผลิตที่พอจะขายเป็นสินค้า ได้แก่ กาแฟ หมากแห้ง หมากงา หมวกกล้วย และเครื่องป่าของดง

จากการสัมภาษณ์และสังเกต ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนยังสามารถผลิตอุตสาหกรรมในครัวเรือนซึ่งทำไว้ใช้เองคือ ทอผ้า การ ตีเหล็กเป็นเครื่องมือใช้ต่าง ๆ หัตถกรรมจักสาน สังคมของชุมชนมีความผูกพันกับครอบครัวและความกตัญญูต่อบิดามารดาเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นมาก ผู้มีบทบาทสำคัญในสังคมของชุมชน ได้แก่ ผู้อาวุโสและผู้นำท้องถิ่น แต่หมอผีก็ยังมีบทบาทในบางครั้งบางคราว เช่น ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือผี แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาพุทธ แต่การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ก็ยังคงเป็นแบบความเชื่อดั้งเดิม ในด้านการปกครองแต่ละบ้านได้มีการปกครองตามระบบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นคือ มีนายบ้าน กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มสตรี กลุ่มอาวุโส ด้านสุขภาพอนามัยมักจะประสบโรคภัยไข้เจ็บที่สามารถติดต่อกันได้เสมอ ๆ เช่น โรคทางเดินหายใจ ทางเดินอาหาร วัณโรค มาลาเรีย ฯลฯ เนื่องจากลักษณะนิสัยการกินอยู่ไม่ถูกสุขลักษณะ ด้านการศึกษา การถ่ายทอดความรู้นั้น เดิมผู้อาวุโสและผู้นำต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะเป็นผู้ฝึกฝนถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นใหม่โดยการเรียนรู้จากการกระทำใช้ในการดำรงชีวิตของตนต่อไป แต่ในปัจจุบันการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่ง ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งตาม ประเพณีดั้งเดิมเกือบจะสูญหายไปหมดแล้ว เนื่องจากระบบโรงเรียนกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกได้เข้าไปมีบทบาทในชีวิตและสังคมของเขา การรับความรู้แบบสมัยใหม่จากโรงเรียน กระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกทำให้เริ่มมีการสูญหายทางวัฒนธรรมและความเชื่อแบบดั้งเดิม การแต่งกายตามประเพณีก็เริ่มสูญหายไป

ยังมีเพียงชนเผ่าลาวสูงที่ยังรักษาเอกลักษณ์ของชนเผ่าตนเองไว้ได้ การได้รับความรู้ต่าง ๆ จะเป็นไปอย่างจำกัด โดยเฉพาะเด็ก ที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน ผู้หญิง ผู้เฒ่าไม่มีความสามารถในการพูดและฟังภาษาลาวได้อย่างชัดเจน

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทางเอกสารและการสังเกตในภาคสนามนั้น ผู้วิจัยได้สรุปสภาพของชุมชนที่อยู่ในหมู่บ้านเป้าหมายของโครงการไว้ว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันมีผลกระทบต่อชุมชนเช่นเดียวกัน ใน 9 หมู่บ้าน ที่ได้ไปดูแลแล้วแต่เป็นชุมชนที่กำลังเปลี่ยนแปลง เป็นชุมชนอยู่ระหว่างการปรับตัวของสังคม เมืองกับสังคมแบบดั้งเดิม เริ่มที่มีหน่วยงานต่าง ๆ จากภายนอกเข้าไปให้การส่งเสริม แนะนำการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการคมนาคมที่สะดวก

สภาพของชุมชนใน 9 หมู่บ้านที่กล่าวข้างต้น มีสภาพปัญหาแตกต่างกันออกไป ซึ่งสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนพอรวบรวมได้ดังนี้

1. ด้านการศึกษา ใน 9 หมู่บ้าน ทุกบ้านมีโรงเรียนหมด ส่วนมากจะเป็นโรงเรียนมูลประถมศึกษา อาคารเรียนก็ปลูกแบบชั่วคราว ไม่ถาวร ครูสอนรับผิดชอบสอนสองห้องหรือสามห้อง เด็กที่อยู่ในวัยเรียน (6 ปีขึ้นไป) ไม่ได้เข้าเรียน ผู้ที่เรียนถึงป.2-3 ออกโรงเรียนก็มากในการเรียนการสอนก็ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น กระดานดำ หนังสือแบบเรียน นักเรียนชนเผ่าจบประถมปีที่ 5 พูดภาษาลาวไม่คล่อง เด็กในวัยเรียนไม่ได้เข้าโรงเรียน เรียนไปแล้วมีการละทิ้งการเรียน จึงทำให้เกิดมีการไม่รู้หนังสือมากคือ 427 คน ใน 9 หมู่บ้าน

2. ด้านสุขภาพอนามัย ประชาชนยังประสบกับปัญหาในด้านนี้มาก โดยเฉพาะโรคซึ่งเกิดตามฤดูกาล คือเมื่อถึงฤดูฝนก็จะเจ็บป่วยเป็นไข้หวัดมาเลเรีย โรคทางเดินหายใจ ฯลฯ เมื่อต้นฤดูหนาวอากาศเปลี่ยน ก็เจ็บป่วยเป็นไข้หวัด ปอดบวม ฯลฯ และเมื่อถึงฤดูร้อนก็ต้องเผชิญกับโรคผิวหนัง โรคท้องร่วง และโรคอื่น ๆ เป็นสภาพที่คนในชุมชนต้องเผชิญกับความเจ็บปวด ทั้ง ๆ ที่โรคต่าง ๆ เหล่านี้เป็นโรคที่สามารถรักษาได้ แต่ก็มีคนในชุมชนจำนวนไม่น้อยต้องเสียชีวิตไป เพราะการเป็นโรคเหล่านี้ ทั้งนี้สภาพที่คนในชุมชนดำรงอยู่คือ การขาดความรู้ที่ป้องกันและรักษาตนเองจากโรคเหล่านี้ เมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้น ไม่มีเงินจะซื้อยาก็ต้องรักษาจากยาพื้นบ้านและรักษาหมอผีบ้าง เพื่อแก้ไขปัญหาคความเจ็บป่วยที่ตนเองเผชิญอยู่

3. ด้านการผลิต ใน 9 หมู่บ้าน มีอาชีพทำนา 328.39 ไร่ อาชีพทำไร่ 383.27 ไร่ แสดงว่าเนื้อที่ทำไร่มากกว่าทำนา ด้านหนึ่งก็เป็นการทำลายป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้นิเวศวิทยาเปลี่ยนแปลง ตัวเลขนี้บ่งบอกว่าอาชีพของประชาชนยังไม่มั่นคง เราว่าการทำไร่ให้ผลผลิตไม่สูงเหมือนการทำนา การทำไร่ ทำนาก็ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่แน่นอน บางปีแล้ง บางปีน้ำท่วม มีศัตรูพืชทำลายผลปลูก จึงทำให้ผลผลิตตกต่ำ การปลูกไม้ผลพืชผักและการเลี้ยงสัตว์ยังมีน้อย ยังไม่ได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิต ขาดความกระตือรือร้นในการผลิตเพื่อขาย การทำมาหากินยังอาศัยธรรมชาติ คือหาของป่า จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนในหมู่บ้านทุกข์ยาก

4. ด้านผู้หญิง ใน 9 หมู่บ้าน ล้วนแต่เป็นหมู่บ้านชนเผ่า ผู้หญิงชนเผ่าเคร่งครัดในจารีตประเพณีเป็นอันมาก ในเมื่อจารีตประเพณีครอบงำอย่างนี้จึงทำให้สิทธิเสมอภาคระหว่างหญิง-ชาย ไม่มี ถูกบังคับให้แต่งงานแต่อายุ 14-17 ปี มีลูกมาก 4-10 คน งานประจำวันมีมากและหนัก จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้สุขภาพแม่และเด็กไม่แข็งแรง นอกจากนี้ผู้หญิงไม่มีอาชีพเสริม โอกาสในการเรียนรู้มีน้อย ผู้ที่ไม่รู้หนังสือภายในหมู่บ้านส่วนมากจะเป็นผู้หญิง

จากปัญหาที่ประสบอยู่ชุมชน จึงมีความต้องการคือ อยากเรียนรู้สิ่งที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าการเรียนรู้หนังสือ อยากเรียนรู้วิธีป้องกันและรักษาสุขภาพขั้นพื้นฐาน ขยายเนื้อที่ทำนา ข้าวพันธุ์ใหม่ มีอาชีพเสริม

จากสภาพทั่วไป ปัญหาและความต้องการของชุมชนยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและความขาดแคลน เช่น ขาดการศึกษาทำให้โง่ ขาดการรักษาพยาบาลทำให้เจ็บ ขาดปัจจัยสี่ทำให้จน จากนั้นจึงทำให้ชาวบ้าน "อดอยู่อดกิน" "ไม่มีเงินใช้เงินจ่าย"

4. แนวคิด/ปรัชญาที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินโครงการ

โครงการศึกษานอกระบบของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเฉพาะ 4 โครงการ คือ โครงการการศึกษาชุมชน โครงการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการฝึกอบรมวิชาชีพ สำหรับผู้หญิงชนเผ่าและผู้ด้อยโอกาส โครงการการศึกษาเพื่อชนเผ่าและโครงการการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบโรงเรียน โดยได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนจากองค์การศึกษาโลก (World Education Inc.) องค์การ UNESCO UNDP และ UNICEF ที่ดำเนินการในปัจจุบันนี้

โดยอิงตามแถลงการณ์โลกเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อทุกคน ซึ่งรับรองที่จอมเทียน ประเทศไทย ในปี 1990 เป้าหมายของการศึกษาเพื่อทุกคน ถึงปี 2000 ถูกกำหนดออกดังต่อไปนี้

ทุก ๆ ประเทศจะต้องแสวงหาความรู้ และกำหนดเป้าหมาย และเตรียมแผนปฏิบัติงาน แต่ละชั้นเพื่อลดช่องว่างการไม่รู้หนังสือลง

เป้าหมายของแผนปฏิบัติงานจะต้องรับประกันให้ประชากรต้องได้รับการอบรมด้านความรู้พื้นฐานและความชำนาญ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขคุณภาพชีวิต

รับประกันให้เด็กที่มีอายุเข้าเรียนถึง 14 ปี ต้องได้รับการศึกษาขั้นประถม

พร้อมกับแถลงการณ์โลกดังกล่าวนี้ สมัชชาใหญ่สหประชาชาติยังได้ประกาศปีสากลแห่งการไม่รู้หนังสือในปี 1990 การเฉลิมฉลองปีสากลแห่งการรู้หนังสือ 1990 เป็นความพยายามเพื่อขยายกระบวนการนานาชาติ เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือ ซึ่งเป็นความรู้เบื้องต้น พื้นฐานในการพัฒนา ดังนั้นแผนปฏิบัติการเตรียมโดย UNESCO เพื่อการรู้หนังสือเฉพาะระยะ 1990-1999 เพื่อแนบใส่

สร้างจิตสำนึกต่อประชาคมโลกเกี่ยวกับขอบเขตความสำคัญของการไม่รู้หนังสือ และผลกระทบที่เกิดขึ้น

ทำให้การช่วยเหลือขององค์การร่วมมือระหว่างประเทศและประชาคมโลกต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรแก่กระบวนการเรียนรู้หนังสือ

ทำให้โครงการระดับภูมิภาคเพื่อการรู้หนังสือที่ได้เตรียมในภาคพื้นที่กำลังพัฒนาถูกปฏิบัติอย่างจริงจัง

เพิ่มการร่วมมือด้านเทคนิคให้แก่ประเทศสมาชิกด้วยการจัดโครงการฝึกอบรมพนักงาน กับที่ แลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวที่ประเทศอื่น ๆ ได้จัดขึ้น

ความพยายามนี้ UNESCO เป็นผู้ริเริ่ม ไม่ใช่ทำให้เห็นความสำคัญของการไม่รู้หนังสืออยู่ในโลกเท่านั้น แต่ก็ยังทำให้เห็นความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างการรู้หนังสือกับการพัฒนา และเน้นการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ประชาชนที่อยู่ชนบท เขตชุมชนแออัดและ เขตห่างไกล ถือว่าเป็นกลุ่มชนด้อยโอกาสการศึกษา เราอาจเห็นได้กรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระดับการศึกษามีความแตกต่างกันมากระหว่างตัวเมือง ชนบท เขต ภูตอย ระหว่างกลุ่มประชาชนด้วยกัน ผู้หญิงอยู่ในกลุ่มที่จะต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ

ยุทธศาสตร์เพื่อลดล้างความไม่รู้หนังสือได้ถูกยกขึ้นมาสนทนาและถูกเสนอแนะ การเสนอแนะที่สำคัญอันหนึ่งก็คือ ความร่วมมือในระดับชาติ เพื่อดำเนินปฏิบัติโครงการจะต้องประชุมและสนทนากับผู้นำชั้นท้องถิ่นเรื่อย ๆ เพื่อให้โครงการลดล้างความไม่รู้หนังสือได้ดำเนินสืบต่อปฏิบัติเรื่อยไป เป้าหมายสุดท้ายเพื่อรับประกันการปฏิบัติแนวทางดังกล่าวในทุกระดับคือการส่งเสริมการตัดสินใจของมวลชนในการสำเร็จการลดล้างความไม่รู้หนังสือ การตัดสินใจด้านแนวทางจะต้องถูกขยายออกเป็นมติการตกลงด้านการบริหารแบบรูปธรรม เป็นแผนปฏิบัติงานและเป็นทุนที่เหมาะสม เป็นการตกลงประกอบวัสดุอุปกรณ์และคน

การเสนอแนะยังจะต้องเน้นถึงความจำเป็นในการจัดโครงการประกอบการปฏิบัติจริงขึ้นอยู่ชั้นส่วนกลาง ชั้นแขวง (จังหวัด) และชั้นบ้าน ซึ่งมีความเป็นเอกราชเพียงพอและสามารถแก้ไขได้ เพื่อจะนำพาปฏิบัติโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนชั้นจุลภาค (แบบกระจายอำนาจ) ของคณะกรรมการชั้นบ้านผ่านการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการเตรียมออกแบบและดำเนินปฏิบัติยุทธศาสตร์เป็นพื้นฐานในขอบเขตงานการวางแผน การมีส่วนร่วมในทำนองเดียวกันขององค์การต่าง ๆ ควรนำมาปฏิบัติ

โครงการลดล้างความไม่รู้หนังสือเพื่อผู้หญิงก็ถูกเสนอแนะ เพื่อกระตุ้นให้ผู้หญิงสนใจต่อชะตากรรมของเขา แล้วเขาจะสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อเข้าใจถึงสาเหตุที่เขาถูกกดขี่พร้อมกันนั้นก็อาจจัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกัน ผู้หญิงที่อยู่เขตชนบทก็ยังถือว่าเป็นกลุ่มคนที่ล้าหลังก่อนหมด ททางด้านการศึกษา การรู้หนังสือ ในตัวจริงก็ไม่ใช่ความต้องการที่สำคัญของ

เขา แต่ในที่ไหนโครงการเรียนรู้หนังสือหากติดพันกับความต้องการด้านการพัฒนาแล้วก็ควรมีการส่งเสริม

โครงการการศึกษาชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การ World Education Inc. ได้ดำเนินโครงการเพื่อการเรียนรู้มากกว่าการสอน การเรียนรู้ต้องเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สร้างกระบวนการเพื่อสร้างแนวคิด พยายามเปิดโอกาสอำนวยความสะดวกให้พนักงานชั้นต่าง ๆ ได้ใช้หัวคิดประดิษฐ์สร้างในงานการศึกษานอกระบบ (เรียนรู้เอง)

โครงการการศึกษาเพื่อชนเผ่า ได้รับการสนับสนุนจาก UNDP ได้ดำเนินโครงการเพื่อสร้าง "แบบวิธีการพัฒนาการศึกษาโดยพื้นฐานชุมชน" โดยเน้นปัญหาของการศึกษาส่วนใหญ่คือ ชนชุมชนและหมู่บ้านทดลอง กรมการศึกษานอกระบบเป็นผู้ปฏิบัติ ได้รับการร่วมมืออย่างใกล้ชิดของ UNICEF และ UNESCO และสัมพันธ์ร่วมมือกับองค์การที่ไม่ขึ้นกับรัฐบาลระดับท้องถิ่นในการสนองการช่วยเหลือเรื่องการค้าเงินในพื้นที่โครงการนี้เป็นโครงการทดลอง ในการขยายอาจเรียกร้องการมีส่วนร่วมอย่างมากมาจากชุมชนโดยเฉพาะวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน และการดำเนินการ โครงการนี้อาจจะถอดมาจากการทดลองและวิธีการของโครงการศึกษาเขตมูตอยของภาคเหนือไทยที่ได้รับผลดีมาแล้ว

โครงการทดลองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ ได้รับการสนับสนุนจาก UNICEF ได้ดำเนินโครงการเพื่อเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อยู่ขั้นท้องถิ่น โดยมีโครงการที่ปฏิบัติคือ โครงการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงการพัฒนาความชำนาญ ชำนาญ และการลบล้างความไม่รู้ หนังสือแบบวิชาชีพของผู้หญิง และโครงการการศึกษาและดูแลเด็กอนุบาล

โครงการการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับแม่หญิงชนเผ่าและผู้ด้อยโอกาส ได้รับการสนับสนุนจาก UNESCO ได้มีกิจกรรมช่วยเหลือด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชนชุมชน ได้เน้นถึงการพัฒนาการศึกษา ไม่ใช่แต่การอ่านออกเขียนได้ การคิดเลขเท่านั้น แต่เป็นการศึกษาวิชาชีพแบบต่อเนื่องอีกด้วย เช่น การสอนวิชาอาชีพเกี่ยวกับการกลั่นกรรม การทอผ้า และการตัดเย็บเสื้อผ้า

พร้อมกับ UNDP UNESCO UNICEF องค์การสากลที่ไม่ขึ้นกับรัฐบาลก็ได้ช่วยเหลือดำเนินกิจกรรมการศึกษาต่าง ๆ อยู่ขึ้นบ้าน ซึ่งมีองค์การกวกเกอประจาลาว มีในนาย การช่วยเหลือ ศาสนาอเว โรงเรียนไม่มีชายแดน องค์การชิตเซ องค์การช่วยเหลือเด็กอังกฤษ ชีดา กูโซ และศึกษาโลก กิจกรรมดังกล่าวรวมถึงการศึกษาผู้หญิง การศึกษาเพื่อการพัฒนาและก่อสร้างโรงเรียน

ผ่านการค้นคว้าปัญหาดังกล่าวได้สรุปอย่างชัดเจนเป็นประโยชน์หนึ่งที่ถูกลบย่อ ๆ ว่า "การศึกษาคือการพัฒนา หรือการพัฒนาคือการศึกษา" แต่ที่น่าเสียดายที่สิ่งดังกล่าวไม่ได้แสดงออกตามความเป็นจริงในปัจจุบันของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวคือ ในโรงเรียนประถม และโรงเรียนมัธยมศึกษา จนกระทั่งการฝึกอบรมครูก็ไม่ได้มีการกล่าวถึง นอกจากนี้แล้วผลการค้นคว้าดังกล่าวก็ยังไม่ได้กล่าวถึงกรณีการศึกษาต่าง ๆ ที่ยังไม่ทันได้อำนวยความสะดวกให้แก่ชนเผ่าส่วนน้อยหรือประชาชนที่อยู่เขตห่างไกล การศึกษาที่มีต่อกลุ่มด้อยโอกาสดังกล่าวนั้น (ถ้ามี) ก็ไม่ได้อยู่ในเงื่อนไขมาตรฐานที่ว่า "การศึกษาคือชีวิต" หรือ "การศึกษาเพื่อความอยู่รอด"

ถึงว่าสถานการณ์ดังกล่าวจะเป็นที่รู้กันดีในวงการเมือง การศึกษา และการพัฒนาก็ตาม แต่ก็ยังไม่ทันมีการตกลงกันได้ว่าจะทำอย่างไรเพื่อยกระดับของการศึกษา ในขณะที่มีการเสี่ยงต่อการแพร่กระจายทั่วไปของปัญหา จะเห็นว่าการศึกษามีแนวความคิดอยู่ 2 อย่าง เพื่อแก้ไขปัญหาความขาดเรียนและการศึกษาที่มีคุณภาพต่ำ ในบรรดากลุ่มคนที่ด้อยโอกาสเป็นเงื่อนไขในการสรุปดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาการศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะได้รับผลสำเร็จดีที่สุดนั้น จะต้องมีการโครงสร้าง มีระบบและวิธีการบริหารแบบใหม่ควบคู่ไปกับการยกระดับพนักงาน วัสดุ อุปกรณ์และโรงเรียน กระบวนการวิวัฒนาการดังกล่าวต้องเริ่มจากส่วนกลางและจัดตั้งมาตรฐานเอกภาพระดับชาติเพื่อการ "สนอง" การศึกษาทั้งหมดนี้ (ก็คือการพัฒนา) ไปถึงประชาชน

2. การพัฒนาการศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะบรรลุผลสำเร็จได้ดีที่สุดก็คือการออกแบบและทดลองปฏิบัติที่ว่า "การศึกษากับการพัฒนา" โดยให้เหมาะสมกับความแตกต่างกันของประชาชนลาว ซึ่งจะทำให้สถาบันได้รับการปรับปรุงและขยายระบบการศึกษาที่มีเอกลักษณ์ของลาวที่ละก้าว กระบวนการวิวัฒนาการดังกล่าวจะต้องเริ่มจากระดับต่ำสุด เพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น และจะได้กำหนดแบบที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของประชาชน

แนวความคิดนี้ถือว่าการศึกษามีความสำคัญที่สุดกับความต้องการของบุคคลและของท้องถิ่น นั้น จะกำหนดความยั่งยืนและการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพของบุคคลและชาติ เน้นอนการวางแผน ความคิดทั้ง 2 อย่างข้างต้นนั้นมีทั้งผลได้และผลเสีย ตามที่จริงแล้วการผสมผสานกันเป็นระยะ อย่างถูกต้องของความแตกต่างทั้ง 2 ระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่นอาจจะส่งผลให้แก่การกำหนด ทางออกที่ดีกว่า และการพัฒนาที่ละขั้นตอนของการศึกษาท้องถิ่น พร้อมกันนั้นก็เอาใจใส่การ ก่อสร้างพื้นฐานอย่างแข็งแรง และรวบรวมบรรดาองค์ประกอบเข้าเป็นโครงการอันหนึ่งของการ ศึกษาแห่งชาติลาว ถ้าหากมีการขยายการช่วยเหลืออย่างมีแผนการจากภายนอกในทศวรรษนี้ และ มีประสบการณ์ด้านบทเรียนตัวจริงในขอบเขตการศึกษาและการพัฒนาที่ไม่ยากเกินไปที่จะออกแบบ และปฏิบัติทางเลือกดังกล่าว

การพัฒนาการศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งแต่ระยะนี้ถึงปี 2000 วนเวียนอยู่กับการลงทุนด้านแหล่งทุนและวัตถุ เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของการศึกษาของชาติ เพื่อให้ลงสู่ระดับแขวง ซึ่งเป็นบ่อนที่จะรับการสนองการบริการดังกล่าวไม่มากนักน้อย จากสภาพ ดังกล่าวได้มีการเสนอว่า "แหล่งทรัพยากรอื่นจำนวนน้อย ๆ จะถูกนำไปใช้ในโครงการทดลองเพื่อ การพัฒนาและทดสอบการให้การศึกษาขั้นประถมแบบอย่างที่เหมาะสมระดับความรู้เกี่ยวกับชีวิตให้แก่ เด็กและผู้ใหญ่ของกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในการศึกษาอยู่เขตภูตอย"

อันนี้ ได้ยืนยันอยู่ในความปรารถนาจากตัวแทนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีต่อองค์การ UNESCO "มีความต้องการให้มีการศึกษาพิเศษเฉพาะสำหรับชนเผ่า" การเสนอ แบบดังกล่าวก็สอดคล้องกับความเห็นของเจ้าหน้าที่ขององค์การ UNICEF ในเมื่อธนาคารโลกและ ธนาคารพัฒนาเอเชียกำลังให้ความเห็นริเริ่มที่เกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวในระดับชาติ ยังมีโอกาสอัน มากมายที่จะต้องดำเนินการเพิ่มอยู่ในขั้นท้องถิ่น

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานั้น ทหลาย ๆ ยุทธศาสตร์ที่วางออกร่วมกันเพื่อ ขอการช่วยเหลือ จากองค์การสหประชาชาติ องค์การหรือมูลนิธิอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาได้ถูกเสนอเพื่อเป็นการยก ระดับการศึกษาและการพัฒนาประเทศชาติ

1. การศึกษาต้องเน้นความรู้ความสามารถ เพื่อยกระดับฐานะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ของบุคคลและของท้องถิ่น ดังนั้นมีความสำคัญต่อประเทศชาตินั้นคือเงื่อนไขอันมีประสิทธิผลมาก เพื่อชักจูงกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสให้เข้ารับการศึกษ ในเมื่อกลุ่มคน "ไม่รู้หนังสือ" หากรับรู้ถึงคุณค่า ของการศึกษาในปัจจุบันแล้ว ความสามารถในการยอมรับเอาการศึกษาก็จะเพิ่มขึ้นเป็นส่วน ๆ

2. ประสบการณ์ในการศึกษาและวิธีการสอนต้องแสดงออกในภาคปฏิบัติตัวจริง ไม่ใช่ เป็นเพียงแต่ทฤษฎี ความรับผิดชอบต้องแสดงออกในการตระเตรียมและวางทิศทางให้แก่ครูสอน ซึ่งเป็นคนสำคัญของกระบวนการเรียนและระบบการศึกษา มีแต่วิธีนี้การศึกษาจึงจะรับใช้ให้แก่ชีวิต และสร้างความก้าวหน้าให้แก่ท้องถิ่น ผ่านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ บนพื้นฐาน ของความต้องการ

3. การปฏิบัติโครงการทดลองอยู่ในหมู่บ้านด้อยโอกาสที่ได้รับการเลือกเฟ้นนั้น ต้องสอดคล้องกับความเหมาะสมและความเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรและทุนในทุกเวลา อยู่ในขั้นท้องถิ่น และขั้นสูงขึ้น ไป เพื่อสร้างพื้นฐานให้แก่การนำไปใช้และขยายออกไปสู่แห่งใหม่ ความต้องการในการปฏิบัติอย่างมีคุณภาพโดยผ่านการนำไปใช้แหล่งทรัพยากรจากภายนอก เป็นการพัฒนาแบบอย่าง ซึ่งอยู่ในประสิทธิภาพด้านทุนของรัฐบาลในอนาคต

4. ต้องมีการเน้นหนักในการศึกษานอกระบบโรงเรียนอยู่ในการศึกษาและการพัฒนาเพื่อ ส่งเสริมการปฏิบัติอันคล่องแคล่วที่จำเป็นร่วมกับกลุ่มคนยากจน (ในด้านความต้องการด้านวัฒนธรรม และภาษา) เพื่อรับประกันความสามารถของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ต้องมีการเอาใจใส่ ต่อการฝึกอบรมครู การสืบต่อและการช่วยเหลือให้แก่ท้องถิ่น สิ่งดังกล่าวต้องถูกเพิ่มเติมโดยการ ฝึกอบรมนายบ้านเพื่อสนองความเข้าใจและความรับรู้ในการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อขยาย ลงสู่ตัวจริง

5. การค้นคว้าเกี่ยวกับกิจกรรมการประกอบส่วนอันต่อเนื่อง ต้องเป็นภาคส่วนประกอบ อันสำคัญของทุกโครงการใหญ่ ซึ่งมีหลายเหตุผลคือ 1. เพื่อวิจัยวัตถุประสงค์ของความก้าวหน้า ของโครงการเพื่อให้มีการทบทวนเป็นระยะ 2. เพื่อจัดเก็บข้อมูลเพื่อการประเมินผลและการขยาย ในอนาคต และ 3. เพื่อสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติโครงการและคุณค่าของการเปลี่ยนแปลง

อย่างเป็นระบบ การค้นคว้ากิจกรรมดังกล่าวนี้ต้องให้พนักงานและหมู่บ้านที่เลือกเฟ้นเข้าร่วมนำ และต้องทำในระดับง่าย ๆ เพื่อให้มีความสามารถแพร่กว้างออกไปสู่ปวงชน

6. การช่วยเหลือต้องถูกจัดแบ่งผ่านกรมการศึกษานอกโรงเรียน โครงการต้องถูก ขึ้นาร่วมกับ UNICEF (เกี่ยวกับปัญหาการฝึกอบรมครู) UNESCO (เกี่ยวกับปัญหาการศึกษาขั้น พื้นฐานสำหรับผู้หญิงชนเผ่า) UNDP (เกี่ยวกับปัญหาการศึกษาชนเผ่า) และ World Education Inc. (เกี่ยวกับปัญหาของการศึกษาชุมชน) องค์การเอกชนที่เกี่ยวข้องและชำนาญในการพัฒนา การศึกษาต้องได้เข้าไปช่วยในการดำเนินการทุกอย่าง ไม่เพียงแต่เพื่อถ่ายทอดวิชาการเท่านั้น แต่ยังต้องช่วยลดผ่อนภาระขององค์การที่ให้ทุนในการปฏิบัติและคุ้มครอง โครงการ

7. โครงการใดก็ตามต้องหลีกเลี่ยงการทำตามทฤษฎีเพียงอย่างเดียว และต้องพยายาม นำใช้บทเรียนที่มีอยู่ให้เข้ากับสภาพด้านต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมการทัศนศึกษาและการถ่ายทอด เทคโนโลยีอื่น ๆ ต้องดูตัวอย่างประเทศที่มีสภาพที่คล้ายคลึงกันที่ผ่านมาหรือในปัจจุบัน ในกรณี เดียวกันการช่วยเหลือด้านเชี่ยวชาญในนามเป็นที่ปรึกษาก็ต้องมาจากแหล่งภายในท้องถิ่นที่มีปัญหา และเงื่อนไขคล้ายคลึงกัน และอันที่สองต้องมาจากนอกสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่มี ภาษา วัฒนธรรมเดียวกัน พร้อมทั้งมีประสบการณ์ ความรู้ ทั้งหมดได้รับการสนับสนุนจากหลายกลุ่ม คนที่ได้มีความเห็นว่าจะต้องเอาเชี่ยวชาญที่ไม่เพียงแต่มีคุณภาพสูงเท่านั้น แต่ต้องสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพของท้องถิ่น ถ้าเป็นไปได้ก็ให้สามารถปรับ เข้าได้ทางด้านภาษา

8. โรงเรียนต้องไม่เป็นแต่เพียงโรงเรียน ต้องให้เป็นศูนย์กลางของท้องถิ่น เป็นแหล่ง เล่าเรียนแลกเปลี่ยนความคิดและข่าวสาร ใช้เป็นที่ประชุมบ้านหรือใช้เพื่อกิจกรรมพัฒนาอื่น ๆ ซึ่งเป็นหนึ่งในบรรดาทัศนคติของสังคม เรียนรู้และสังคมพัฒนา

จากพื้นฐานแนวคิดและความเชื่อดังกล่าวข้างต้น โครงการมีปรัชญาในการดำเนินงาน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. เชื่อว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนโดยผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะสามารถ แก้ไขปัญหาของครอบครัวอันจะนำไปสู่การอยู่ดีมีสุข

2. เชื่อว่าประชาชนมีศักยภาพและความสามารถ ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และดำเนินการจะสามารถผลักดันให้การแก้ไขปัญหาความยากจน สามารถบรรลุผลอย่างถาวร

3. การช่วยเพื่อให้ประชาชนช่วยตนเองและช่วยเหลือผู้อื่น เป็นทิศทางหลักของโครงการ ดังนั้นเนื้อหาของงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่โครงการเข้าไปร่วมมือกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายจึงเป็นไปเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดองค์กรหรือสถาบันหลักของชุมชนเพื่อที่จะสามารถพัฒนาเติบโตและมีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะรับภาระต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองและสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ด้วยในที่สุด

ซึ่งจากปรัชญาพื้นฐานในการดำเนินของ โครงการดังกล่าวข้างต้น โครงการได้กำหนดหลักการและแนวทางการดำเนินงานของ โครงการไว้ดังนี้คือ

1. ในการดำเนินการกิจกรรมในการแก้ไข ปัญหาของชุมชนจะพยายามใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นให้มากที่สุด พยายามฝึกฝนกลุ่มเป้าหมายให้สามารถเข้ารับช่วงการดำเนินงานต่อไป สถาบันต่าง ๆ ในชุมชนเป็นเป้าหมายที่จะได้รับการสนับสนุนให้เติบโตและมีความเข้มแข็งขึ้น เพื่อที่จะสามารถรับภาระงานพัฒนาต่อไปในอนาคต ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมในชุมชนโครงการจึงได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณากิจกรรมที่จะดำเนินการในพื้นที่ไว้ดังต่อไปนี้คือ

1.1 เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ทั้งในเชิงทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน

1.2 เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านมีทักษะพื้นฐานอยู่แล้ว

1.3 เป็นกิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

1.4 เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะที่จะสามารถพึ่งตนเองในระยะยาว

1.5 มีการริเริ่มและมีระยะเวลาทำงานร่วมกันของสมาชิกมาระยะหนึ่งแล้ว

1.6 มีระบบการจัดการที่ไม่ยุ่งยากและซับซ้อนเกินไปในระยะแรกของการดำเนินการ

1.7 มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ตั้ง โดยชาวบ้าน

1.8 มีแนวทางของการแก้ไขปัญหาลักษณะของการร่วมกลุ่ม

1.9 ไม่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

2. การดำเนินการกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใดเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนย่อมจะไม่สามารถบรรลุผลได้หากกระทำไปโดยเอกเทศและแยกตัวไปจากองค์ประกอบอื่น ๆ ดังนั้นแนวทางในการดำเนินงานจึงเน้นการพัฒนาทุกด้านในทุกระดับ และมีลักษณะของการพัฒนาแบบผสมผสาน ซึ่งโครงการได้วางแผนการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนไว้ 3 ระดับ คือ

2.1 กิจกรรมระดับครอบครัว ลักษณะของกิจกรรมในระดับครอบครัว ได้แก่ การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เลี้ยงวัว การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อการทำเกษตร เช่น ปลูกชิง หมากโม หมากแดง หมากกล้วย หมากนัด การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อทำการผลิตอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ทอผ้า ตีเหล็ก ตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อเป็นการลดรายจ่ายและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มเป้าหมายในระดับครอบครัว

2.2 กิจกรรมระดับกลุ่ม ลักษณะของการดำเนินกิจกรรมในระดับกลุ่ม ได้แก่ ธนาคารข้าว กองทุนยา กลุ่มผู้เลี้ยงปลา เป็นต้น ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นไปเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือและการทำงานร่วมกันในการแก้ไขปัญหาซึ่งกันและกัน

2.3 กิจกรรมระดับเครือข่าย เป็นภาพของความร่วมมือของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในการมารวมตัวกันในรูปแบบของคณะกรรมการเพื่อที่จะสามารถมีพลังในการต่อรองกับภายนอก กิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับเครือข่าย ได้แก่ การซื้อขายปัจจัยการผลิตและผลผลิตร่วมกัน กองทุนยา กองทุนสวัสดิการ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

3. ความสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินกิจกรรมอยู่ที่สมาชิกและประชาชนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาความรู้และทักษะต่าง ๆ ของตนให้สูงขึ้น ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมโครงการจึงได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับ "กิจกรรมการศึกษาและเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน" ของสมาชิกในกลุ่มเป้าหมาย

4. ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โครงการคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชน ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงต้องสอดคล้องกับความสามารถและวิถีชีวิตของชุมชน วิทยาการต่าง ๆ จากภายนอกที่จะถูกนำเข้าไปในชุมชนจะต้องได้รับการประยุกต์ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นให้มากที่สุด

ปรัชญาของโครงการทั้ง 4 โครงการดำเนินงานในปัจจุบันนี้คือ การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาหรือการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งหมายความว่า การจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและผู้รับการศึกษาต้องสามารถนำไปใช้ปรับปรุงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนได้ วิธีการที่ใช้จึงต้องยืดหยุ่นไปตามสภาพของบุคคลและชุมชน นั่นคือเรียนที่ไหนก็ได้ เรียนเมื่อไหร่ก็ได้ การศึกษาไม่ได้หมายความว่าเรียนตามหนังสืออย่างเดียว แต่หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทั้งสิ้น และไม่มีใครสอนใคร ทุกคนเรียนรู้ร่วมกัน แนวคิดและปรัชญาของโครงการนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งใหม่ ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้และลึกซึ้ง ซึ่งจะต้องอาศัยระยะเวลาในการอบรมปลูกฝังและทำความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนผู้รับบริการในพื้นที่แต่ละพื้นที่ที่มีความเข้าใจต่อแนวคิดของ โครงการแตกต่างกันไป ส่วนมากความเข้าใจยังไม่มากนัก แต่การดำเนินโครงการเจ้าหน้าที่หรือผู้ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ได้ยึดวัตถุประสงค์และแผนการดำเนินกิจกรรมเป็นหลัก เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ตามที่คาดหมายของโครงการก็เพียงพอแล้ว

5. บริบทของหน่วยงานที่ดำเนินโครงการ

ใน 4 โครงการที่ได้เลือกมาเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ ได้แก่ หน่วยงาน UNDP UNESCO UNICEF และ World Education Inc. 3 หน่วยงานแรกเป็นหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเริ่มทำงานในลาวก่อนวันสร้างตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (2 ธันวาคม 1975) ส่วนองค์การสุดท้ายเป็นหน่วยงานที่ไม่ขึ้นกับรัฐบาล ซึ่งได้เริ่มปฏิบัติการในลาวตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมา รายละเอียดในการเคลื่อนไหวของแต่ละหน่วยงานมีดังต่อไปนี้

1. องค์การ UNDP ประจำลาวได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือลาวมาตลอด โดยเฉพาะด้านการพัฒนา หลังจากแถลงการณ์โลกเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อทุกคนซึ่งรับรองที่จอมเทียน ประเทศไทย ปี 1990 องค์การ UNDP สนใจและสนับสนุนช่วยเหลือทางด้านการศึกษาโดยเน้นการศึกษาชนเผ่า จากนั้นจึงเกิดมีโครงการการศึกษาเพื่อชนเผ่า (Education for Ethnic Minorities) ซึ่งมีพิธีเซ็นสัญญามอบรับโครงการระหว่างรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับผู้แทน

องค์การ UNDP ประจำลาวขึ้นในวันที่ 9 กรกฎาคม 1993 ระยะการดำเนินโครงการตั้งแต่ปี 1994-1998 ที่แขวงเซกองและอุดมไซ ในมูลค่า 661,400 ดอลลาร์สหรัฐ กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการระดับชาติ ได้มอบให้แขวงเซกองและอุดมไซเป็นผู้ดำเนินโครงการโดยตรง ในโครงการนี้จะมีที่ปรึกษาคือองค์การโรงเรียนไม่มีพรมแดน (Ecoles Sans Frontieres) ประจำลาว วัตถุประสงค์หลักของโครงการเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ปฏิบัติได้ดีและเหมาะสมสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ที่ด้อยโอกาส ซึ่งจะถูกนำไปขยายออกสู่เขตอื่นในที่สุด เพื่อยกระดับความเข้าใจ ความเข้าใจและความสามารถของครูอาจารย์และผู้อื่น ๆ โดยคิดว่าการศึกษามีการกระทบต่อการพัฒนา จากนั้นให้เขามีความสามารถเพื่อปรับปรุงและขยายการศึกษาดังกล่าวออกสู่เขตอื่น ๆ (รายละเอียดดูภาคผนวก ค.)

ในการดำเนินงานโครงการ กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และแขวงที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ทางองค์การ UNDP อำนวยความสะดวกทางด้านงบประมาณ องค์การที่ปรึกษา ESF จะเป็นผู้นำ ติดตาม ประเมินผล โดยมีผู้เชี่ยวชาญประจำอยู่นำโครงการระดับชาติ แต่ละแขวงก็จะมีผู้แทนองค์การ ESF ประจำอยู่

ในโครงการนี้ยังได้รับการร่วมมือจากแผนกหรือแขนงการอื่น ๆ เช่น คณะกรรมการชนเผ่า สาธารณสุข สหพันธ์แม่หญิง กลไกกรมในระดับต่าง ๆ

2. องค์การ UNICEF ประจำสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือลาวมาตลอด โดยเฉพาะด้านสุขภาพอนามัย การศึกษา แม่และเด็ก ในด้านการศึกษา องค์การนี้ได้ก่อสร้างโรงเรียน พาหนะ หนังสือแบบเรียน พัฒนาบุคลากร หลังจากการประชุมที่จอมเทียน ประเทศไทยในปี 1990 องค์การ UNICEF สนใจสนับสนุนช่วยเหลือด้านการศึกษานอกระบบในระยะปี 1990-1992 UNICEF ได้ช่วยก่อสร้างบุคลากรทางด้านการศึกษานอกระบบขึ้น โดยได้ส่งพนักงานการศึกษานอกระบบสหพันธ์แม่หญิง จำนวน 30 คน ไปฝึกอบรมเกี่ยวกับงานการศึกษานอกระบบที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย เป็นเวลา 30 วัน จากนั้นก็ได้จัดตั้งฝึกอบรมภายในประเทศคือ ภาคเหนืออยู่แขวงหลวงพระบาง ภาคกลางอยู่ท่าลาด แขวงเวียงจันทน์ และภาคใต้อยู่แขวงสะหวันนะเขต โดยได้รับการเอื้อเฟื้อวิทยากรจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัด

อุบลราชธานี จำนวน 2 คน มาถึงปัจจุบันนี้มีพนักงานที่ได้เข้าอบรมงานการศึกษาในระบบ โรงเรียนทั้งภายในและนอกประเทศมี 200 กว่าคน ในระยะปี 1993-1997 ทางองค์การ UNICEF ก็ได้ให้การสนับสนุนด้านเงินทุนเข้าในโครงการการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบโรงเรียน เป็นมูลค่า 625,000 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งจะดำเนินโครงการอยู่เมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์ แขวงไซยะบูลี แขวงเชียงขวาง แขวงสาละวัน และแขวงจำปาสัก (รายละเอียดให้ดูภาคผนวก ง.) ในการคุ้มครองโครงการจะได้ตั้งคณะกรรมการร่วมมือกับ UNICEF ซึ่งมาจาก 3 กรม คือ กรมสามัญศึกษา กรมการศึกษานอกระบบ และกรมก่อสร้างและบำรุงครู การใช้จ่ายงบประมาณ องค์การ UNICEF จะเป็นผู้คุ้มครองเอง โดยผ่านการเห็นจากคณะกรรมการร่วมมือกับ UNICEF การขึ้นำ ติดตามและประเมินผลจะมีผู้แทน UNICEF เคลื่อนไหวปฏิบัติร่วมกับกรมที่เกี่ยวข้องใน โครงการนี้ นอกจากองค์การ UNICEF แล้ว ก็ยังได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์การแผนก แชนงการต่าง ๆ คือ ASPBAE WEI เกษตรผสมผสาน สหพันธ์แม่หญิง สาธารณสุข กลีกรวม

3. องค์การ UNESCO ก็เป็นองค์การหนึ่งที่ช่วยทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม อยู่ในลาวมานานแล้ว โดยมีการจัดตั้งกรมการศึกษาเพื่อ UNESCO ซึ่งมีที่ทำงานอยู่ตึกกระทรวง ศึกษาธิการ ด้านการศึกษา ก่อนปี 1990 ให้หลัง องค์การ UNESCO ได้สนับสนุนด้านเงินทุนให้ พนักงานการศึกษาไปร่วมกองประชุมมากกว่า แต่พอมาถึงปี 1991-1992 ได้มีโครงการทดลอง การศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับแม่หญิงชนเผ่าและผู้ด้อยโอกาสที่แขวงหลวงน้ำทา ในมูลค่า 110,000 ดอลลาร์สหรัฐ และมาในปี 1993-1998 ได้มีการขยายโครงการดังกล่าว ออกไปอีกคือ แขวงหลวงน้ำทา แขวงหลวงพระบาง แขวงไซยะบูลี แขวงเชียงขวาง แขวง เวียงจันทน์ แขวงจำปาสัก และแขวงสาละวัน ในมูลค่า 1,040,000 ดอลลาร์สหรัฐ (รายละเอียดดูภาคผนวก ข.) โครงการนี้กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและแขวงที่เกี่ยวข้อง เป็นเจ้าโครงการ โครงการนี้เน้นก่อสร้างพื้นฐานวัตถุให้แก่การศึกษานอกระบบ สร้างบุคลากร และฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่หญิงชนเผ่าและผู้ด้อยโอกาส ในด้านการพัฒนาบุคลากรได้ให้ทุน 3 คน ไปเรียนปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา นอกระบบ ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย กำหนดเวลา 2 ปี 4 เดือน ในช่วงปี 1994-1997 ฝึกอบรมนักฝึกอบรมการศึกษา นอกระบบและพนักงานชั้นสูงในเรื่องการปฏิบัติโครงการการบริหารคุ้มครอง ปรัชชาด้านวิชาการที่

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือจังหวัดลำปาง จำนวน 16 คน กำหนด 20 วัน ในปี 1994
 ฝึกอบรมการผลิตสิ่งพิมพ์ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบล-
 ราชนานี้ จำนวน 12 คน กำหนด 20 ในปี 1994 ทัศนศึกษาต้งานเกี่ยวกับโครงการการศึกษา
 นอกระบบโรงเรียนขั้นพื้นฐานที่คุนหมิง สาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 4 คน กำหนด 15 วัน
 ในปี 1996 นอกจากไปเรียน ฝึกอบรม ทัศนศึกษา ต้งานในต่างประเทศแล้ว ภายในประเทศก็ได้
 มีการฝึกอบรม การพัฒนาหลักสูตร การผลิตหนังสือพิมพ์ จำนวน 16 คน ที่ศูนย์การศึกษานอกระบบ
 โรงเรียนหลัก 8 ฝึกอบรมครูที่ประจำอยู่ศูนย์ชุมชนที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนหลัก 8 จำนวน
 32 คน ศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนปากเซ จำนวน 20 คน และอยู่ศูนย์การศึกษานอกระบบ
 โรงเรียนหลวงพระบาง จำนวน 32 คน ในด้านการฝึกอบรมวิชาชีพให้สตรีชนเผ่าและผู้ด้อยโอกาส
 นับตั้งแต่ปี 1991-1996 มีจำนวน 351 คน การบริหารคุ้มครองโครงการองค์การ UNESCO ได้
 จ่ายเงินผ่านองค์การสหประชาชาติประจำลาวให้กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในโครงการนี้
 ทาง UNESCO ได้จ้างองค์การที่ปรึกษาคือ องค์การโรงเรียนไม่มีพรมแดน (Ecoles Sans
 Frontieres) ซึ่งมีผู้แทนอยู่ส่วนกลางและแขวงที่รับ โครงการโดยมีหน้าที่ในการติดตามประเมินผล
 และสรุปรายงานผล ในการประเมินผลในระยะกลางและท้ายจะให้ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเป็นผู้
 ประเมินให้ ในโครงการนี้ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากองค์การ UNICEF ESF WEI
 สหพันธ์แม่หญิง สาธารณสุข กลีกรรรม

4. องค์การศึกษาโลก (World Education Inc.) องค์การนี้ได้เข้ามามีบทบาทใน
 ลาวเริ่มตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมา ได้สนับสนุนช่วยงานการศึกษานอกระบบเกี่ยวกับการฝึกอบรม
 วิชาชีพด้านการเลี้ยงไก่ ตีเหล็ก ตัดเย็บเสื้อผ้า ที่แขวงเชียงขวาง นอกนั้นยังได้ผลักดันกิจกรรม
 ภายในศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการเลี้ยงไก่ ทอผ้า เรือนเพาะชำไม้ การประทับ
 ประดาสนามหญ้า ในปี 1994-1996 ได้ดำเนินโครงการการศึกษาชุมชนขึ้นที่แขวงสาละวันและ
 แขวงอัตปือ ในมูลค่า 110,000 ดอลลาร์สหรัฐ (รายละเอียดดูภาคผนวก ก.) ในการดำเนิน
 โครงการองค์การศึกษาโลกเป็นผู้ดำเนินโครงการ โดยมีนักวิชาการจากกรมการศึกษานอกระบบ
 โรงเรียน 1 คน และศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียน 1 คน ร่วมในทีมงานในการใช้จ่าย
 งบประมาณ ก็คือองค์การศึกษาโลกเป็นผู้ช่วยให้คณะรับผิดชอบโครงการขึ้นแขวง ซึ่งมีผู้แทน

องค์การศึกษาโลกประจำอยู่แขวงสาละวัน ในการดำเนินโครงการ ชุมชนเป็นใจกลางเพื่อสร้างกระบวนการพัฒนา/การเรียนรู้ การชี้แนะ ติดตาม ประเมินผล องค์การเป็นผู้กระทำได้โดยร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก คณะโครงการขึ้นแขวงเป็นผู้ประเมิน โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะกลาง และท้าย การดำเนินโครงการสรุปรายงานให้กรมการศึกษานอกโรงเรียน โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากมูลนิธิ McKnight และแผ่นดินเพื่อมนุษย (Terre des hommes) ของสหรัฐอเมริกาและเยอรมัน ส่วนอยู่ภายในประเทศก็ได้รับการสนับสนุนจากแผนกแขนงการต่าง ๆ คือ ศึกษา สาธารณสุข สหพันธ์แม่หญิง กลีธรรม

องค์การทั้ง 4 (UNDP UNESCO UNICEF และ WEI) ได้สนับสนุนทุนผู้เชี่ยวชาญ บางโครงการได้ดำเนินโครงการโดยตรง จะเห็นว่าองค์การเหล่านี้มีความสามารถ มีประสบการณ์ ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการแลกเปลี่ยนบทเรียน ประชุม สัมมนาร่วมกัน มีการประสานงาน ร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินโครงการการศึกษานอกโรงเรียนมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ สูงขึ้น ทำให้คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนค่อย ๆ ดีขึ้น

6. สภาพของกระบวนการดำเนินโครงการ

ในการดำเนินงานของ 4 โครงการ มีความแตกต่างกันในภาคปฏิบัติจริงซึ่งเสนอละเอียดดังต่อไปนี้

1. โครงการการศึกษาชุมชนโดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การ WEI

ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสังเกตในภาคสนามเกี่ยวกับโครงการการศึกษาชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามสภาพทั่วไป โครงร่างการจัดตั้งโครงการและการดำเนินโครงการเป็น 2 ด้าน คือ (1) ทิศทางและกระบวนการระดับหมู่บ้าน และ (2) การจัดตั้งสนับสนุนโครงการ นอกจากการวิเคราะห์เฉพาะแล้วยังได้วิเคราะห์เรื่องต่าง ๆ ระหว่างบ้านและแขวงร่วมกันดังต่อไปนี้

ทิศทางและโครงร่างการจัดตั้งโครงการ

โครงการได้เอากิจกรรมนอกกรอบระบบร่วมกับการปฏิบัติระดับบ้านที่จะตอบสนองปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นคือ "กระบวนการพัฒนา/เรียนรู้" ผู้ปฏิบัติต้นตอคือ กรมการศึกษานอกโรงเรียนและสหพันธ์แม่หญิงในระดับต่าง ๆ แต่โครงการได้ประสานงานและใช้วิชาการจากพนักงานสาธารณสุข กลไกกรม และปกครอง นำอีก

เนื่องจากโครงการใช้ทิศทางใหม่ จึงจำเป็นที่จะมีการอบรมและอธิบายมากในแต่ละระดับ ได้สร้างโครงการระดับชาติ แขวง และบ้าน นอกจากคณะโครงการระดับชาติทุก ๆ คณะมีความเสมอภาคระหว่างเพศชาย เพศหญิง แล้วสมาชิกคณะต่าง ๆ ก็ได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ทิศทางของโครงการ คณะต่าง ๆ รับผิดชอบการประสานงานแผนการต่าง ๆ และการประเมินเป็นระยะ

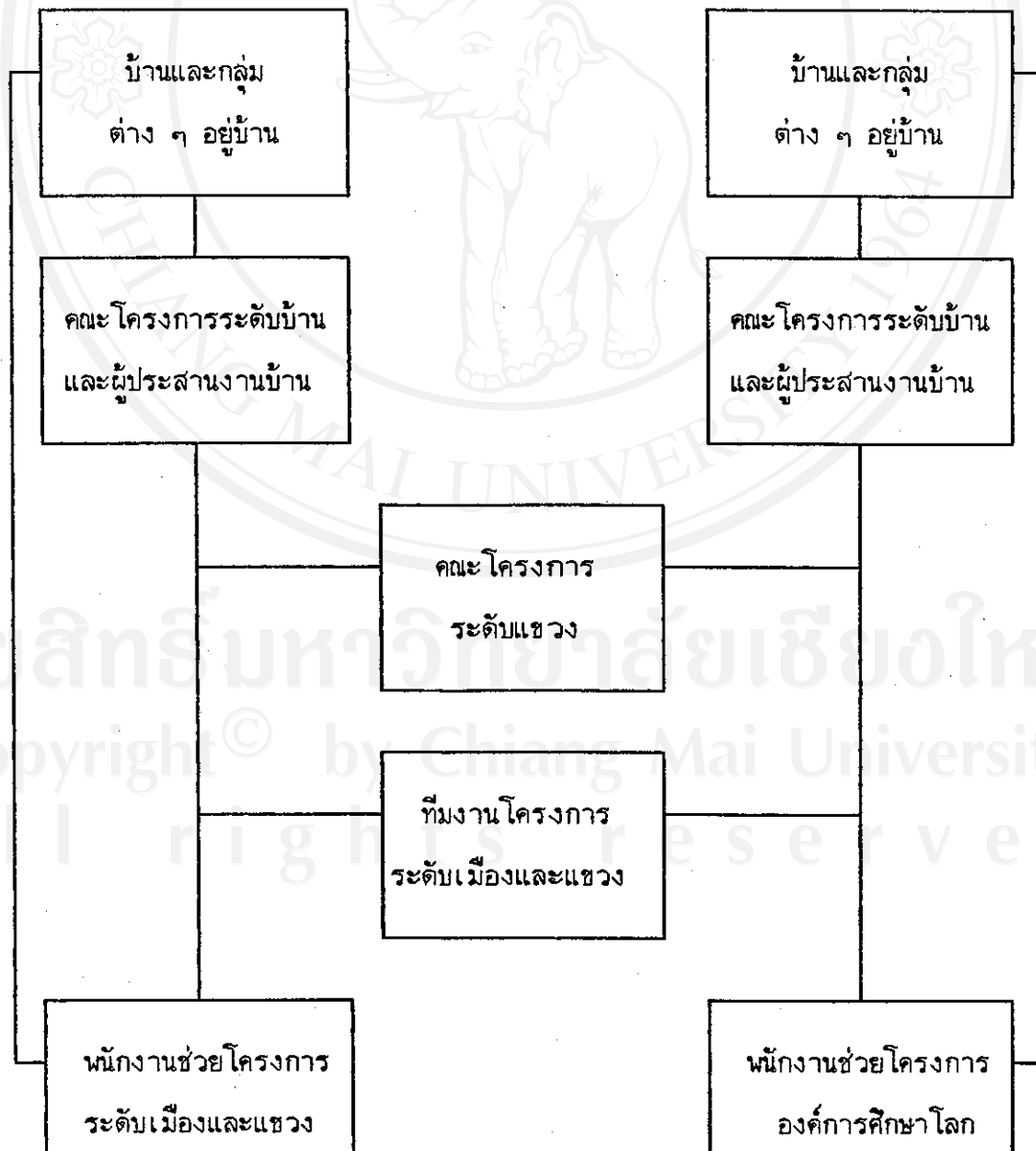
ในแต่ละแขวงทีมงานโครงการประกอบด้วยพนักงาน 4 คน จากศึกษาและสหพันธ์สตรีระดับเมืองและแขวง สมาชิกในทีมงานได้รับการอบรมหลายด้าน เช่น การพัฒนาและการศึกษาที่ถือผู้เรียนเป็นใจกลางและมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ การสำรวจสภาพแบบมีส่วนร่วม วิธีการวางแผนและประเมิน และการวิเคราะห์บทบาทหญิง-ชาย ทีมงานมีความรับผิดชอบช่วยชาวบ้านในการสำรวจสภาพท้องถิ่น แล้วสร้างเป็นแผนเหมาะสมที่จะตอบสนองสภาพนั้น จากนั้นทีมงานจะได้ติดตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการสร้างแผนนั้น แล้วประสานงานกับวิชาการแผนกต่าง ๆ

ทีมงานประสานงานกับผู้ประสานงานระดับบ้าน ซึ่งมีผู้ชาย 1 คน และผู้หญิง 1 คน จากแต่ละบ้าน ผู้ประสานงานระดับบ้านได้รับการอบรมเนื้อหาเกี่ยวกับทีมงาน (ที่ได้อธิบายอยู่ข้างต้นแล้ว) แล้วรับผิดชอบการประสานงานในบ้านและประสานงานระหว่างบ้าน ทีมงานและวิชาการอื่น ๆ ด้วย

จากการอบรมสนับสนุนและแนะนำจากพนักงานองค์การการศึกษาโลก ทั้งทีมงานและผู้ประสานงานระดับบ้านได้มีโอกาสนำไปใช้และปรับปรุงความรู้ความสามารถของเขาในการทำงานระดับบ้าน จะมีการอบรมและปฏิบัติจริงไปตลอดในโครงการเรื่อย ๆ

ทีมงานโครงการผู้ประสานงานบ้านและพนักงานองค์การศึกษาโลก จะใช้ทิศทางผู้เรียนเป็นใจกลางและมีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยชาวบ้านในแต่ละบ้านที่จะค้นคว้าสภาพจุดดีและแหล่งทรัพยากรท้องถิ่น จากการค้นคว้านี้จะมีการวางแผนการพัฒนา/การเรียนรู้และการปฏิบัติจริงเกิดขึ้นที่จะส่งเสริมการสืบต่อและความยั่งยืนของกิจกรรมต่าง ๆ จะใช้ความรู้ความสามารถและทรัพยากรของท้องถิ่นเท่าที่จะเป็นไปได้

แผนภูมิ 4 โครงสร้างการดำเนินโครงการการศึกษาชุมชน

จากแผนภูมิ 4 จะเห็นว่าคณะโครงการระดับแขวงเป็นผู้ชี้ นำ ทีมงานโครงการเป็นผู้ดำเนินโครงการในชุมชน คณะโครงการระดับบ้านและผู้ประสานบ้านเป็นผู้รณรงค์และประสานระหว่างทีมงานโครงการกับชาวบ้าน บ้านและกลุ่มต่าง ๆ อยู่บ้าน เป็นผู้เข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และพนักงานช่วยโครงการเป็นผู้สนับสนุน

ทิศทางและกระบวนการระดับบ้าน

ความเข้าใจ "การพัฒนา" ของระดับท้องถิ่น คณะโครงการระดับบ้านและชาวบ้านที่ ได้พบใน 3 บ้าน กำลังเปลี่ยนแนวคิดและการปฏิบัติใน "การพัฒนาชุมชน" ที่แท้จริงแล้ว คือจะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดของการพัฒนาที่ได้ยินจากภายนอกเป็นเวลา 10 ปีที่ผ่านมา (เป็นการพัฒนามาจากภายนอก) จากนั้นเปลี่ยนเป็นแนวคิดที่ชาวบ้านได้มีมาแต่เนิ่นแล้ว ตัวอย่างในบ้าน สะโปน ชาวบ้านคนหนึ่งได้กล่าวว่าเขาเคยมีทัศนคติท้องถิ่นเกี่ยวกับการพัฒนาตลอดมา (หมายความว่า "เปลี่ยนแปลงชีวิตให้ดีขึ้น") ในบ้านเพาชาวบ้านรู้สึกว่าการพัฒนาคือกระบวนการต่อเนื่อง ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ชาวบ้านเอง ชาวบ้านเองเป็นคนรับผิดชอบการปฏิบัติและผลที่ได้รับ ชาวบ้านรู้สึกว่าบทบาทของรัฐบาลและองค์กรอื่น ๆ ช่วยชาวบ้านในด้านทรัพยากรไม่เพียงพอ เช่น ความรู้ทางด้านวิชาการ วัสดุอุปกรณ์ และทุนรอน คณะบ้านได้กล่าวว่า การช่วยเหลือจากภายนอกก็ตั้งแต่ "เราต้องพึ่งพาและทำด้วยตนเอง" ถึงแม้ว่าบ้านอื่นไม่ได้เปลี่ยนความคิดเหมือนกับชาวบ้านเพา แต่ว่าในปัจจุบันเขาก็ไม่เต็มใจที่จะรับความช่วยเหลือแบบเป็นเพียงแต่วัตถุจากภายนอกเปล่า ๆ แต่ว่าพนักงานแขวงบางคนยังสนใจวิธีการนั้น ตัวอย่าง คณะโครงการในบ้านละยาวเหนือใหม่ มีความสนใจในการเรียนรู้เกี่ยวกับ "วิธีปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น"

ความเข้าใจของระดับท้องถิ่นในการ เรียนหนังสือและการเรียนรู้ โครงการไม่ได้เน้นการเรียนหนังสือเพื่อรู้หนังสือเปล่า ๆ หรือไม่ได้เน้นความจำเป็นของการรู้หนังสือต้องมาก่อน การพัฒนา นี่เป็นแบบที่ดี การรู้หนังสือเป็นเครื่องมือไม่ใช่วัตถุประสงค์สูงสุดของการพัฒนา ทิศทางนี้ไม่ได้ถือว่าการเรียนหนังสือไม่มีคุณประโยชน์ แต่เอาหนังสือเป็นเครื่องมือในวิธีการให้โครงการ สืบต่อยั่งยืนขึ้น (เนื่องจากว่าคนจะเห็นคุณประโยชน์ของวิธีนี้) ถึงอย่างไรก็ตามชาวบ้านได้มีความสนใจในการรู้หนังสือตามที่เขาเองเห็นความจำเป็น สิ่งที่ติดของโครงการคือ การเรียนรู้มาก

กว่าการเรียนรู้หนังสือเปล่า ๆ มันไม่ใช่การศึกษารรรมตา แต่เป็นการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการพัฒนาที่จริงแล้วการเรียนรู้ภายในชุมชนเป็นกิจกรรมต่อเนื่องในโครงการและการอบรมจากภายนอก เช่น การกำจัดพยาธิ มาเลเรีย ท้องร่วง และการพัฒนาวัตถุ เช่น การสร้างศูนย์ชุมชน เพิ่มเข้าไปในกระบวนการนั้น ในเวลาเริ่มต้นทิศทางได้เน้นการเรียนรู้มากกว่าการพัฒนาวัตถุ ดังนั้นจึงมีความสนใจเล็กน้อยสำหรับชาวบ้านซึ่งเคยชินกับการพัฒนาแบบมาจากข้างนอกแบบเปล่า ๆ เป็นเวลาหลายปีมาแล้ว ปัจจุบันชาวบ้านกำลังเล็งเห็นคุณประโยชน์และการยั่งยืนของวิธีการเรียนรู้ใหม่นี้ ซึ่งตรงกันข้ามจากวิธีรับการพัฒนาจากคนอื่นแบบได้เปล่า ซึ่งชาวบ้านได้กล่าวว่า "แม่หญิงได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้จากการทำงานร่วมกับโครงการ..." ไม่ใช่จากการปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น

~ การจัดตั้งและการตัดสินใจของระดับท้องถิ่น คณะโครงการใน 4 บ้าน มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมมากในการดำเนินโครงการอยู่ระดับท้องถิ่น แต่บางบ้านผู้หญิงอาจมีบทบาทน้อย ชาวบ้านบ้านเพาได้กล่าวว่า "แต่ก่อนการพัฒนาบ้านมักจะเป็นตัวใครตัวมัน ตอนนี้มีควมสามัคคีและทำงานร่วมกันมากขึ้น" ในเวลาเริ่มต้นโครงการ คณะโครงการบ้านไม้หันได้เป็นตัวแทนของชาวบ้านอย่างแท้จริง แต่ได้ค่อย ๆ ตีขึ้นในเวลาต่อมา ถึงว่าแขวงอัตปือมีปัญหาเกี่ยวกับคณะโครงการบ้านกำลังเปลี่ยนจากเป็นหน่วยติดต่อระหว่างแขวงกับชาวบ้าน มาเป็นหน่วยประสานงานอย่างแท้จริงในการตัดสินใจและการปฏิบัติงาน จากปัญหาดังกล่าวได้มีข้อสังเกตสำคัญ 3 ข้อ คือ (1) ในการปรึกษาหารือตามปกติผู้ชายเป็นต้นตอ ในการตัดสินใจผู้ชายจะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่า แต่ผู้หญิงเริ่มมีอำนาจและบทบาทมากขึ้น ถ้าเทียบกับสภาพก่อนดำเนินโครงการในบ้านเพาและบ้านชะโปน ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (2) ผู้ประสานงานระดับบ้านไม่ได้ผลเท่าที่คาดคะเนไว้ใน การตัดสินใจและการประสานงานทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเขายาวยังน้อย (16-25 ปี) ฉะนั้นจึงขาดประสบการณ์และอิทธิพล (ผู้อื่นไม่เชื่อฟังเท่าที่ควร) (3) สองบ้านในแขวงอัตปือ มีการประสานงานกับทีมงานคณะโครงการขึ้นแขวงและพนักงานระดับแขวงไม่ใกล้ชิดเท่าไร เช่น พนักงานเมืองและแขวงมีความหวังว่าชาวบ้านจะเตรียมตัวรับทิศทางพัฒนาจากชั้นบนสู่ชั้นล่าง (Top-down) จะไม่มีส่วนร่วมจริง ๆ ในการตัดสินใจ เป็นการแน่นอนอยู่แล้วว่า 2 บ้านในแขวงสาละวันรับผิดชอบการพัฒนาของเขาเองมากกว่า แล้วมีความสัมพันธ์กับเมืองและแขวง แบบทับถอกซึ่งกันและกัน และทำงานร่วมกันมากขึ้น รวมความแล้วสมาชิกของคณะโครงการ

ใน 4 บ้านได้มีความมั่นใจในการตัดสินใจเรื่องของตัวเองมากขึ้น อันนี้ได้มีผลสะท้อนถึงพนักงานโครงการและพนักงานแขวงเมืองอีกด้วย ซึ่งมันเกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านแนวคิดเรื่องการพัฒนา/การเรียนรู้ของเขา ในช่วงสัปดาห์พนักงานเห็นดีในกระบวนการนี้ แต่ในเชิงอัตป้อไม่แสดงความสนใจเท่าใด (โดยเฉพาะจากแผนกศึกษาแขวง)

ถึงแม้ว่าโครงการไม่ได้เน้นการพัฒนาในบ้านเป็นวัตถุประสงค์ตามแต่ โครงการก็ได้ส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เพราะสาเหตุ 2 ประการ คือ (1) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการและแนวคิดนี้ ยากมากถ้าไม่สัมพันธ์กับกิจกรรมที่เป็นผลที่มองเห็นได้ (2) ชาวบ้านได้ชี้แจงความต้องการเป็นวัตถุประสงค์ที่จะได้รับการสนอง

ในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โครงการได้ช่วยจัดการฝึกอบรมสำหรับวิชาการ ดังนี้

- ผู้ประสานงานระดับบ้าน 8 คน หญิง 1 คน มาจากแต่ละบ้าน
- หมอตำแย 8 คน ชาย 1 คน บ้านละ 2 คน
- อาสาสมัครสาธารณสุขบ้าน (อสสบ.) 8 คน หญิง 3 คน บ้านละ 2 คน
- ลัตวแพทย์บ้าน 8 คน

นอกจากนี้ยังมีชุดอบรมระยะสั้นในบ้านต่าง ๆ จาก 1 ถึง 3 วัน และปฏิบัติโดยร่วมมือกับวิชาการจากแผนกสาธารณสุข กสิกรรม และสหพันธ์สตรีดังต่อไปนี้

ตาราง 16 กิจกรรมการฝึกอบรมทางด้านสาธารณสุขและการเกษตรของ โครงการการศึกษาชุมชน
แขวงสาละวัน และอัตปือ

กิจกรรมการฝึกอบรม	จำนวนบ้าน	จำนวนคน
1. การฉีดยาป้องกันพยาธิ 6 ชนิด	3	ผู้หญิง 200 คน
2. การคุมกำเนิด	4	ผู้หญิง 350 คน
3. ปลุกถั่วเหลือง ถั่วลิสง ไม้ยืนต้นที่ให้ผล	4	60 คน
4. การสร้างส้วมที่ถูกสุขลักษณะ	2	200 คน
5. การเลี้ยงไก่	2	70 คน
6. ยาพื้นบ้าน	1	11 คน
7. ปุ๋ยหมัก ไม้ยืนต้นที่ให้ผล	1	35 คน
รวม		926 คน

จากตาราง 16 จะเห็นว่าการฝึกอบรมเน้นทางด้านสุขภาพอนามัยและการเกษตร

ตาราง 17 กิจกรรมและทุนหมุนเวียน

กิจกรรม	จำนวนครอบครัว	ทุนหมุนเวียน (กีบ)
1. เลี้ยงไก่	22	330,000
2. ทอผ้า	9	90,000
รวม		420,000

จากตาราง 17 ได้เกิดมีกิจกรรมระดับครอบครัว ได้แก่ การเลี้ยงไก่ และทอดผ้า ซึ่งมีผู้เข้าร่วม 31 คน และได้รับทุนหมุนเวียน 420,000 กีบ

ในเรื่องการพัฒนากองโครงการได้ให้การสนับสนุนดังนี้

- สโมสรชุมชน (ศูนย์เรียนชุมชน) บ้านชะโงกและบ้านเพาได้ออกแบบและสร้างสโมสรใหม่ ส่วนบ้านละยาวเหนือใหม่และบ้านดอนตะปาด ได้มีการบูรณะสโมสรที่มีอยู่แล้ว ในการสร้างสโมสรทางโครงการได้ให้การช่วยเหลือทางด้านวัสดุอุปกรณ์ เช่น สังกะสี ตะปู ส่วนชาวบ้านได้ประกอบส่วนทางด้านแรงงานไม่ ชาวบ้านบ้านเพาได้กล่าวว่า "เราสร้างสโมสรของเราเองดีกว่า แขวงหรือเมืองมาสร้างให้ ย้อนที่เราได้บทเรียนและความสามารถจากประสบการณ์นั้น และมันมั่นคงของเราเอง ผลของเราเอง สำหรับลูกหลานของพวกเรา" สโมสรนี้ได้ใช้เป็นประโยชน์สำหรับการประชุมในบ้านสนทนาปริกษาหรือ ใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมและการจัดกิจกรรมทั่วไป ในแต่ละศูนย์เรียนรู้ชุมชนได้จัดให้มีห้องสมุดที่มีอุปกรณ์ที่ได้จากโครงการสำหรับเรียนรู้หนังสือและการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ

- น้ำสะอาด ที่บ้านชะโงกชาวบ้านได้ประสบปัญหาเรื่องแหล่งน้ำอยู่ไกล และไม่สะอาด ชาวบ้านได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มของชาวบ้านแล้ว ได้ข้อสรุปว่าต้องเจาะน้ำบาดาลล้อมบ้าน 7 หน่วย ราคาหน่วยละ 150,000 กีบ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,050,000 กีบ แต่ความสามารถของชาวบ้านไม่มีเงินถึงเพียงนั้น จึงได้ปรึกษาโครงการ สุดท้ายก็ได้ตกลงกันให้ชาวบ้านออกเงิน 350,000 กีบ โครงการช่วย 700,000 กีบ ปัจจุบันชาวบ้านชะโงกมีน้ำสะอาดใช้และไม่ไกลจากเรือนตนเอง ที่บ้านเพาโครงการได้ร่วมกับประชาชนสร้างอ่างเก็บน้ำขนาด 10 ลูกบาศก์เมตร ในนั้นโครงการได้ช่วยวัสดุ เช่น ซีเมนต์ เหล็ก สังกะสี ชาวบ้านได้ประกอบแรงงาน เงินจำนวนหนึ่ง อ่างเก็บน้ำนี้ห่างจากบ้าน 500 เมตร ปัจจุบันชาวบ้านมีน้ำสะอาดใช้ตลอดปี ที่บ้านละยาวเหนือใหม่ โครงการได้ร่วมกับชาวบ้านขุดน้ำบ่อ 8 บ่อ แต่ขุดลึกประมาณ 4 เมตร ก็พบหินพะลานใหญ่ ฉะนั้นไม่มีน้ำ มีแต่น้ำบ่อหนึ่งเท่านั้นที่มีน้ำมาก ชาวบ้านและบ้านอ้อมข้างก็ได้ใช้น้ำบ่อดังกล่าวนี้ ในการขุดน้ำบ่อโครงการช่วยแ่งน้ำบ่อ ส่วนชาวบ้านเป็นแรงงาน น้ำเป็นความต้องการอันสำคัญที่สุดภายในบ้าน แต่โครงการหรือพนักงานแขวงไม่สามารถช่วยค้นหาขุดเครื่องเจาะหินได้ ในการสนทนาในบ้านการพบปะนี้เป็นสัญลักษณ์ของความท้อถอย

หมดกำลังใจของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหของบ้าน เป็นสิ่งที่ทำให้โครงการหยุดจริงและเปิดใจกับชาวบ้าน และยอมรับว่าโครงการไม่สามารถตอบสนองความช่วยเหลืออย่างทันใจได้

- การปรับปรุงบูรณะโรงเรียนในท้องถิ่น โครงการได้ช่วยเหลืออุปกรณ์พื้นฐาน เช่น พับเขียน กระดานดำ ตำรา แบบเรียน ฯลฯ อย่างน้อย 2 บ้าน พุดว่าได้เอาใจใส่ปัญหาเรื่องพ่อแม่มัไม่ยอมส่งลูกไปเข้าโรงเรียน แต่ไม่มีผลมากนัก

- การจำกัดพยาธิมาเลเรีย โครงการได้ร่วมกับแผนกสาธารณสุขแขวง ได้มีการเจาะเลือดเพื่อตรวจหาเชื้อพยาธิมาเลเรีย ได้แจกจ่ายยารักษาโรคพยาธิ คนที่มีเชื้อพยาธิมาเลเรียได้ดำเนินการสูดดมยาเพื่อป้องกันพยาธิต่าง ๆ พร้อมนั้นยังได้รณรงค์ให้ชาวบ้านนอนในมุ้งที่ล้อมด้วยยา ครั้งแรกโครงการร่วมกับสาธารณสุขย้อมให้ฟรี ชุดที่ 2 ชาวบ้านต้องเสียเงินเอง ในราคาแผ่นละ 1,000 กีบ ทุกครอบครัวพากันย้อมหมด เพราะมันได้รับผลเกินคาดหมาย เช่น ยุงไม่มาใกล้ นอกนั้นเรือด เหา แมลงสาบ พากันหนีหมด ในระยะผ่านมามีบ้านชะโปนแต่ละปีมีคนตายเพราะพยาธิ มาเลเรีย 2-4 คน แต่ปัจจุบันลดน้อยลง ส่วนชาวบ้านเขาได้มีการรักษาสุขภาพดีขึ้นถึง 70 % ปัจจุบันนี้ทุกคนนอนในมุ้ง ไม่กินอาหารดิบ ดื่มน้ำต้ม การอนามัยดีขึ้น 50-60 %

- การเรียนหนังสือ ส่วนมากจะเรียนกันที่สโมสรชุมชนบ้าน การเรียนหนังสือในบ้านชะโปน ผู้เรียนเลือกผู้แนะนำเอง (ครูสอน) คือได้ผู้แนะนำ 5 คน (หญิง 1 คน) ผู้เรียนและผู้แนะนำได้ตกลงเวลาเรียนเองโดยกำหนดเอา 3 วัน คือ วันจันทร์ อังคาร และวันพุธ วันละ 2 ชั่วโมง ในเวลากลางคืน 19.00-21.00 น. ได้มีการปรึกษาหารือเป็นกลุ่ม ส่วนมากจะเป็นผู้หญิง เนื้อหาที่นำมาสนทนาเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่อาจได้รับจากการเรียนรู้หนังสือ และอุปสรรคการเรียนรู้หนังสือ กิจกรรมการเรียนรู้หนังสือได้เกิดจากกิจกรรมอื่น ๆ เช่น สนทนาเรื่องการคุมกำเนิด ประชาชนบ้านเขาได้กล่าวว่า "สิ่งที่ดีที่สุดได้จากโครงการแม้ความรู้ความเข้าใจและการแลกเปลี่ยนความคิดความเห็น"

เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้หนังสือดำเนินเป็นปกติ ทางโครงการได้สนับสนุนเงินเดือนละ 20,000 กีบ เพื่อนำไปใช้ซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ น้ำมันได้ที่รับใช้กิจกรรมการเรียนรู้หนังสือ

การประสานงาน นิเทศ ติดตามผลและการประเมินผล ในกิจกรรมของงานนี้ทางคณะ
รับผิดชอบโครงการ ทีมงานโครงการ คณะโครงการชั้นบ้าน และผู้ประสานงานชั้นบ้าน ได้มีการ
ประสานงานกันดีและมีการนิเทศเยี่ยมเยียนให้กำลังใจผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เสมอ ซึ่ง ได้แสดงออกคือ
ทุกวันที่ 25 ของเดือน ทีมงานโครงการสรุปถอดถอนบทเรียนการปฏิบัติงานในพื้นที่แล้วรายงานให้
คณะรับผิดชอบโครงการชั้นแขวง องค์การศึกษาโลก และกรมการศึกษานอกกระบบโรงเรียน ใน
การประเมินผลได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรกในเดือน 10/1994 และระยะที่ 2 ใน
เดือน 2-3/1995 โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกกรมการศึกษานอกกระบบโรงเรียนและองค์การ
ศึกษาโลก จากนั้นจึงรายงานผลการประเมินให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อทราบ

จากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต ผู้วิจัยพบว่า สิ่งสำคัญที่สุดที่
กำลังเกิดขึ้นในโครงการไม่ใช่ผลได้รับเป็นวัตถุหรือกิจกรรมที่มองเห็นได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงใน
ทัศนคติและความเชื่อถือของคน ผู้เข้าร่วมโครงการกำลังเรียนรู้ถึงวิธีที่จะรับผิดชอบการปรับปรุง
สภาพของเขาให้ดีขึ้น เขาได้เรียนรู้วิธีพัฒนาตนเองโดยอาศัยหรือพึ่งตนเอง ในงานนี้เขาเพียงแค่
เริ่มต้น ซึ่งต้องใช้เวลากับความเคยชินที่ปฏิบัติมาหลาย 10 ปี โครงการได้พบปัญหา เช่น
ชุดน้ำบ่อพบหิน โครงการทำไม่ถูก บทเรียนอีกอันหนึ่งที่ได้รับคือ ทำงานเป็นกลุ่มย่อยจะได้รับผล
มากกว่า แต่โครงการได้เรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์และความสามารถพึ่งตนเองเป็นทิศทาง
ที่ถูกต้องแล้ว ซึ่งมันดีกว่าการก่อสร้างที่ถ่างรูปร่าง ๆ ได้หรือการทำงานตามแผนและเอเยนต์ที่สร้าง
จากภายนอก ดังคำพูดของชาวบ้านที่พูดว่า "แต่ก่อนชีวิตของพวกเรายุ่งยาก มันกำลังได้
เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้ดีขึ้น ชาวบ้านแม่แก้วหันมาสนใจในการเปลี่ยนแปลงนี้ โครงการได้ช่วย
การพัฒนา แต่ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจ" และ "เราได้ประสบการณ์ตลอดมาและหวังว่าจะได้ปรับปรุง
ให้ค่อย ๆ ดีขึ้นเป็น 100 %" สรุปแล้วคงจะเป็นโครงการกำลังเข้าหาใจกลางของการพัฒนา
และการศึกษาคือการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจของบ้านและชาวบ้านเอง

การสนับสนุนและการจัดตั้งในโครงการ

ระดับแขวงและเมือง

ดังนี้

การอบรมพนักงานแขวงและเมือง พนักงานรัฐที่ได้เข้าร่วมโครงการได้รับการอบรม

- สมาชิกทีมงานโครงการระดับแขวงและเมือง 12 คน แขวงละ 6 คน ได้รับการอบรมในด้านวิธีการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ถือผู้เรียนเป็นใจกลาง สำนักรวบรวมสภาพแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน การอบรมนี้ใช้เวลาเริ่มต้นจนตลอดการดำเนินโครงการ

- ทีมงานฝึกการรักษาสภาพขั้นต้น 14 คน ในแขวงสาละวัน เมืองสาละวัน 7 คน และเมืองเล่างาม 7 คน ซึ่งมาจากแผนกสาธารณสุข ศึกษาและสหพันธ์แม่หญิง ได้รับการอบรมด้านการรักษาสภาพขั้นต้นในระดับบ้านและวิชาการฝึกอบรมเพื่อเป็นนักฝึกอบรม โดยองค์การจำปาได้เป็นผู้ฝึกอบรมนี้

- พนักงานแขวง 4 คน (2 คน จากสหพันธ์แม่หญิง และ 2 คน จากแผนกศึกษา แขวงสาละวัน และอัตปือ) ได้เข้าร่วมการอบรมเรื่องการวางแผนและการดำเนินการพัฒนาที่เน้นบทบาทของหญิง-ชายเสมอภาคกัน

คณะโครงการระดับแขวง ซึ่งประกอบด้วยคนจากแผนกศึกษา สหพันธ์แม่หญิง ปกครอง กลีกรรม และสาธารณสุขแขวง ในนั้นคนจากแผนกศึกษาแขวงเป็นหัวหน้าและคนจากสหพันธ์แม่หญิงเป็นรอง มีหน้าที่กำหนดทิศทางและวิธีการดำเนินโครงการ ประสานงานกับแผนกการที่เกี่ยวข้อง ระดับเมือง แขวง ส่วนกลาง องค์การ ร่วมมือระหว่างประเทศ รับผิดชอบการดำเนินโครงการโดยตรง คຸ້ມຄອງการใช้จ่ายเงินทุนให้ถูกต้องตามหลักการ ติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ และสรุปถอดถอนบทเรียนให้แขวง

คุณภาพของการปฏิบัติงานของคณะรับผิดชอบระดับแขวง 2 แขวง แตกต่างกันไปมาก คณะรับผิดชอบโครงการแขวงสาละวันได้อำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติโครงการดีมาก แต่คณะของแขวงอัตปือไม่ได้เป็นเช่นนั้น ฉะนั้นจะเสนอผลของคณะโครงการแต่ละแขวงต่างกัน

คณะรับผิดชอบโครงการในแขวงสาละวัน สหพันธ์แม่หญิง และแผนกศึกษา เป็นผู้ชี้แจง นำพาล่วงหลาย แผนกอื่น ๆ ก็ช่วยเช่นกัน ตามสิ่ง เกิดเห็นว่าคณะนี้ เข้าใจทิศทางการพัฒนาการศึกษาของโครงการ (แต่เขายอมรับว่าไม่เข้าใจในระยะเริ่มต้น) แล้วสนับสนุนการดำเนินโครงการตามทิศทางนั้น "อันนี้เป็นโครงการการศึกษา ไม่ใช่รูปแบบธรรมดา" คณะนี้มีความสัมพันธ์ดีกับทีมงานโครงการแผนกการอื่น ๆ และพนักงานขององค์การศึกษาโลก เขาได้กล่าวว่าเขาได้รับผลประโยชน์ดีจากโครงการ โดยเฉพาะได้มีโอกาสทดลองและเรียนรู้จากทิศทางที่สามารถเปลี่ยนแปลงตามสภาพความเป็นจริงและถือบ้านเป็นใจกลาง

คณะรับผิดชอบโครงการแขวงอัตปือ แผนกศึกษาแขวงเป็นผู้ชี้แนะผู้เดียวโดยตรง แผนกศึกษากล่าวหาว่าแผนกการอื่น ๆ ไม่มีความสนใจในโครงการ แต่แผนกศึกษาไม่ได้นำพาหรือเรียกประชุมตั้งแต่เวลาประเมินครั้งแรกในเดือน 9/1994 จนถึงเดือน 2-3/1995 คิดว่าแผนกศึกษาอาจไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ ทิศทางโครงการ ซึ่งถือการศึกษา/การพัฒนามีส่วนร่วมหรือมากไปกว่านั้น แผนกศึกษาคงไม่ยากปฏิบัติตามรูปแบบนั้น เขากล่าวว่า "ไม่มีปัญหาในการปฏิบัติโครงการ" แต่ว่าเขาใช้ทิศทางการบริหารจากชั้นสูงต่อชั้นล่าง มักจะคุ้มครองการวางแผนและการใช้จ่ายเงินที่จะทำให้การปฏิบัติโครงการเน้นการพัฒนาเป็นวัตถุประสงค์เดียว คณะนี้ไม่ได้ทำงานเป็นคณะจริง ๆ แต่ทำงานแบบคุ้มครองการดำเนินงานตามแบบผู้เดียวหรือแผนกเดียวเห็นดี คณะนี้มีอุปสรรคขัดขวางการเคลื่อนไหวก้าวหน้าของโครงการเหมือนกับหินที่พบในเวลาชุดน้ำบ่อในบ้าน

ทีมงานของโครงการทีมงานนี้ประกอบด้วยคนมาจากแผนกศึกษาและสหพันธ์แม่หญิง 2 เมืองและแขวง (อยู่ในแต่ละแขวง) บทบาทต้นตอของเขาคือประสานงานระหว่างคณะรับผิดชอบโครงการแขวง คณะโครงการขึ้นบ้าน และผู้ประสานงานขึ้นบ้าน แล้วช่วยติดตามผลักดันงานโครงการทั่วไป สมาชิกทีมงานได้รับการอบรม (พร้อมด้วยผู้ประสานงานบ้าน) ในด้านทิศทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ถือผู้เรียนเป็นใจกลาง บทบาทหญิง-ชาย การประสานงาน การสำรวจสภาพแบบมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การวางแผนและติดตามผลักดัน ผลได้รับของงานใน 2 ทีมงานแตกต่างกันมาก ทีมงานโครงการในแขวงอัตปือช่วยในการปฏิบัติโครงการน้อย ทีมงานแขวงสาละวันช่วยมากกว่า ฉะนั้นจึงได้เสนอต่างกัน

ทีมงานโครงการแขวงอัตปือไม่มีประสบการณ์มากในระยะผ่านมา ฉะนั้นไม่ทันเข้าใจ วัตถุประสงค์และทิศทางของโครงการดีเท่าที่ควร สมาชิกในทีมงานพูดว่า เขาสามารถตอบสนอง ความเรียกร้อง (ข้อเสนอ) ของชาวบ้านภายใน 3 วัน แต่ไม่เป็นเช่นนั้น จนพนักงานของ องค์การศึกษาโลกต้องได้ทำงานเพื่อผลิตยาป้องกันสัตว์ด้วยตนเอง เพื่อให้ทันเวลา มากไปกว่านั้น อาจจะเป็นเพราะว่าทีมงานไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากคณะโครงการแขวงเพียงพอ ลักเท่าใด การประสานงานระหว่างแต่ละคนในทีมงานไม่ทันดีและการช่วยเหลือให้ 2 บ้านใน โครงการไม่สูงเท่าไร ตามที่สังเกตความสัมพันธ์ระหว่างเขาและชาวบ้านไม่ใกล้ชิด และในท้าย เดือน 11/1995 เกิดมีความไม่เข้าใจระหว่างชาวบ้านกับผู้ปกครองเมืองสทนามไซ จนชาวบ้าน ขอหยุดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการเพื่อปรับปรุงความพร้อมเสียก่อน

ทีมงานโครงการในแขวงสาละวัน มีความรู้และความมั่นใจเกี่ยวกับทิศทางของโครงการมากกว่าและเชื่อถือความสามารถของชาวบ้านมากกว่า ทีมงานนี้ได้ประสบการณ์มากในระยะ ปีที่ผ่านมา และสามารถนำประสบการณ์เข้าทำงานกับชาวบ้านได้ ตัวอย่าง ในเวลาสนทนาในบ้าน ทีมงานสมาชิกกล่าวว่า "เราได้เรียนรู้จากชาวบ้าน" ทีมงานได้รับการสนับสนุนดีจากคณะรับผิดชอบ โครงการขึ้นแขวงและได้ประสานงานภายในทีมงานดี ทีมงานมีความสัมพันธ์กับชาวบ้านพอสมควร และมีความเคารพกันซึ่งกันและกัน

ตาราง 18 การเปรียบเทียบการทำงานของคณะโครงการทีมงานโครงการของ 2 แขวง

แขวงสาละวัน	แขวงอัตปือ
1. ความสัมพันธ์กับชาวบ้านใกล้ชิดดี และ เชื่อถือซึ่งกันและกัน 2. เตรียมพร้อมจะช่วยเหลือความริเริ่มของชาวบ้าน รวมทั้งตอบสนองทางด้านเงินและด้าน วิชาการ	1. ความสัมพันธ์กับชาวบ้านห่างไกลกัน ใช้เพียง แต่วิธีขึ้นสูงสั่งชั้นล่าง 2. มักติดสินใจแทนชาวบ้าน มีความยุ่งยากใน การจัดวิชาการและการปรับงบประมาณตาม สภาพความเป็นจริง

ตาราง 18 (ต่อ)

แขวงสาละวัน	แขวงอัตปือ
3. ความสัมพันธ์และการประสานงานระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างดี	3. การประสานงานระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ
4. ทีมงานโครงการทำงานได้ดีในการประสานงานระหว่างบ้านและพนักงานแขวง	4. ทีมงานโครงการทำงานไม่ค่อยดีเท่าไรในการประสานงาน
5. คณะโครงการระดับแขวงได้ดำเนินงานดีและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และทิศทางของโครงการ	5. คณะโครงการระดับแขวงไม่ได้ทำงานเป็นคณะและไม่ทันช่วยโครงการเคลื่อนไหวตามวัตถุประสงค์

แผนกวิชาการอื่น ๆ คือคณะรับผิดชอบโครงการและทีมงานแผนกวิชาการนี้ใน 2 แขวงแตกต่างกันอย่างมากแน่นอน ในแขวงสาละวันแผนกอื่น ๆ ได้ประสานและร่วมมือกับโครงการมากกว่าแขวงอัตปือ ในแขวงอัตปือความสัมพันธ์มีความยุ่งยากระหว่าง "คณะโครงการ" และแผนกการต่าง ๆ จนได้เปลี่ยนคณะรับผิดชอบโครงการขึ้นแขวงครึ่งหนึ่งแล้ว นี่อาจจะอธิบายถึงการตอบสนองไม่ดีเท่าไร จากแผนกการต่าง ๆ ต่อความต้องการของชาวบ้าน

ระดับชาติ

กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้อำนวยความสะดวกต่อโครงการดังต่อไปนี้

- ได้ช่วยเหลือคนไปทำงานในระดับสนาม 2 คน คนหนึ่งจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน และอีกคนจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (สนร.) ทั้ง 2 คนนี้ได้ทำงานช่วยโครงการดีพอสมควร

- สนับสนุนด้านบริหารเรื่องขออนุมัติโครงการจากกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การประสานงานกับพนักงานศึกษาใน 2 แขวง

- สนับสนุนทางด้านจิตใจและผลักดันการทำงานของโครงการในลักษณะโครงการทดลอง เล็กน้อย

ในระยะหลัง ๆ กรมการศึกษานอกแบบโรงเรียนได้ให้ความสนใจในการใช้ทิศทางและบทเรียนที่ได้จากโครงการ กรมได้เสนอให้แผนกศึกษาแขวงสาละวันนำประสบการณ์และกระบวนการของโครงการนี้ไปใช้ในการดำเนินโครงการการศึกษานอกแบบโรงเรียนอีก 2 โครงการ ซึ่งได้รับการอุปถัมภ์จากภายนอก (2 โครงการนี้ได้ดำเนินการอยู่เมืองวานีและเมืองคงเซโตน)

สหพันธ์แม่หญิงลาวไม่ได้เข้าร่วมเป็นทางการ แต่ยังแสดงความสนใจมากและให้การสนับสนุนด้านจิตใจ ความช่วยเหลือเป็นทางการจากองค์การนี้อาจจะมีผลประโยชน์มาก

ระดับโครงการ

องค์การศึกษาโลกประจำสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีผู้แทน 2 คน และพนักงาน 2 คน ได้มีบทบาทสำคัญในการออกแบบการดำเนินการและการติดตามโครงการตลอดเวลา 4 คนนี้ร่วมกับ 2 คน จากกรมการศึกษานอกแบบโรงเรียนได้รับผิดชอบสร้างและออกแบบทิศทางกระบวนการพื้นฐานร่วมกับชาวบ้านและพนักงานท้องถิ่นในการปรับปรุงทิศทางนั้น พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการปฏิบัติและติดตามโครงการ สนับสนุนชาวบ้านและพนักงานแขวงและเมืองทางด้านจิตใจและด้านอื่น ๆ การงบประมาณและการบัญชีและการบริการทั่วไปนั้น แน่แน่นอนแล้วถ้าไม่มีการสนับสนุนจากพนักงานองค์การศึกษาโลกหลายสิ่งสำคัญอาจไม่เกิดขึ้น เช่น (1) การเอาใจใส่กระบวนการท้องถิ่นและการเรียนรู้ซึ่งเป็นจุดใจกลางของโครงการ (ไม่ใช่การพัฒนาแบบให้วัตถุฟรีหรือการเรียนหนังสือเพื่อรู้หนังสือเท่านั้น) (2) การดำเนินโครงการแบบเปลี่ยนแปลงได้และการมีส่วนร่วมระดับบ้าน (3) ระบบการบริหารใหม่และความเตรียมพร้อมที่จะพิจารณาทิศทางใหม่ในแขวงหนึ่ง แต่บทบาทสำคัญของพนักงาน องค์การศึกษาโลก ได้สร้างความยุ่งยากมากก้าวหนึ่งหรืออาจจะก้าวหน้า

เคลื่อนไหวเร็วเกินไปบางกรณีที่เขาชอบวิจารณ์วิธีการพัฒนาและการศึกษาปัจจุบัน และเขาตื่นเต้นมากในวิธีการใหม่ บางครั้งอาจทำให้ชาวบ้านและพนักงานที่เคยชินกับวิธีทำงานแบบเก่า ซึ่งอาจใช้เวลานานที่จะเปลี่ยนแปลงได้ อาจจะทำให้คนเหล่านั้นงงและสับสน หรือหมดกำลังใจ (นี่เป็นข้อวิเคราะห์ที่ได้จากเอกสารและจากการสังเกตในภาคสนาม) ไม่ได้หมายความว่า การวิจารณ์และความตื่นเต้นนั้นไม่สำคัญ หรือไม่มีคุณค่า บางครั้งมันอาจจะเป็นการผลักดันหรือการสนับสนุนได้เหมือนกัน บางเวลาอาจจะต้องมีความยืดหยุ่น ประนีประนอม เพื่อให้พนักงานและชาวบ้านมีเวลาและโอกาสพิจารณาคิดดู

อนาคตของโครงการหลังจากการปฏิบัติงาน 2 ปีกว่า พบว่าการดำเนินโครงการมีผลประโยชน์มาก กรมการศึกษานอกกระบวนโรงเรียนและองค์การศึกษาโลกได้ตกลงขยายโครงการเพิ่มอีกคือ ที่แขวงสาละวัน จะขยายอีก 2 หมู่บ้าน เมืองสาละวัน 1 หมู่บ้าน และเมืองเล่างาม 1 หมู่บ้าน ส่วนแขวงอัตปือไม่ขยายให้ปรับปรุงบ้านที่ดำเนินกิจกรรมอยู่นั้นให้ดีและเป็นตัวแบบก่อนจึงขยายไปที่อื่น

วิธีการจัดตั้งโครงการได้ช่วยเหลือกระบวนการและผลได้รับในบ้านมากหรือน้อย เมื่อการจัดตั้งปรับตัวได้ยอมเรียนรู้และนับถือความสามารถของชาวบ้าน สนับสนุนกระบวนการพัฒนา/เรียนรู้ แล้วได้ส่งเสริมความสามารถของแขวงที่ช่วยและนำพาการทำงานในอนาคตด้วย เมื่อการจัดตั้งมักจะครอบคลุมมากกว่าการเรียนรู้ได้สร้างอุปสรรคต่อกระบวนการชุมชน การพัฒนาและความสามารถพึ่งตนเองของชาวบ้าน โครงการนี้มีวิธีจัดตั้งทั้งสองถึงแม้ว่าได้มีความก้าวหน้าแบบยั่งยืน และเป็นที่น่ายกย่องในหลายด้านและหลายกรณีความก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน จะยังไม่ประสบผลสำเร็จสมบูรณ์ก่อนที่ได้ชักชวนใจให้ผู้บริหารที่ไม่ยอมเปลี่ยนได้เปลี่ยนหรือก่อนมีผู้บริหารที่เข้าใจและสนับสนุนมากกว่า การสนับสนุนและการเข้าร่วมของพนักงานระดับชาติได้ช่วยโครงการแต่ยังไม่ทันเพียงพอที่จะ (1) แก้ไขปัญหาการจัดตั้งที่มีอยู่ในแขวง และ (2) ใช้ทิศทางที่ได้สร้างอยู่ในโครงการในขอบเขตกว้าง การช่วยเหลือและการสนับสนุนจากองค์การศึกษาโลกสำคัญในการจัดตั้งและสืบต่อทิศทางที่ได้เริ่มต้นและสนับสนุนกระบวนการใหม่และช่วยเหลือประสานงานทั่วไป ในที่สุดบ้านที่มีกระบวนการนี้จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในชีวิตเขาเองในเวลามีการสนับสนุนและไม่มี การสนับสนุนช่วยเหลือจากภายนอก

ในการปฏิบัติงานมา 2 ปีกว่า โครงการได้สร้างแนวคิดใหม่ให้ชาวบ้านใน 4 บ้าน และพนักงานใน 2 แขวง จำนวนมาก แนวคิดใหม่ก็คือ "การพัฒนาคือกระบวนการเรียนรู้และการสร้างความสามารถของตนเอง" จากนั้นแนวคิดนี้ก็แผ่แพร่ออกไป ซึ่งได้เริ่มสร้างกระบวนการปฏิบัติการพัฒนาและการศึกษาใน 4 บ้าน 1 ใน 2 แขวงจากแนวเก่าเป็นแนวใหม่ การพัฒนาบ้านกำลังกลายเป็นงานของบ้านเองอย่างแท้จริง แล้วได้ตอบสนองความต้องการของบ้านดีกว่าเก่า การสนับสนุนและการจัดตั้งของเมืองและแขวงได้ส่งเสริม มีการเปลี่ยนแปลงแบบที่เห็นได้ชัดเจนและแบบลึกซึ้งที่เกิดขึ้นในด้านแนวคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาและการเรียนรู้ในระดับบ้านและแขวง การเปลี่ยนแปลงนี้ได้มีเงื่อนไขที่ดีที่จะได้ผลกระทบสำคัญต่องานการศึกษาในระบบโรงเรียนและการพัฒนาอยู่ในระดับกว้างขวาง

จากการดำเนินกิจกรรมของโครงการการศึกษาชุมชนได้เกิดมีนวัตกรรมพอรวบรวมได้ดังนี้ กระบวนการพัฒนา คือ กระบวนการเรียนรู้และการสร้างความสามารถของตนเอง นำใช้ทิศทางผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและมีส่วนร่วมก่อสร้างสโมสรชุมชนประจำหมู่บ้าน สนองข่าวสารข้อมูล ส่งเสริมกิจกรรมระดับครอบครัว สนับสนุนทุนหมุนเวียน มีการประสานงานร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เป็นปกติ มีการติดตามและประเมินผลเป็นประจำ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างทันการ คณะรับผิดชอบโครงการแต่ละระดับปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ให้คำแนะนำ ปรึกษาหารือชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง สิ่งสำคัญยิ่งของโครงการได้ทำให้ชาวบ้านเกิดมีความตระหนักรับรู้ปัญหาต่าง ๆ จากนั้นหาทางเลือก ตัดสินใจเลือกแล้วนำไปปฏิบัติ ปรับปรุงแก้ไข และประเมินผล ก่อนจะบรรลุปัญหานี้ได้ต้องใช้เวลาาน แต่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ยั่งยืน โครงการนี้นั้นกระบวนการคิดเป็นตัดสินใจเอง และปฏิบัติเอง โดยอาศัยทรัพยากรภายในท้องถิ่น

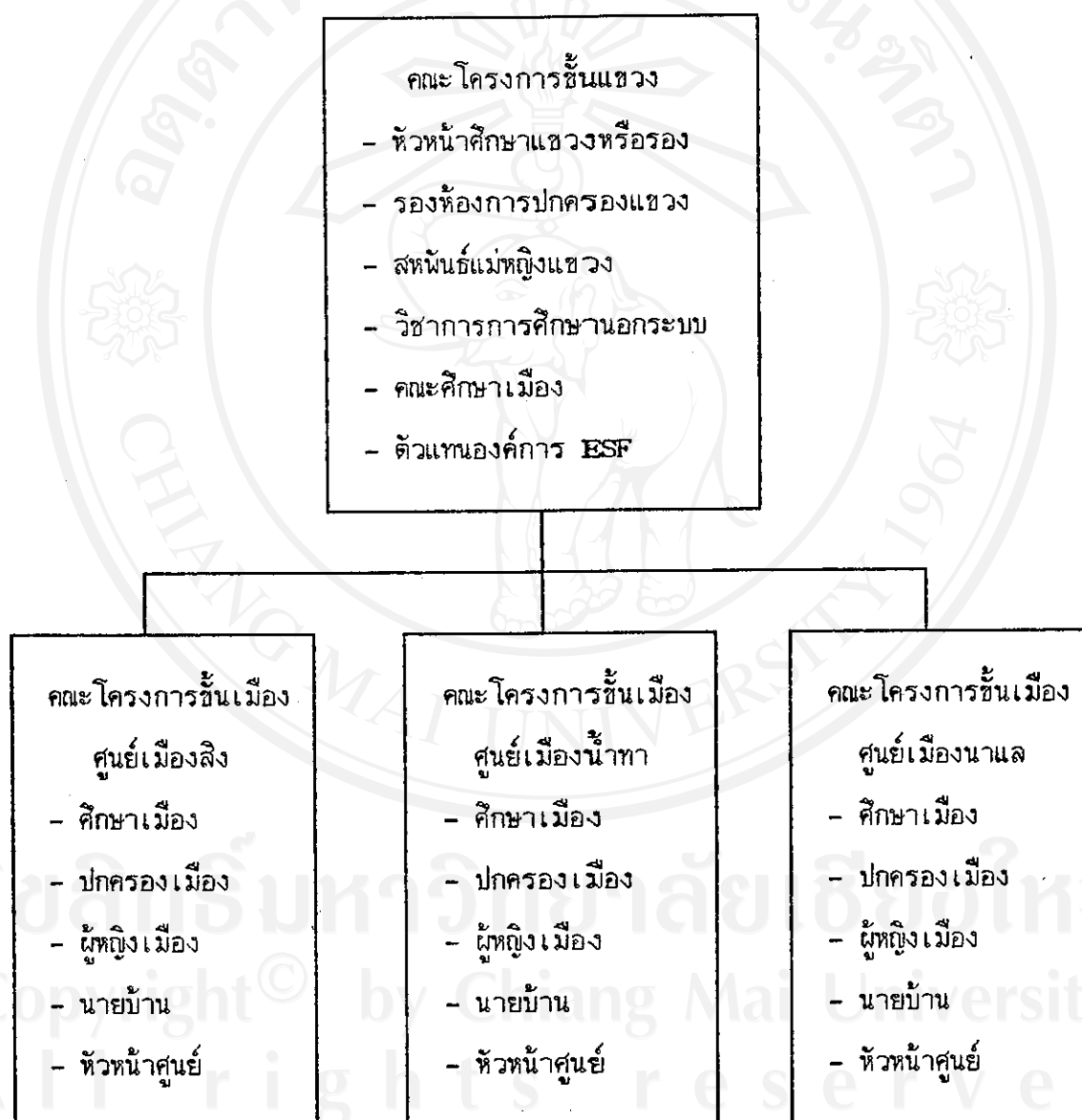
All rights reserved

2. โครงการการศึกษาขั้นพื้นฐานและฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับผู้หญิงชนเผ่าและผู้ด้อยโอกาส โดยได้รับการสนับสนุนจาก UNESCO

โครงการนี้เป็นโครงการขยายที่สืบเนื่องมาจากโครงการทดลองที่แขวงหลวงน้ำทา ในปี 1990-1992 ปัจจุบันได้ขยายออกไป 7 แขวง คือ แขวงหลวงน้ำทา เวียงจันทร์ เชียงขวาง ไชยบุรี หลวงพระบาง จำปาสัก และสาละวัน (รายละเอียดได้เสนอในบริบทของหน่วยงานแล้ว) ในที่นี้จะได้พูดเฉพาะโครงการที่ได้ดำเนินการอยู่แขวงหลวงน้ำทาโดยตรง

โครงการที่ดำเนินอยู่แขวงหลวงน้ำทา ได้มีการจัดตั้งคณะรับผิดชอบโครงการเพื่อ ชี้นำและปฏิบัติโครงการ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตังมีโครงร่างการจัดตั้งดังนี้

แผนภูมิ 5 การแต่งตั้งคณะรับผิดชอบโครงการการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับผู้หญิงชนเผ่าและผู้ด้อยโอกาส (โครงการ 504/ลาว/11)

จากแผนภูมิ 5 จะเห็นว่าคณะกรรมการขึ้นแขวงประกอบด้วย บุคคลจากหลายหน่วยงาน ระดับแขวงในนั้นศึกษาเป็นหลัก คณะกรรมการขึ้นเมืองหรือศูนย์ประกอบด้วยบุคคลจากหลายหน่วยงาน ระดับเมืองและบ้าน ในนั้นหัวหน้าศูนย์เป็นผู้บริหารงานทั้งหมดภายในศูนย์ การที่มีหลายหน่วยงาน ประกอบเป็นคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ก็เพื่อความสะดวกในการประสานงานและร่วมมือ

ในการดำเนินงานได้จัดตั้งเป็นศูนย์ฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับผู้หญิงชนเผ่าโดยตรง ซึ่งมีหัวหน้าศูนย์ ครูสอนวิชาชีพและครูสอนหนังสือ เป็นผู้ควบคุมและดูแล ผู้มาเรียนล้วนแล้วแต่เป็นผู้หญิงทั้งนั้น มาอยู่ประจำกับศูนย์ หลักสูตรที่เรียน กรมการศึกษานอกกระบบโรงเรียนเป็นผู้กำหนดให้ คือเรียนฝึกอาชีพ 300-350 ชั่วโมง เรียนหนังสือ วิชาเสริมเกี่ยวกับการปรุงแต่งอาหาร ด้านสุขอนามัย การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ 200 ชั่วโมง เรียน 6 เดือน โดยแบ่งออกเป็น 2 ภาคเรียน คือ ก่อนฤดูการผลิตและก่อนฤดูการเก็บเกี่ยว ผู้เรียนที่เรียนจบหลักสูตรสามารถเขียนโครงการขอทุนเพื่อทำการผลิตของตนเองคนละ 50 ดอลลาร์สหรัฐ

ผ่านการดำเนินงานได้ฝึกอบรมวิชาชีพให้ผู้หญิงชนเผ่าดังนี้

ตาราง 19 กิจกรรมการฝึกอบรมวิชาชีพให้ผู้หญิงชนเผ่าของโครงการ 504/ลาว/11 แขวง หลวงน้ำทา

ศูนย์/กิจกรรม	จำนวนคน	ชนเผ่า			
		ลาวลุ่ม	ลาวเทิง	ผู้มอญ	ลื้อ
1. ศูนย์เมืองนาแล					
- ปี 1994 ทอผ้า/ตัดเย็บเสื้อผ้า	41	7	34		
- ปี 1995 ทอผ้า	31	14	17		
- ปี 1996 ทอผ้า	40	17	23		
2. ศูนย์นาเตย/บ้านเตน					
- ปี 1995 ทอผ้า/ตัดเย็บเสื้อผ้า	40		16		24
- ปี 1996 ทอผ้า (เรียนอยู่หมู่บ้าน)	16				16

ตาราง 19 (ต่อ)

ศูนย์/กิจกรรม	จำนวนคน	ชนเผ่า			
		ลาวลุ่ม	ลาวเทิง	ผู้น้อย	ลื้อ
3. ศูนย์เมืองสิง					
- ปี 1995 ตัดเย็บเสื้อผ้า	16			4	12
- ปี 1996 ตัดเย็บเสื้อผ้า (เรียนอยู่หมู่บ้าน)	17			4	13
4. ศูนย์นาทุ่ง หยุดกิจกรรมไม่มีคนมาเรียน					
รวม	201	38	90	8	65

จากตาราง 19 จะเห็นว่าหลักสูตรวิชาชีพทอผ้าและตัดเย็บเสื้อผ้าในแต่ละศูนย์ก็จะเลือกเรียนบางวิชาชีพเท่านั้น ผู้เรียนลดน้อยลง บางศูนย์หยุดกิจกรรมไปเลย เพราะไม่มีผู้มาเรียน นี่ถือว่าอาชีพตามหลักสูตรไม่เหมาะสมกับความต้องการของแม่หญิงชนเผ่า

ตามแผนการดำเนินงานและคาคหมายของโครงการแขวงหลวงน้ำทาในปี 1994-1998 จะฝึกอบรมวิชาชีพให้ผู้หญิงชนเผ่าให้ได้ 800 คน แต่มาดูตัวเลขในตารางที่ 19 จะเห็นว่าตัวเลขของผู้หญิงที่เข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพได้เพียงแค่ 201 คนเท่านั้น ในปี 1996 บางอาชีพที่ได้กำหนดในหลักสูตรได้ขาดหายไปมันเกิดอะไรขึ้น ผ่านการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกต จะเห็นได้ว่าผู้มาเรียนประจำที่ศูนย์ทางแขวงได้สนับสนุนข้าว โครงการได้สนับสนุนน้ำมันเชื้อเพลิง เกลือ พริก ส่วนอาหารการกินผู้มาเรียนช่วยเหลือตนเอง แต่ผู้มาเรียนมีฐานะ

ยากจนจึงเกิดปัญหา เครื่องนอน เครื่องนุ่งห่มขาดแคลน อุปกรณ์ใช้สอยภายในศูนย์ขาดแคลนเพราะงบประมาณไม่เพียงพอ พาหนะยังขาดแคลน ถ้าเปิดเรียนอยู่ศูนย์มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน แต่ชีวิตการเป็นอยู่ยังยากจน แต่ถ้าเปิดเรียนอยู่หมู่บ้านประชาชนมีส่วนร่วม ชีวิตการเป็นอยู่ที่ดี แบ่งเบาภาระของแขวงและของโครงการ แต่จำนวนผู้เรียนจะลดลง เราสังเกตดูว่าชนเผ่าลาวสูง ไม่มีคนมาเรียน ก็เพราะว่าชนเผ่าลาวสูงส่วนมากจะชอบการเย็บปักถักร้อยมากกว่าแต่วิชาที่เรียนมีแต่ทอผ้าและตัดเย็บเสื้อผ้า จึงไม่เหมาะกับพื้นฐานความสามารถเดิมของชนเผ่าลาวสูง ท่านสิงคำ พันทะวง หัวหน้าแผนกศึกษาประจำแขวงหลวงน้ำทาได้กล่าวว่า "รูปแบบของการศึกษานอกระบบไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพของท้องถิ่น" ต้องเอาการศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพลงสู่ชุมชน คือได้ไปเปิดศูนย์อยู่กับหมู่บ้านโดยตรง คืออยู่บ้านบ่อเตนและบ้านน้ำแก้วน้อย ปัญหาหนึ่งอีกที่น่าสนใจคือ จำนวนผู้ที่เรียนจบไปที่ได้รับทุนไปประกอบการผลิตในแขนงการผลิตต่าง ๆ คือ ทอผ้ามี 57 % เลี้ยงสัตว์ 34 % ตัดเย็บเสื้อผ้า 2 % ค้าขาย 4 % และไม่ได้ทุน 3 %

สาเหตุที่ทำให้การดำเนินโครงการที่แขวงหลวงน้ำทาไม่ราบรื่นเท่าที่ควรก็เนื่องมาจาก

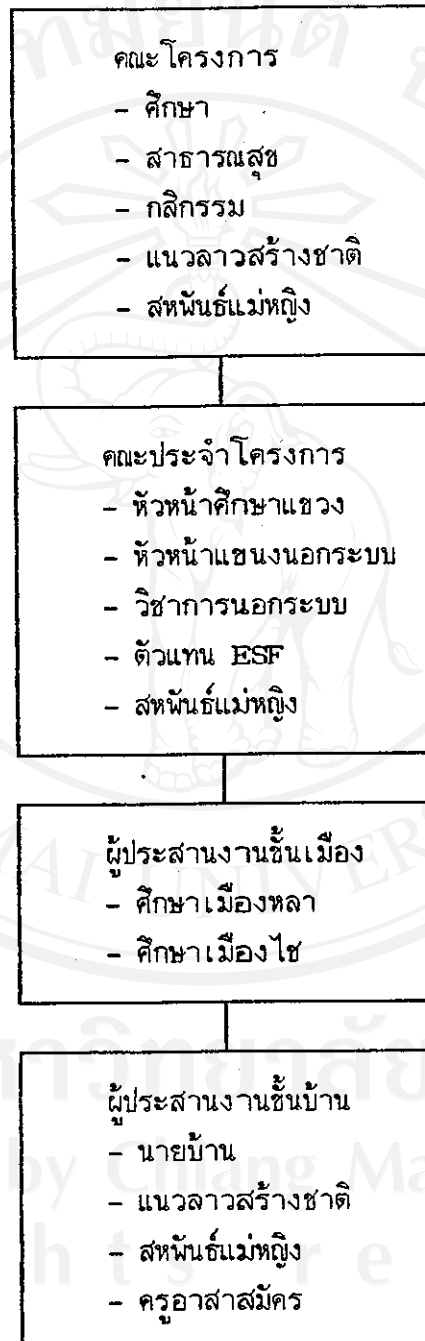
- การติดตามตรวจตราของกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไม่ปกติ
- งบประมาณไม่ตอบสนองและไม่รู้ว่าได้งบประมาณเท่าไร
- คณะรับผิดชอบโครงการไม่ได้ลงติดตามจริง ปล่อยให้แต่วิชาการเขาทำกันเอง
- การทัศนศึกษาดูงานของผู้รับผิดชอบ ครูผู้สอนเพื่อฝึกความชำนาญชำนาญไม่มี
- ครูผู้สอนมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อย ๆ

นวัตกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ การจัดการฝึกอบรมวิชาชีพ (ทอผ้า ตัดเย็บเสื้อผ้า) ให้แม่หญิงชนเผ่าภายในหมู่บ้านโดยตรง ซึ่งเป็นการฝึกอบรมกับที่ เพื่อให้แม่หญิงมีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว

3. โครงการการศึกษาเพื่อชนเผ่า (สนับสนุนด้านทุนจาก UNDP)

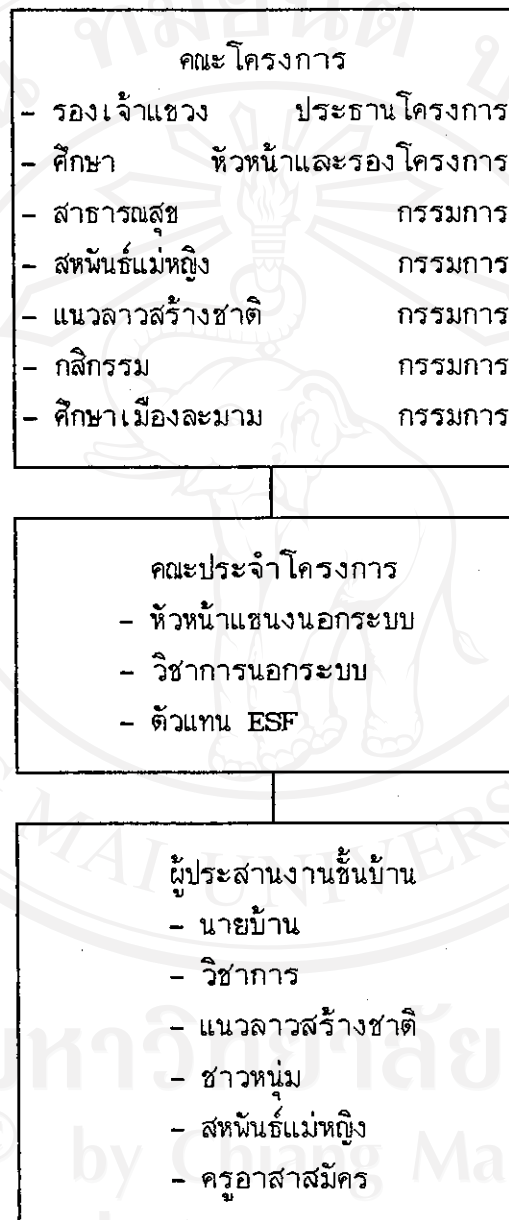
โครงการการศึกษาเพื่อชนเผ่า (LAO/92/010) ซึ่งได้เซ็นกันระหว่างรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับองค์การสหประชาชาติเพื่อการพัฒนาประจำสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ขึ้นในวันที่ 9/7/1993 โดยมอบให้กระทรวงศึกษาธิการ (กรมการศึกษานอกแบบโรงเรียน) เป็นเจ้าของโครงการ โครงการนี้จะดำเนินงานอยู่ 2 แขวง คือ แขวงอุดมไซและแขวงเซกอง เมื่อโครงการได้รับอนุมัติแล้ว ทีมงานของกรมการศึกษานอกแบบโรงเรียนลงเก็บข้อมูลตามหมู่บ้านเป้าหมายดังนี้คือ ที่แขวงอุดมไซ 7 หมู่บ้าน และแขวงเซกอง 6 หมู่ จากนั้นจึงเปิดกองประชุมสัมมนาการวางแผนดำเนินงานของโครงการขึ้นในวันที่ 10-19/3/1994 เพื่อเผยแพร่วัตถุประสงค์ของโครงการอบรมเรื่องชีวิตและการพัฒนา แนวคิดการมีส่วนร่วม และสุดท้ายสร้างแผนการดำเนินงานโครงการขึ้นแขวงและขึ้นบ้าน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจากแขวงเซกอง 12 คน หญิง 1 คน จากแขวงอุดมไซ 13 คน หญิง 2 คน แต่ละแขวงก็ได้จัดตั้งคณะรับผิดชอบโครงการขึ้นแขวงดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 6 การแต่งตั้งคณะรับผิดชอบโครงการการศึกษาชนเผ่าแขวงอุดมไซ

จากแผนภูมิ 6 จะเห็นว่าคณะโครงการมีบุคคลจากหลายหน่วยงานเข้าร่วมเป็นคณะ ส่วนคณะประจำโครงการประกอบด้วย ศึกษา สหพันธ์แม่หญิง และตัวแทนองค์การ ESF ซึ่งเป็นผู้บริหารโครงการโดยตรง ผู้ประสานงานชั้นเมืองประกอบด้วยบุคคลจากเมืองที่เกี่ยวข้อง และผู้ประสานงานชั้นบ้านประกอบด้วยบุคคลจากนายบ้าน องค์การชุมชนและครูอาสาสมัคร

แผนภูมิ 7 การแต่งตั้งคณะรับผิดชอบโครงการการศึกษาชนเผ่าแขวงเซกอง

จากแผนภูมิ 7 จะเห็นว่าการแต่งตั้งคณะโครงการ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากหลายหน่วยงานระดับแขวงและเมือง คณะประจำโครงการประกอบด้วยบุคคลจากฝ่ายศึกษาและตัวแทนจากองค์การ ESF ซึ่งเป็นผู้บริหารโครงการโดยตรง และผู้ประสานงานชั้นบ้านประกอบด้วยบุคคลจากองค์กรชุมชนและครูอาสาสมัคร ซึ่งมีหน้าที่ในการประสานงานระหว่างชาวบ้านกับคณะประจำโครงการ

คณะรับผิดชอบโครงการชั้นต่าง ๆ คือ เจ้าแขวงเป็นผู้แต่งตั้ง ซึ่งมีภาระบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

คณะโครงการชั้นแขวง

- กำหนดทิศทางและวิธีการจัดตั้งการดำเนินงานของโครงการ
- รับผิดชอบประสานงานกับแผนกการที่เกี่ยวข้องระดับเมือง แขวง ส่วนกลาง

องค์การที่เกี่ยวข้อง

- รับผิดชอบชี้แนะนำพาการดำเนินโครงการ
- ศึกษาค่าประเมินผลเป็นระยะ ๆ และสรุปถอดถอนบทเรียนให้แขวง
- มีหน้าที่รายงานเสนอกระทรวงศึกษาธิการและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ
- มีหน้าที่คุ้มครองดูแลทุนให้จ่ายถูกต้องตามหลักการ

คณะประจำโครงการ

- มีส่วนร่วมในการค้นคว้าวางแผนในแต่ละกิจกรรมระดับบ้าน
- ช่วยในการปฏิบัติติดตามและศึกษาค่าประเมินผลในการเคลื่อนไหวโครงการขึ้นบ้าน
- เข้าร่วมหรือช่วยจัดฝึกอบรมแต่ละงานให้ผู้ประสานงานและชาวบ้าน
- ประสานงานกับคณะรับผิดชอบโครงการช่วยตอบสนองความจำเป็นแต่ละกิจกรรม

ในหมู่บ้าน

- รับผิดชอบการใช้จ่ายแต่ละกิจกรรมในหมู่บ้าน

คณะประสานงานขึ้นเมือง

- ติดต่อประสานงานกับคณะประสานงานขึ้นบ้านและคณะประจำโครงการ
- ติดตามแนะนำการดำเนินกิจกรรมภายในหมู่บ้าน
- รายงานการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้คณะประจำโครงการ

คณะประสานงานขึ้นบ้าน

- แนะนำชาวบ้านในการค้นคว้าปัญหาและปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชาวบ้าน
- ร่วมกับชาวบ้านสร้างทิศทางแผนการให้แก่กลุ่มเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม
- ชักชวนชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

- ติดตามประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ รายงานให้คณะประจำโครงการ
- รับผิดชอบ ชี้นำ และประสานงานในการปฏิบัติโครงการภายในบ้านตนเอง

เพื่อเป็นทิศทางในการดำเนินโครงการในชั้นหมู่บ้านก็ได้มีการฝึกอบรมให้แก่คณะประจำโครงการ นายบ้านทุก ๆ บ้านที่โครงการดำเนินงานอยู่และครูอาสาสมัครทุก ๆ คน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมแขวงอุดมไซ 18 คน และแขวงเซกอง 20 คน เนื้อหาที่เอามาอบรมเน้นวิธีการจัดตั้งปฏิบัติโครงการ การศึกษานอกระบบโรงเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชน เสริมความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัย วิชาพื้นฐานด้านการเกษตร โดยใช้เวลา 7 วัน

กระบวนการเรียนหนังสือในโครงการนี้ไม่ได้กำหนดว่าต้องสอนแบบนั้นแบบนี้ ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นว่า ผู้เรียนและครูอาสาสมัคร เช่น บ้านแบ่ง เมืองละมาม แขวงเซกอง ผู้เรียน (ผู้หญิงทั้งหมด) ได้เป็นผู้กำหนดว่าจะเรียนวันไหนโดยได้เลือกเอาวันจันทร์ อังคาร และพุธ เป็นวันเรียนของผู้ที่ไม่รู้หนังสือ วันพฤหัสบดี ศุกร์ และเสาร์ เป็นวันเรียนของผู้ที่อ่านออกเขียนได้ เรียนตั้งแต่ 07.00-09.00 น. ของวันที่ 1-24 ทุก ๆ เดือน และวันที่ 25-30 เป็นวันหยุดไม่เรียน ส่วนที่บ้านสามัคคีไช แขวงอุดมไซ เลือกเรียนวันเว้นวัน เวลา 09.00-21.00 น. เนื้อหาของการเรียนขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้เรียน มีการสนทนาเรียนอ่านและเขียนไปพร้อมกัน แต่ยังไม่มียุทธวิธีที่แน่นอนว่าจะเรียนจบเมื่อไร

ศูนย์ศึกษาชุมชนได้รับการสร้างขึ้นทุก ๆ บ้าน โดยโครงการจะช่วยสังกะสี ตะปู ส่วนประชาชนจะประกอบด้านแรงงาน ไม้ ศูนย์ชุมชนใช้เป็นทั้งที่เรียนหนังสือ ประชุม เป็นแหล่งดำเนินกิจกรรมของบ้านผ่านการไปเยี่ยมเยียน ในเดือน 1/1996 จะสังเกตเห็นว่าศูนย์ศึกษาชุมชนอยู่แขวงอุดมไซจะปลูกสร้างแบบถาวรกว่า คือหลังคามุงสังกะสี ฝาทำด้วยไม้ รูปแบบสวยดี แต่ที่แขวงเซกองการปลูกสร้างยังลักษณะชั่วคราว คือมุงหญ้าแฝก ฝาทำไม้เรียว รูปแบบไม่สวยงาม

ครูอาสาสมัครใน 2 แขวงนี้จะมีลักษณะแตกต่างกันคือ ที่แขวงเซกองจะรับผู้จบจากวิทยาลัยครูใหม่ ๆ ส่วนมากจะเป็นผู้หญิง เป็นคนลาวลุ่ม โดยผ่านสัญญาจ้าง จากนั้นจะรับเข้าเป็นครูรัฐ ข้อแตกต่างของชนเผ่าคืออายุ เวลาเรียนหนังสือผู้ชายจะไม่มาเรียนกับครูผู้หญิง ส่วนที่แขวงอุดมไซครูอาสาสมัครล้วนแต่เป็นผู้ชาย เป็นครูของรัฐ ส่วนมากเป็นคนชนเผ่า การดำเนินกิจกรรมภายในศูนย์ก็ต่างกันคือ เนื้อที่ของศูนย์ที่อุดมไซจะกว้างกว่าเซกอง บริเวณศูนย์

เซกองจะปลูกดอกไม้ทำสวนครัว เลี้ยงไก่ ส่วนอุตมไซจะปลูกไม้ยืนต้นที่ให้ผล พืชสมุนไพร ทำสวนครัว เลี้ยงไก่ แต่ละศูนย์จะมีความสะอาด มีสิ่งแวดล้อมสุลักษณะ

เรื่องน้ำดื่มน้ำใช้ในหมู่บ้านที่ไปเห็นไม่มีปัญหา คือบ้านลาอิดังแดง (เซกอง) ตั้งบ้านเรือนติดกับแม่น้ำเซกอง มีน้ำบาดาล 1 แห่ง บ้านแบ่ง (เซกอง) มีคลองเหมืองผ่านหมู่บ้าน น้ำรินกำลังสร้าง บ้านสามัคคีไซ (อุตมไซ) มีห้วยน้ำไหลผ่าน มีน้ำตลอด มีน้ำบ่อ 3 บ่อ บ้านนางั่ว มีน้ำออกบ่อไหลตลอดและมีน้ำบ่อ 1 บ่อ

ด้านกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพและทุนหมุนเวียนทางโครงการก็ได้สนับสนุนเพื่อยกระดับชีวิตการเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น

ตาราง 20 กิจกรรมและทุนหมุนเวียนของโครงการการศึกษาชนเผ่าที่เมืองไซ และเมืองหลา แขวงอุตมไซ

หมู่บ้าน/กิจกรรม	จำนวนคน (งวด)			จำนวนเงินทุนหมุนเวียน (กีบ)		
	1	2	3	1	2	3
1. บ้านตะนองปอ						
- กลุ่มเลี้ยงไก่	10		5	200,000		100,000
- กองทุนยา	1			50,000		
- เลี้ยงวัว		1			195,000	
- ทอผ้า			3			60,000
2. บ้านโพนไซ						
- ธนาคารข้าว						300,000
- เลี้ยงไก่	8		6	160,000		
- ตัดผมชาย	1			10,000		

ตาราง 20 (ต่อ)

หมู่บ้าน/กิจกรรม	จำนวนคน (งวด)			จำนวนเงินทุนหมุนเวียน (กัม)		
	1	2	3	1	2	3
- ตีเหล็ก	6			60,000		
- กองทุนยา	1			50,000		
- ทอผ้า			2			40,000
3. บ้านสามัคคีไช						
- เลี้ยงไก่	10		5	200,000		100,000
- ปลูกลีปรด			3			90,000
- ตัดผมชาย	1			10,000		
- ปลูกลีกล้วย			1			30,000
- กองทุนยา	1			50,000		
- ทอผ้า			3			60,000
4. บ้านนาจัว						
- ธนาคารข้าว					270,000	30,000
- เลี้ยงไก่	2			40,000		
- กองทุนยา	1			50,000		
- เลี้ยงปลา		7			70,000	
- ทอผ้า			2			20,000
5. บ้านนาชายทอง						
- เลี้ยงไก่	5		8	100,000		160,000
- เลี้ยงปลา	4			80,000		

ตาราง 20 (ต่อ)

หมู่บ้าน/กิจกรรม	จำนวนคน (งวด)			จำนวนเงินทุนหมุนเวียน (กบ)		
	1	2	3	1	2	3
- กองทุนยา	1			50,000		
- ทอผ้า	3	2		30,000	60,000	
6. บ้านมกกก						
- เลี้ยงไก่	9	3		180,000	60,000	
- กองทุนยา	1			50,000		
- ธนาคารข้าว					200,000	100,000
7. บ้านกิ้วเรย์						
- เลี้ยงไก่	3			60,000		
- กองทุนยา	1			50,000		
- ธนาคารเข้า					150,000	150,000
8. ครูอาสาสมัคร						
- เลี้ยงไก่	7			140,000		
รวม	77	13	38	1,620,000	1,005,000	1,240,000

จากตาราง 20 จะเห็นว่าในหมู่บ้านต่าง ๆ ได้มีกิจกรรมระดับครอบครัว ได้แก่ เลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว เลี้ยงปลา ทอผ้า ตัดผมชาย ตีเหล็ก ปลุกปลื้ปรต ปลุกกล้วย มีผู้เข้าร่วม 120 คน ได้รับทุนหมุนเวียน 2,315,000 กีบ และกิจกรรมระดับกลุ่ม ได้แก่ ธนาคารข้าว 4 กลุ่ม กองทุนยา 7 กลุ่ม ได้รับทุนหมุนเวียน 1,550,000 กีบ

ตาราง 21 กิจกรรมและทุนหมุนเวียนของ โครงการการศึกษาชนเผ่าที่เมืองละมาม แขวงเซกอง

บ้าน/กิจกรรม	จำนวนคน	ทุนหมุนเวียน (กบ)
1. บ้านแบ่ง		
- กองทุนยา	1	50,000
- เลี้ยงไก่	12	120,000
2. บ้านตัว		
- กองทุนยา	1	50,000
- ทำนาปรัง	9	180,000
3. บ้านหนองบง		
- กองทุนยา	1	50,000
- ธนาคารข้าว		200,000
- เลี้ยงไก่	3	60,000
4. บ้านโม		
- กองทุนยา	1	50,000
- ทอผ้า	7	140,000
- เลี้ยงไก่	7	140,000
5. บ้านลาวีฝางแดง		
- กองทุนยา	1	50,000
- เลี้ยงไก่	8	160,000

ตาราง 21 (ต่อ)

บ้าน/กิจกรรม	จำนวนคน	ทุนหมุนเวียน (ก๊ป)
6. บ้านเซ่น้อย		
- กองทุนยา	1	50,000
- ทอผ้า	8	160,000
7. ครูอาสาสมัคร		
- เลี้ยงไก่	6	120,000
รวม	66	1,510,000

จากตาราง 21 จะเห็นว่าในหมู่บ้านต่าง ๆ ได้มีกิจกรรมระดับครอบครัว ได้แก่ เลี้ยงไก่ ทำนาปรัง ทอผ้า มีผู้เข้าร่วม 60 คน ได้รับทุนหมุนเวียน 1,080,000 ก๊ป และกิจกรรมระดับกลุ่ม ได้แก่ กองทุนยา 6 กลุ่ม ธนาคารข้าว 1 กลุ่ม ได้รับทุนหมุนเวียน 500,000 ก๊ป

จะสังเกตเห็นว่าใน 2 แขวง ที่ได้รับทุนของโครงการเดียวกันการปฏิบัติกิจกรรมมีความแตกต่างกันคือ อุดมไซจะมีกิจกรรมมากกว่าและทุนหมุนเวียนจะจ่ายมากกว่า

ในการปฏิบัติจริงก็มีเพียงแต่คณะประจำโครงการเท่านั้นที่ได้ชี้ นำ ติดตาม ร่วมคิด ร่วมทำกับผู้ประสานงานขึ้นบ้านและชาวบ้าน ทุก ๆ เดือนคณะประจำโครงการจะสรุปรายงานคณะโครงการแขวงทราบ ถ้ามีปัญหาที่เร่งด่วนทางคณะโครงการขึ้นแขวงจะดำเนินแก้ไขและติดตามผลด้วยตนเอง ทุก 3 เดือนคณะโครงการขึ้นแขวงจะรายงานให้กระทรวงศึกษาธิการ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน) กรมการศึกษานอกโรงเรียนโรงเรียนจะติดตามผลักดันโครงการนั้นขึ้นอยู่กับพื้นที่นั้นมีปัญหาที่แก้ไม่ได้เท่านั้น จึงลงไปติดตามทางกรมคิดว่าได้มอบเป็นภาระของท้องถิ่นที่จะ

ดำเนินการเอง กรมเพียงแต่อำนวยความสะดวกทางด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นและบุคลากรเท่านั้น ในการประเมินจากภายนอกจะกระทำกันเพียง 2 ครั้ง คือโครงการดำเนินไปได้ครึ่งหนึ่งและ ในระยะสุดท้ายของโครงการ

ถ้าเปรียบเทียบการดำเนินโครงการระหว่าง 2 แขวงนี้ (เชกอง และอุดมไซ) จะเห็นว่าแขวงอุดมไซดำเนินโครงการได้ดีกว่าแขวงเชกอง ทั้งนี้ก็เป็นเพราะ

แขวงอุดมไซ

- มีการขึ้นติดตามเป็นประจำ จึงมีกิจกรรมเกิดขึ้นมาก
- หน่วยงานอื่น ๆ ให้ความร่วมมือและสนับสนุนโครงการ
- มีความเข้าใจเกี่ยวกับงานการศึกษาอบรม จึงทำให้การดำเนินตามโครงการ

ดีพอสมควร

- มีการประสานงานกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
- ครูอาสาสมัครเป็นคนท้องถิ่นและมีประสบการณ์ในการเป็นครูมาก่อน
- การดำเนินโครงการไม่มีรูปแบบ (เกิดความยุ่งยาก)
- ความเข้าใจของชาวบ้านต่อโครงการยังมีไม่มากนัก
- มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำและทันการ

แขวงเชกอง

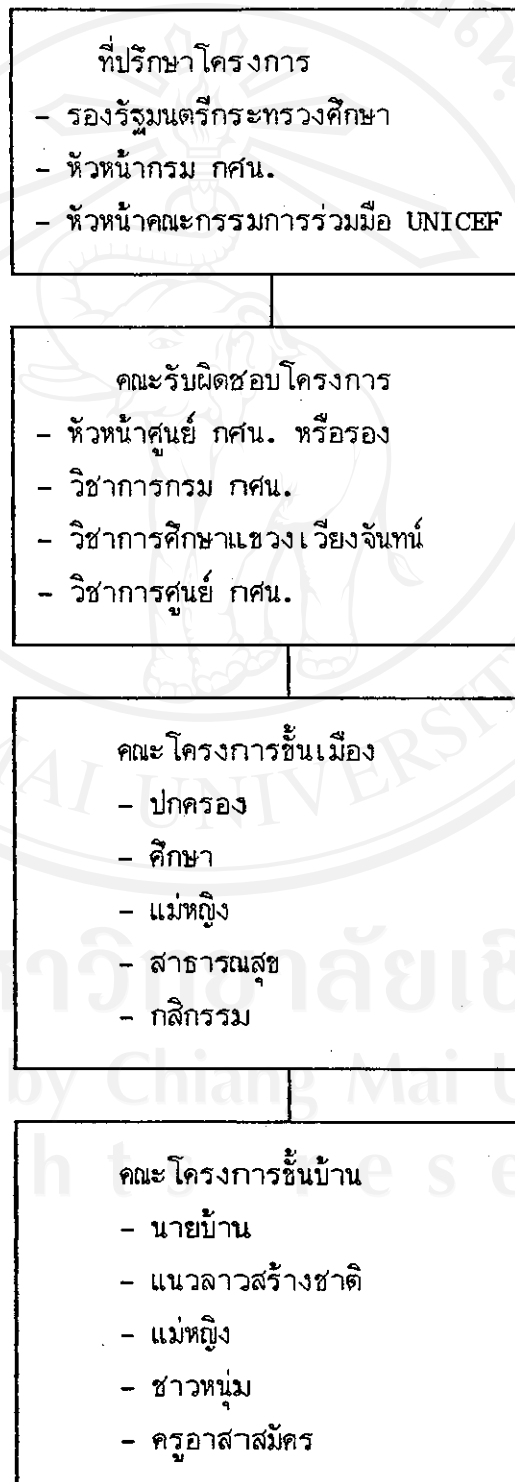
- หน่วยงานอื่น ๆ ให้ความร่วมมือและสนับสนุนโครงการด้วยดี
- ยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ
- ไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินโครงการ
- ขาดวิทยากร
- ชุมชนยังไม่เข้าใจต่อโครงการ (เขาไม่สนใจเท่าไร)
- ประชาชนอยากได้แต่ไม่ยอมทำ (งานมาก)
- การสนับสนุนเงินงบประมาณเป็นไปด้วยความล่าช้า
- กรม แขวง ประชาชน มีความคิดในการดำเนินงานยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
- ครูอาสาสมัครบรรจุใหม่เป็นคนลาวลุ่มไม่ได้กำเนิดอยู่แขวงเชกอง

การดำเนินกิจกรรมได้เกิดมีนวัตกรรม คือ ยึดการเรียนรู้หนังสือควบคู่กับความรู้ต่าง ๆ ก่อสร้างศูนย์ศึกษาชุมชนประจำหมู่บ้าน สนองข่าวสารข้อมูล ส่งเสริมกิจกรรมระดับครอบครัว และระดับกลุ่ม สนับสนุนทุนหมุนเวียน มีการประสานงานร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง โครงการนี้จะเน้นการส่งเสริมกิจกรรมระดับครอบครัวและกลุ่มสนับสนุนทุนหมุนเวียนมากกว่า ทั้งนี้ก็เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น

4. โครงการทดลองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบโรงเรียน (องค์การ UNICEF สนับสนุนด้านเงินทุน)

กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงได้ปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายโดยการสร้างโครงการทดลองรูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียนขึ้นหลายโครงการที่กำลังดำเนินอยู่หลายแห่งในทั่วประเทศในนั้นก็มีโครงการทดลองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับ I สำหรับการศึกษาอกระบบโรงเรียน เพื่อให้โครงการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีแต่งตั้งคณะรับผิดชอบโครงการดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 8 การแต่งตั้งคณะรับผิดชอบโครงการทดลองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับ I
นอกระบบโรงเรียน

จากแผนภูมิ 8 จะเห็นว่าที่ปรึกษาโครงการจะประกอบไปด้วย รองรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ กรม กศน. หัวหน้าคณะกรรมการร่วมมือ UNICEF เป็นผู้ชี้แนะ คณะรับผิดชอบโครงการประกอบด้วย หัวหน้าศูนย์การศึกษาอกระบบโรงเรียน วิชาการจากกรมและศูนย์ กศน. และวิชาการจากแขวงเวียงจันทน์ เป็นผู้บริหารโครงการโดยตรง คณะโครงการขึ้นเมืองประกอบด้วยบุคคลจากหน่วยงานระดับเมือง เป็นผู้ประสานงานระหว่างคณะรับผิดชอบโครงการกับคณะโครงการขึ้นบ้าน คณะโครงการขึ้นบ้านประกอบด้วยบุคคลจากองค์กรชุมชนและครูอาสาสมัครเป็นผู้ปฏิบัติและชักชวนชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

ในการปฏิบัติโครงการได้ดำเนินการตามขั้นตอน (Step) ต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างหลักสูตรและการเตรียมเอกสารต่าง ๆ สำหรับการดำเนินโครงการ นักวิชาการของกรมและศูนย์การศึกษาอกระบบโรงเรียนได้สร้างหลักสูตรตำราแบบเรียนและคู่มือครูสำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานระดับ 1 ซึ่งรวมมี 44 สภา ในนั้น 20 สภา เรียนตามระดับและ 24 สภาเลือกเรียนตามความเหมาะสมของท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากองค์การ UNICEF และองค์การ ASPBAE เพื่อวางแผนการดำเนินโครงการในแต่ละบทบาท

ขั้นตอนที่ 3 นักวิชาการของกรมและศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนได้พบกับแผนกศึกษาแขวงเวียงจันทน์และห้องการศึกษาประจำเมืองวังเวียงค้นคว้าคัดเลือกบ้านเป้าหมาย คือ บ้านนาชม บ้านโพนแก้ว บ้านเวียงสะไหม บ้านห้วยสะเห้ง้า และลงสำรวจข้อมูลด้านต่าง ๆ ของบ้านเป้าหมายที่คัดเลือกดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างและฝึกอบรมบุคลากร

- จัดการฝึกอบรมให้คณะรับผิดชอบโครงการขึ้นท้องถิ่นและครูอาสาสมัครเกี่ยวกับวิธีการจัดตั้งปฏิบัติโครงการ การจัดการเรียนการสอนและนำหลักสูตรไปใช้

- ฝึกอบรมให้ครูอาสาสมัครเกี่ยวกับการนำความรู้โดยผ่านกระบวนการเรียน-การสอนไปสู่การจัดกิจกรรมพัฒนาภายในบ้าน

- จัดการฝึกอบรมเสริมความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพศึกษาให้แก่ครูอาสาสมัคร
- จัดอบรมวิชาเลี้ยงปลาให้แก่ครูอาสาสมัครและนายบ้าน นำพาไปทัศนศึกษาศูนย์ข้าวสารชุมชนที่บ้านแก้วคู่ เมืองแก้วอุดม แขวงเวียงจันทน์
- จัดอบรมเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้แก่พนักงานวิชาการศึกษาเมืองและครูอาสาสมัครพร้อมนั้นก็ได้เขียนหลักสูตรท้องถิ่นได้ 8 สภา

ขั้นตอนที่ 5 ดำเนินการเรียน-การสอนและพัฒนาวิชาชีพ

ในการเรียนหนังสือได้มีชาวบ้านเข้าร่วมเรียนในบ้านต่าง ๆ ดังนี้

ตาราง 22 จำนวนผู้เรียนหนังสือในบ้านเป้าหมาย

บ้าน	จำนวนผู้เรียน (คน)	
	รวม	หญิง
1. นาชม	31	31
2. โพนแก้ว	29	22
3. เวียงสะไหม	30	13
4. ห้วยสะเห้ง	25	25
	115	91

จากตาราง 22 จะเห็นว่าในระยะดำเนินโครงการมีประชาชนภายใน 4 หมู่บ้านมาเรียนหนังสือ 115 คน เป็นหญิง 91 คน นี่ก็หมายความว่าผู้หญิงไม่รู้หนังสือมากกว่าผู้ชาย

- ได้สร้างศูนย์ข่าวสารชุมชนประจำบ้าน ๆ ละ 1 แห่ง ขนาดกว้าง 8 เมตร x 6 เมตร ซึ่งเป็นทุนสมทบระหว่างโครงการกับชาวบ้าน ทางโครงการช่วยเหลือทางด้านสังกะสี ตะปู ซีเมนต์ ส่วนชาวบ้านได้ประกอบไม้ 8 ลูกบาศก์เมตร โด๊ยะ แก้ว 56 ชุด แรงงาน 800 แรงงาน ศูนย์ข่าวสารชุมชนเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน ตอบสนองข้อมูลข่าวสารและเป็นที่ประชุมของชาวบ้านแต่ละศูนย์จะมีวิดิถ่าย

- ได้จัดตั้งกลุ่มพัฒนาตามกลุ่มสนใจของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนนำเอาความรู้วิชาชีพเข้าไปในภาคปฏิบัติจริง ซึ่งได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิชาชีพขึ้นในแต่ละบ้าน โดยทางโครงการได้ตอบสนองทุนหมุนเวียนจำนวนหนึ่งเพื่อให้สมาชิกกลุ่มวิชาชีพมีในอัตราดอกเบี้ย 2 % ต่อปี ให้เป็นทุนของบ้าน ดังนั้นในแต่ละบ้านจึงสามารถจัดตั้งกลุ่มพัฒนาวิชาชีพได้ดังนี้

ตาราง 23 กิจกรรมและทุนหมุนเวียนในโครงการทดลองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ
โรงเรียนที่เมืองวังเวียง แขวงเวียงจันทน์

หมู่บ้าน/กิจกรรม	จำนวนคน	ทุนหมุนเวียน (กีบ)
1. บ้านนาชม		
- กลุ่มเลี้ยงไก่	21	483,000
- กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า	11	320,000
2. บ้านโพแก้ว		
- กลุ่มเลี้ยงไก่	16	368,000
- กลุ่มเลี้ยงปลา	15	225,000
3. บ้านห้วยสะเห้ง		
- กลุ่มเลี้ยงไก่	14	322,000
- กลุ่มเลี้ยงปลา	13	195,000

ตาราง 23 (ต่อ)

หมู่บ้าน/กิจกรรม	จำนวนคน	ทุนหมุนเวียน (กีบ)
4. บ้านเวียงสะไหม		
- กลุ่มเลี้ยงไก่	28	644,000
- กลุ่มทอผ้า	8	274,000
รวม	126	2,831,000

จากตาราง 23 จะเห็นว่าในหมู่บ้านต่าง ๆ ได้มีกิจกรรมระดับกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทอผ้า ตัดเย็บเสื้อผ้า ซึ่งมีผู้เข้าร่วม 126 คน และมีทุนหมุนเวียน 2,831,000 กีบ

ในแต่ละบ้านมีครูอาสาสมัคร 2 คน ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอน ประสานงานกับ ภาคส่วนต่าง ๆ ปลุกกระตือรือร้นชาวบ้านเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 6 การติดตามและประเมินผล เพื่อให้การจัดตั้งปฏิบัติโครงการดำเนิน ไปอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของโครงการและเป็นกระบวนการอย่างสม่ำเสมอ ทางคณะ รับผิดชอบโครงการขึ้นกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนองค์การ UNICEF สัมทบกับคณะรับผิดชอบ โครงการขึ้นท้องถิ่นลงติดตามตรวจตราและประเมินผลโครงการเป็นแต่ละระยะคือ ระยะต้น กลาง และท้ายของโครงการ การลงติดตามตรวจตราแต่ละครั้งเพื่อทำให้ทราบปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดตั้งคุ้มครองและการประสานงานโครงการ การปฏิบัติหลักสูตร รูปแบบการจัดตั้ง การเรียน-การสอนและปัญหาอื่น ๆ เพื่อมีวิธีการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพ ความเป็นจริงของท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ภายหลังการประเมินผลระยะสุดท้ายของโครงการจะมีการดำเนินปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตำราแบบเรียนและคู่มือครูในสิ่งที่เห็นว่าไม่เหมาะสม โดยอิงตามข้อมูลที่ได้จาก 3 ภาคส่วน คือ ภาคส่วนนำหลักสูตรไปใช้ในระยะทดลองที่วังเวียงจากแผนกศึกษา เมือง และแขวงต่าง ๆ ที่ได้ส่งหลักสูตรและตำราแบบเรียนให้เขาประกอบความเห็นและจากภาคส่วนวิชาการของกรมและศูนย์การศึกษานอกกระบบโรงเรียน

ผ่านการดำเนินโครงการพอรวบรวมวัตถุดิบที่ได้รับจากการทดลองหลักสูตรครั้งนี้คือ

- ได้หลักสูตรตำราแบบเรียนขั้นพื้นฐานระดับ 1 สำหรับการศึกษานอกกระบบโรงเรียนที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้เรียน ซึ่งมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้หนังสือควบคู่กับการอบรมวิชาชีพและความรู้ด้านต่าง ๆ ที่นำไปใช้ในการดำรงชีวิตของประชาชนบรรดาเผ่าเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขาให้ดีขึ้น

- ได้รูปแบบการศึกษานอกกระบบโรงเรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้เรียน เช่น จัดการเรียน-การสอนตามกลุ่มสนใจ ยึดถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด ส่วนครูผู้สอนเป็นเพียงผู้ประสานงานและให้การแนะนำ การเรียนรู้ทางทฤษฎีควรมีการส่งเสริม พัฒนาวิชาชีพ และกิจกรรมต่าง ๆ ควบคู่กันไปด้วย คือ การจัดตั้งเป็นกลุ่มเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทอผ้า และตัดเย็บเสื้อผ้า จัดตั้งศูนย์ข่าวสารชุมชนประจำบ้านใน 4 บ้าน เพื่อเป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสารให้แก่ประชาชนที่สนใจ ซึ่งได้ประกอบหนังสืออ่าน รูปภาพต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

- เสริมสมรรถภาพและฝึกอบรมบุคลากรด้านการศึกษานอกกระบบโรงเรียน ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมโครงการได้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในด้านการจัดการศึกษานอกกระบบโรงเรียนอยู่ท้องถิ่น โดยเฉพาะได้สร้างครูอาสาสมัครประจำบ้านเพื่อทำหน้าที่บริการด้านการศึกษารเรียนรู้ให้แก่ชาวบ้าน

โครงการนี้เน้นการเรียนรู้หนังสือควบคู่กับการฝึกอบรมวิชาชีพ สนับสนุนทุนหมุนเวียนเพื่อแก้ไขชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น

7. นวัตกรรมและผลกระทบที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินโครงการ

7.1 นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินโครงการ

ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่จัดทำขึ้นแล้ว สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนก็จะถือว่าเป็นนวัตกรรมดังต่อไปนี้

1. "การพัฒนาคือกระบวนการเรียนรู้และการสร้างความสามารถของตนเอง"

ซึ่งแสดงออก ดังนี้

- ชาวบ้านได้ตัดสินใจเกี่ยวกับความต้องการและวิธีทำงานโดยตัวเขาเอง

บางครั้งอาจมีการปรึกษาหารือกับบุคคลภายนอก ส่วนพนักงานของรัฐและองค์กรต่าง ๆ เพียงแต่สนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกในการตัดสินใจของชาวบ้านเท่านั้น ตัวอย่างเช่น บ้านชะโปเ นั้นแต่ละปีมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ไม่สะอาด และอยู่ห่างไกล แต่เดิมชาวบ้านใช้น้ำจากบ่อ 2 แห่ง ซึ่งห่างไกลจากบ้าน 500-1,000 เมตร ชาวบ้านได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันว่า ถ้าจะก่อสร้างเก็บน้ำใส่น้ำออกบ่อก็ได้ แต่ยังห่างไกลอยู่ ดังนั้นชาวบ้านจึงตกลงกันว่า ต้องเจาะน้ำบาดาลภายในหมู่บ้านทั้งจะได้น้ำสะอาดและไม่ไกล แต่น้ำบาดาลบ่อหนึ่งคิดเป็นเงิน 150,000 กีบ ชาวบ้านไม่มีเงินจึงได้ปรึกษาหารือกับโครงการและโครงการได้สนับสนุนเงินเจาะน้ำบาดาลหน่วยละ 100,000 กีบ เจาะน้ำบาดาลได้ 7 หน่วย โครงการช่วย 700,000 กีบ ชาวบ้านออกสมทบ 250,000 กีบ รวมเป็น 1,050,000 กีบ ปัจจุบันชาวบ้านชะโปเ ได้ใช้น้ำสะอาดและไม่ไกลจากบ้านเรือน

- มีการอบรมและการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสม สี่โครงการที่ได้ดำเนินโครงการการศึกษาอบรมโรงเรียนในปัจจุบัน คือจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดในโครงการเปิดโอกาสและช่วยเหลือในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ระดับส่วนกลาง แขวง เมือง และบ้าน ทั้งนี้ก็เพราะว่า "คนต้องมีข้อมูลความเข้าใจและความสามารถจำเป็นที่จะทำงานการพัฒนาและการเรียนรู้แบบมีหัวใจคิดประดิษฐ์สร้าง" เช่น โครงการการศึกษาชุมชนได้ฝึกอบรมพนักงานขึ้นแขวงและเมือง 80 คน ฝึกอบรมระดับบ้าน 958 คน โครงการการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกโรงเรียนที่เมืองจ้งเวียง แขวงเวียงจันทน์ ได้ฝึกอบรมพนักงานขึ้นเมือง 4 คน ครูอาสาสมัคร 8 คน

นักพัฒนาระดับบ้าน 8 คน ชาวบ้าน 126 คน โครงการการศึกษาเพื่อชนเผ่าที่แขวงเซกองและ
อุดมไซได้ฝึกอบรมให้พนักงานไปทัศนศึกษาอยู่ประเทศไทย 12 คน ฝึกอบรมระดับแขวงเมือง 21
คน ครูอาสาสมัคร 18 คน ระดับบ้าน 206 คน และโครงการการศึกษาขั้นพื้นฐานและฝึกอบรม
วิชาชีพให้แม่หญิงชนเผ่าแขวงหลวงน้ำทา ได้ส่งบุคลากรไปศึกษายาวนาน 3 คน อบรมและ
ทัศนศึกษาต่างประเทศ 32 คน อบรมชั้นแขวงเมือง 102 คน ฝึกอบรมวิชาชีพให้แม่หญิงชนเผ่า
201 คน

- มีกิจกรรมการพัฒนาแบบก่อสร้างหรือแบบซื้อวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ เพียงแต่อำนวยความสะดวก
กระบวนการเรียนรู้หรือตอบสนองความต้องการแบบเร่งด่วน การก่อสร้าง หรือซื้อวัสดุอุปกรณ์นั้น
ไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของโครงการ การที่ส่งเสริมกิจกรรมนี้ก็เพราะสาเหตุ 2 ประการคือ
ประการแรกการเปลี่ยนกระบวนการและแนวคิดนี้ยากมาก ถ้าไม่สอดคล้องกับกิจกรรมที่เป็นผลออก
มาที่มองเห็นได้ ประการที่สอง ชาวบ้านได้ชี้แจงความต้องการเป็นวัตถุประสงค์ที่จะได้รับการสนอง
เช่น เจาะน้ำบาดาลต้องมีทุนสมทบ ขุดน้ำบ่อต้องมีแรงให้ สร้างอ่างเก็บน้ำต้องมีเหล็กซีเมนต์
สร้างศูนย์ศึกษาชุมชนต้องมีสังกะสี ตะปู เหล้านี้เป็นต้น

2. "จัดการเรียนการสอนโดยยึดถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม
มากที่สุด" "เรียนหนังสือควบคู่กับการพัฒนาอาชีพและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ" ชาวบ้านเคยพูด
เสมอว่า "ถึงจะไม่ได้เรียนหนังสือก็ยังมีอันอยู่กัน" ก็หมายความว่าประชาชนไม่ชอบการเรียน
หนังสือเพราะเขายังไม่เห็นความจำเป็นของการรู้หนังสือ ดังนั้นโครงการไม่เอาการสอนหนังสือ
โดยตรง แต่ได้เอาการสนทนากลุ่มในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องพยาธิตัวตืด เลี้ยงไก่
พื้นเมือง ฯลฯ โดยให้ผู้มาเรียนพูดคุยกัน เพื่อรู้สาเหตุปัญหาวิธีแก้ไขของเรื่องต่าง ๆ จากนั้นครู
เพียงแต่สรุปปัญหาที่ชาวบ้านได้โศกกัน และแนะนำปัญหาที่เขายังไม่เข้าใจ นอกนั้นยังได้จัดตั้งกลุ่ม
จัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ขึ้น เช่น กลุ่มเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทอผ้า ตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ วิธีแบบนี้มี
ผลมาก ชาวบ้านให้ความสนใจ ตัวอย่างเช่น อยู่บ้านชะโปนชาวบ้านจะเป็นผู้เลือกเอาผู้แนะนำ
(ครู) เอง รวมทั้งเวลา วันเรียนและเรื่องที่จะเรียนอีกด้วย ผ่านการสนทนาเรื่องต่าง ๆ ก็มี
การรู้ตัวหนังสือไปพร้อม ๆ กัน

3. "จัดกิจกรรมระดับครอบครัวและระดับกลุ่ม" ในหมู่บ้านที่โครงการดำเนินการอยู่นั้น สภาพการเป็นอยู่ของประชาชนยัง "อดอยู่อดกิน" เพราะ "ไม่มีเงินใช้เงินจ่าย" นี้ก็หมายความว่า ประชาชนยากจนและไม่มีรายได้เพิ่ม กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและได้รับความสนใจจากชาวบ้านก็คือกิจกรรมระดับครอบครัว ได้แก่ เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทอผ้า ปลูกหมากนัต (สับปะรด) ปลูกกล้วย ตัดผมชาย ฯลฯ ส่วนกิจกรรมระดับกลุ่ม ได้แก่ กองทุนยารักษาโรค อาสาสมัครสาธารณสุขชาวบ้าน (อสสบ.) หมอดำแย หมอยาพื้นเมือง สัตว์แพทย์ประจำบ้าน (รายละเอียดตารางที่ 16-22) จากการดำเนินกิจกรรมระดับครอบครัว และระดับกลุ่มได้รับการสนับสนุนทุนหมุนเวียนจำนวนหนึ่ง จากนั้นจึงทำให้ชาวบ้านได้ลดผ่อนจากการเจ็บไข้ได้ป่วย มีอาหารการกินดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อย จึงทำให้ครอบครัวค่อย ๆ มีความสุข ชุมชนเข้มแข็ง

4. "จัดตั้งศูนย์ข่าวสารชุมชนประจำหมู่บ้าน" ในเมืองก่อนการประชุมพบปะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน จะจัดขึ้นที่บ้านนายบ้าน โรงเรียน หรือวัด หลังจากมีโครงการการศึกษาอบรมโรงเรียนกำเนิดเกิดขึ้นโดยเฉพาะในหมู่บ้านเป้าหมายก็เกิดมี "สโมสรชุมชน" หรือ "ศูนย์ศึกษาชุมชน" หรือ "ศูนย์ข่าวสารชุมชน" โดยมีครูอาสาสมัคร ผู้ประสานงาน..บ้านเป็นผู้ดูแลในศูนย์ข่าวสารชุมชนจะประกอบไปด้วยกระดานดำ โปสเตอร์ รูปภาพต่าง ๆ มีห้องสมุดน้อยที่มีอุปกรณ์สำหรับการรู้หนังสือ และการศึกษานอกระบบโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ศูนย์ข่าวสารชุมชนได้ใช้เป็นประโยชน์สำหรับการประชุมในบ้านสนทนาปรึกษาหารือปัญหาต่าง ๆ ฝึกอบรมและใช้สอยเอนกประสงค์ หนังสือที่มีในห้องสมุดส่วนมากนักเรียนชั้นประถมศึกษาและชาวบ้านยืมไปอ่านที่บ้านบางคนอ่านไม่ได้ก็ดูรูปภาพเอา นี่เป็นการริเริ่มให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้

5. ให้ความรับผิดชอบแก่ท้องถิ่นมากขึ้นในการดำเนินโครงการ โครงการที่ดำเนินการในท้องถิ่นมีการแต่งตั้งคณะรับผิดชอบโครงการแต่ละระดับคือ คณะรับผิดชอบโครงการระดับแขวง ทีมงานโครงการระดับแขวงเมือง คณะโครงการระดับบ้านและผู้ประสานงานบ้าน ครูอาสาสมัคร การวางแผนการดำเนินงานหรือการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านเป้าหมายขึ้นอยู่กับคณะรับผิดชอบโครงการแต่ละระดับ เป็นผู้คุ้มครองและปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น และผลประโยชน์ของชุมชนมากที่สุด ส่วนกลางเพียงแต่อำนวยความสะดวกสนับสนุนด้านงบประมาณ

สนองบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ประสานงานในระดับส่วนกลางและต่างประเทศ ติดตามประเมินผล เป็นระยะ ๆ ถ้าเทียบเมื่อก่อนส่วนกลางจะเป็นคนทำหมด ท้องถิ่นเพียงแต่เป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่ง เท่านั้น (Top-down)

6. มีการประสานงานและร่วมมือกันระหว่างโครงการศึกษานอกระบบกับหน่วยงานแผนก - แขนงการต่าง ๆ อย่างดี เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการไทยได้อำนวยความสะดวกด้านการฝึกอบรม ทัศนศึกษาดูงาน องค์การ ASPBAE ได้สนับสนุนผู้เชี่ยวชาญในการวางแผนและประเมินผล องค์การโรงเรียนไม่ชายแดน (Ecoles Sans Frontiers) เป็นองค์การที่ปรึกษาโครงการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้สร้างบุคลากรด้านการศึกษานอกระบบ องค์การ Community Health Action-Modular Program Approach (CHAMPA) สนับสนุนการฝึกอบรมด้านการป้องกันและรักษาสุขภาพขั้นพื้นฐาน อำนาจการปกครอง ท้องถิ่น อำนวยความสะดวกด้านการเคลื่อนไหวกว้างต่าง ๆ ระดมประชาชน สาธารณสุขสนับสนุน นักวิชาการด้านการป้องกันและรักษาสุขภาพ กลไกกรรมสนับสนุนนักวิชาการด้านการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ สหพันธ์แม่หญิงระดมผู้หญิงเข้าร่วมโครงการและร่วมในทีมงานโครงการระดับต่าง ๆ นี่คือการปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น เมื่อก่อนแต่ละหน่วยงาน แผนก แขนงการต่าง ๆ จะทำงานในขอบเขตที่ตนเองรับผิดชอบเท่านั้น ไม่ได้มีการประสานงานกับข้างนอกเลย

7. การติดตามประเมินผลเป็นกฎเกณฑ์สำคัญในการดำเนินโครงการในแต่ละระยะ เพื่อจะรู้ว่าการดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพเพียงใด มีผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยมีทีมงานจากภายในหรือภายนอกเป็นผู้ประเมินในช่วงกลางและท้ายของการดำเนินโครงการ ถ้าเทียบเมื่อก่อนท้องถิ่นมีแต่รายงานผลการปฏิบัติงานให้ส่วนกลางรับทราบเท่านั้น

ทั้งหมดที่กล่าวมานั้น เป็นนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินโครงการต่าง ๆ ถ้าเปรียบเทียบการดำเนินงานในรูปแบบเดิมของรัฐที่ปฏิบัติผ่านมาคือ รมรณรงค์ให้ประชาชนรู้หนังสือ อ่านออก เขียนได้ คิดเลขสี่ประการ (บวก ลบ คูณ หาร) ได้ โดยมีครูสอนแต่หนังสืออย่างเดียว ปัญหาอื่น ๆ ไม่ได้พูดถึงเท่าที่ควร และในปี 1984 ประชาชนบรรดาเผ่าสามารถรู้หนังสือถึง 98.75 % ของกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุตั้งแต่ 15-45 ปี จากนั้นปี 1990 จำนวนผู้ไม่รู้หนังสือ

มีแนวโน้มขยายตัวสูงขึ้นประมาณ 40 % ของกลุ่มเป้าหมายที่มีอายุตั้งแต่ 15-40 ปี (300,000 คน) สาเหตุที่ผู้ไม่รู้หนังสือดังกล่าวตามทัศนะของผู้วิจัยคือ (1) ผู้ที่รู้หนังสือแล้วไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ ทำให้ขาดการศึกษาต่อเนื่อง (2) สื่อการเรียนการสอนขาดแคลนไม่เพียงพอ (3) เด็กในวัยเรียนไม่มีโอกาสพลาดโอกาสละทิ้งการเรียนก่อนจบประถม (4) เนื้อหาของการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับสภาพการดำรงชีวิตของชุมชน (5) ขาดการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลที่จำเป็น (6) การรู้หนังสือยังไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต จึงทำให้ประชาชนบรรดาเผ่าไม่สนใจอยากเรียน

การดำเนินงานเมื่อก่อนภายใต้มติคำสั่ง (Top-down) ไม่มีการปฏิบัติในรูปแบบของโครงการ ดังนั้นวัฏกรรมที่เกิดขึ้นเป็นแนวโน้มใหม่และมีการปรับปรุงมาทั้งนี้

วัฏกรรมที่เกิดขึ้นมีสาเหตุและปัจจัยที่เอื้ออำนวยหลายประการคือ (1) ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือด้านทุนจากองค์การระหว่างประเทศ (2) ชาวบ้านให้ความสนใจและเข้าร่วมการจัดกิจกรรมต่าง ๆ (3) ได้รับการร่วมมือจากหน่วยงานแผนก แขนงการต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกประเทศ (4) ผู้รับผิดชอบโครงการทำงานอย่างจริงจัง

วัฏกรรมดังกล่าวจะเป็นแม่แบบในการดำเนินโครงการศึกษานอกระบบในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้ประชาชนลาวที่ด้อยโอกาสได้รับการเรียนรู้ ได้รับข่าวสารข้อมูล มีอาชีพเสริมเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

7.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินโครงการ

การดำเนินโครงการศึกษานอกระบบทั้ง 4 โครงการ ที่ได้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนี้มีกระทบต่อหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ และชุมชน ดังนี้

1. ต่อหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบและผู้ปฏิบัติโครงการ

- งานการศึกษานอกระบบได้ฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ หลังจากหยุดชะงักมาตั้งแต่ปี 1985 ถึง 1990 อย่างน้อยมี 21 หมู่บ้าน และ 4 ศูนย์ ที่ฝึกอบรมวิชาชีพ เป้าหมายของ 4 โครงการ ที่ได้รับรู้จักและเข้าใจงานการศึกษานอกระบบดีกว่าเก่า

- เกิดมีการร่วมมือสนับสนุนด้านวิชาการจากสาธารณสุขในด้านการป้องกันและรักษาสุขภาพ กลไกกรมในด้านการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การป้องกันพยาธิสัตว์ สหพันธ์แม่หญิงในสิทธิระหว่างหญิง-ชาย บทบาทของแม่หญิงลาว นอกนั้นอำนาจการปกครอง ชาวบ้านได้อำนวยความสะดวกในการเคลื่อนไหวและเข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

- ให้ความรับผิดชอบแก่ท้องถิ่นมากขึ้นในการดำเนินโครงการการศึกษาในระบบ ส่วนกลางเพียงแต่ให้ความสะดวก สนับสนุนช่วยเหลือด้านงบประมาณ การประสานงาน บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น ติดตามและประเมินผลเป็นระยะ

- สร้างพื้นฐานวัตถุ เช่น พาหนะ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สื่อการเรียนการสอน
- สร้างบุคลากรในด้านการศึกษานอกระบบ 3 คน ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประเทศไทย

- ได้รับการฝึกอบรม ทักษะศึกษาสูงทั้งภายในและต่างประเทศเกี่ยวกับงาน การศึกษานอกระบบ การคุ้มครองโครงการ การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ การพัฒนาหลักสูตร การผลิต หนังสือพิมพ์ การพัฒนาชนบท ฯลฯ

- ได้แลกเปลี่ยนบทเรียนและประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น อำนาจการปกครอง สหพันธ์แม่หญิง กลไกกรม สาธารณสุข และชาวบ้าน

- ได้บทเรียนจริงในการปฏิบัติงานในด้านการคุ้มครอง ติดตาม ประเมินผล จากองค์การที่ปรึกษาและเชี่ยวชาญ

- ได้หลักสูตรการเรียนขั้นพื้นฐานระดับ 1 สำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยเอาการเรียนหนังสือควบคู่กับการอบรมวิชาชีพและความรู้ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

- ได้รูปแบบการศึกษานอกระบบโดยยึดถือผู้เรียนเป็นใจกลาง และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด

2. ต่อชาวบ้านและชุมชน

จากโครงการการศึกษาชุมชน (WEI)

- ได้อบรมระยะสั้นในเรื่อง การรักษาสุขภาพอนามัย การรียา ป้องกันพยาธิ การคุมกำเนิด การสร้างส้วมที่ถูกสุขลักษณะ การเลี้ยงไก่ ยาพื้นเมือง การปลูกถั่วเหลือง ถั่วลิสง บั๊ยมัก การปลูกไม้ผล ซึ่งมีผู้เข้าร่วม 926 คน

- ได้อบรมและแต่งตั้งผู้ประสานงานขึ้นบ้าน หมอตำแยบ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขบ้าน (อสสบ.) สัตว์แพทย์บ้าน มีผู้เข้าร่วม 32 คน

- ได้น้ำบาดาล 7 หน่วย น้ำบ่อ 8 บ่อ อ่างเก็บน้ำ 1 อ่าง ซึ่งเป็นการสมทบทุนและร่วมกันทำระหว่างชาวบ้านและโครงการ

- ได้อุปกรณ์โรงเรียนชั้นประถมคือกระดานดำ Chalk หนังสือแบบเรียน สมุด เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การเรียนการสอน

- ได้รับทุนหมุนเวียนในการเลี้ยงไก่และทอดผ้า จำนวน 420,000 กีบ

- ด้านสุขภาพอนามัย ชาวบ้านได้ทำความสะอาดบริเวณบ้านเรือน ย้ายคอกสัตว์ออกจากใต้ถุนบ้าน ต้มน้ำดื่ม นอนในมุ้ง ไม่รับประทานอาหารดิบ ถ่ายอุจจาระลงในส้วม (บ้านเผา) การเจ็บป่วยล้มตายได้ลดน้อยลง สุขภาพแม่และเด็กดีขึ้น

- ได้สโมสรชุมชน 4 แห่ง

- มีกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ชาวบ้านได้เข้าใจกระบวนการพัฒนา/เรียนรู้ดีขึ้น ซึ่งมันแสดงออกในคำพูด

ต่าง ๆ คือ "เราสร้างสโมสรของเราเองดีกว่าแขวงหรือเมืองมาสร้างให้ ย้อนที่เราได้บทเรียนและความสามารถจากประสบการณ์นั้น และมันแม่นยำของเราเอง ผลของเราเอง สำหรับลูกหลานของพวกเรา" "แต่ก่อนนี้การพัฒนาชาวบ้านมักจะเป็นตัวใครตัวล่าว ตอนนี้มีควมสามัคคีและทำงานร่วมกัน" "แต่ก่อนชีวิตของพวกเราอยู่ยาก มันกำลังได้เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้ดีขึ้น ชาวบ้านเป็นแหล่งต้นตอในการเปลี่ยนแปลงนี้ โดยโครงการได้ช่วยพัฒนาแต่ชาวบ้านเป็นผู้ต้นตอ"

"สิ่งที่ดีที่สุดได้จากโครงการมันความรู้ความเข้าใจและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น"

ผลกระทบดังกล่าวล้วนแต่ตอบสนองความต้องการของชุมชน และเป็นผลกระทบ
สำคัญต่องานการศึกษาในระบบโรงเรียนและการพัฒนาในระดับกว้างขวาง

จากโครงการการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบโรงเรียน (UNICEF)

- ได้ศูนย์ข่าวสารชุมชนประจำบ้าน 4 แห่ง
- ครูอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน 8 คน
- ชาวบ้าน 115 คน หญิง 91 คน ได้เรียนรู้หนังสือ ทำให้อ่านออกเขียนได้
- ได้รับทุนหมุนเวียนในการเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทอผ้าและตัดเย็บเสื้อผ้า จำนวน

2,831,000 กีบ

- จัดตั้งกลุ่มเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทอผ้า และตัดเย็บเสื้อผ้า 126 คน
- มีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้คุณภาพชีวิตค่อยดีขึ้น
- ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ

จากโครงการการศึกษาเพื่อชนเผ่า (UNDP)

- ได้ศูนย์การศึกษาชุมชนประจำบ้าน 13 แห่ง
- ครูอาสาสมัครประจำบ้าน 13 คน
- ได้ทุนหมุนเวียนเพื่อส่งเสริมกิจกรรมระดับครอบครัว เช่น การเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เลี้ยงวัว ปลุกกล้วย สัปรด ทอผ้า ตีเหล็ก ตัดเย็บเสื้อผ้า ตัดผมชาย จำนวน

2,995,000 กีบ

- ได้ทุนหมุนเวียนเพื่อส่งเสริมกิจกรรมระดับกลุ่ม เช่น กองทุนยาและธนาคารข้าว จำนวน 2,500,000 กีบ

- ได้รับการฝึกอบรมด้านวิชาชีพต่าง ๆ

จากโครงการการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับแม่หญิงชนเผ่าและผู้ด้อยโอกาส (UNESCO)

- แม่หญิงชนเผ่า 201 คน ได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพทอผ้า ตัดเย็บเสื้อผ้า และการเรียนหนังสือ เรียนความรู้เพิ่มเติมด้านสุขภาพอนามัย ปรุงแต่งอาหาร ด้านกลีกรรรม
- ได้ทุนหมุนเวียนเพื่อไปประกอบอาชีพคนละ 50 ดอลลาร์สหรัฐ
- ได้ศูนย์ฝึกอบรมวิชาชีพให้แม่หญิงชนเผ่า 4 แห่ง
- ได้วัสดุอุปกรณ์ด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า (จักรเย็บผ้า) และทอผ้า (กี่กระตุก)

โครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านนั้น ได้เกิดมีกระบวนการพัฒนา/เรียนรู้ มีอาชีพเสริม มีรายได้เพิ่มจากนั้น ก่อให้เกิดความผูกพัน ความรักใคร่และความสามัคคี สำนานกลมเกลียวกัน ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และชุมชนเป็นอย่างดี ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างให้ครอบครัวมีความสุข ชุมชนเข้มแข็ง

8. ความสอดคล้องระหว่างการดำเนินโครงการที่เป็นนวัตกรรมการศึกษานอกโรงเรียนกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม นโยบายรัฐ และความต้องการของประชาชน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของการดำเนิน โครงการที่เป็นนวัตกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม นโยบายรัฐ และความต้องการของชุมชนแล้ว พบว่า โครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นมีความสอดคล้อง สามารถแก้ปัญหาให้ลดน้อยลงได้ ดังผลสรุปต่อไปนี้

1. ความสอดคล้องระหว่างการดำเนินโครงการที่เป็นนวัตกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม

จากการศึกษาและสังเกตใน 9 หมู่บ้าน พบว่า เป็นชุมชนที่กำลังเปลี่ยนแปลง เป็นชุมชนอยู่ระหว่างการปรับตัวของสังคมเมืองกับสังคมแบบดั้งเดิม เริ่มมีหน่วยงาน บุคคลต่าง ๆ จากภายนอกเข้าไปให้การส่งเสริม แนะนำการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชน และเป็นชุมชนที่มีการคมนาคมที่สะดวกสบายพอสมควร ดังนั้นจึงมีผลกระทบไม่มากนัก

น้อยต่อชุมชนในด้านชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะปัจจัยสี่ (ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหาร และ ยารักษาโรค) กิจกรรมของโครงการศึกษานอกระบบทั้ง 4 โครงการ ที่ได้จัดทำขึ้นนี้มุ่ง (1) ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและการเรียนรู้ต่าง ๆ คือ เรียนรู้หนังสือ ให้ข่าวสารข้อมูลด้าน ป้องกันและรักษาสุขภาพอนามัย ด้านการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ บทบาทและความเสมอภาคระหว่าง หญิง-ชาย (2) ส่งเสริมวิชาชีพในระดับครอบครัวและระดับกลุ่ม (3) สนับสนุนทุนหมุนเวียนเข้า ในการผลิต จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นมีความสอดคล้องกับกระแสเปลี่ยนแปลงของสังคม เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มุ่งแก้ไขชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น

2. ความสอดคล้องระหว่างการดำเนินโครงการที่เป็นนวัตกรรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนกับนโยบายของรัฐ

นโยบายของรัฐเกี่ยวกับงานการศึกษานอกระบบได้ระบุไว้ว่าต้องให้ประชาชนผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีความสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของการดำรงชีวิต การศึกษานอกระบบต้องควบคู่กับการเรียนวิชาชีพ โดยนำเอาความรู้ใหม่ ๆ มาใช้จัดตั้งบริการ ข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสรับข้อมูลข่าวสารและความรู้ใหม่ ๆ ส่งเสริมให้ประชาชน รู้จักวางแผนพัฒนาครอบครัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ-สังคม การศึกษาต้อง สัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและปรับปรุง โครงสร้าง การจัดตั้งและพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ในด้านกิจกรรมของโครงการการศึกษานอกระบบทั้ง 4 โครงการ ที่ได้จัดทำขึ้นนี้มุ่ง (1) ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและการเรียนรู้ต่าง ๆ คือ เรียนรู้หนังสือ ให้ข่าวสารข้อมูล ด้านการป้องกันและความเสมอภาคระหว่างหญิง-ชาย (2) ส่งเสริม วิชาชีพในระดับครอบครัวและกลุ่ม (3) สนับสนุนทุนหมุนเวียนเข้าในการผลิต จากผลการวิเคราะห์ ข้อมูลพบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มุ่งเพื่อ หลุดพ้นและจำกัดความไม่รู้หนังสือ พร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของ ประชาชนให้ดีขึ้น

3. ความสอดคล้องระหว่างการดำเนินโครงการที่เป็นนวัตกรรมการศึกษาในระบบ

โรงเรียนกับความต้องการของชุมชน

สภาพของชุมชนใน 9 หมู่บ้าน มีสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนดังนี้ ด้านการศึกษา ประชาชนยังขาดแคลนโอกาสมาก เด็กในวัยเรียนไม่ได้เข้าโรงเรียน ผู้ใหญ่อายุมากยังไม่รู้หนังสือ ด้านสุขภาพอนามัยมักจะประสบกับโรคภัยไข้เจ็บเป็นประจำ โดยเฉพาะไข้มาเลเรียและโรคท้องร่วง ด้านการผลิตก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ เพราะขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่แน่นอน คือบางปีประสบภัยความแห้งแล้ง บางปีน้ำท่วม จึงทำให้การทำมาหากินยังต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติอยู่ ด้านผู้หญิงก็ยังมีกรอบเรื่องจารีตประเพณีเคร่งครัดมาก จึงทำให้สิทธิเสมอภาคระหว่างหญิง-ชายไม่มี บังคับให้แต่งงานก่อนพ้นวัยเรียน มีลูกมาก งานมากและหนัก จึงทำให้สุขภาพแม่และเด็กไม่แข็งแรง ผู้หญิงไม่มีอาชีพเสริม โอกาสการเรียนรู้มีน้อย จึงทำให้ผู้หญิงไม่รู้หนังสือมาก

ผ่านการสังเกตและพูดคุยกับชาวบ้าน จะพบว่าความต้องการที่แท้จริงของชุมชนคือ ปัจจัยสี่ นั่นเอง นี่เป็นความจริง เพราะชุมชนชนบทยังต้องการที่อยู่อาศัยอย่างถาวร ส่วนมากยังมีลักษณะแบบชั่วคราวอยู่ อาหารการกินยังไม่เพียงพอ ยังอดอยุ่อดกิน เครื่องนุ่งห่มยังขาด ๆ เกิน ๆ (เสื้อผ้าขาดผ้าตาหลัง) ยารักษาโรคยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ประชาชนขาดความรู้ที่ป้องกันและรักษาตนเอง ขาดเงินที่จะซื้อยา จากนั้นจึงต้องรักษาด้วยยาพื้นบ้าน และรักษาจากหมอผี เพื่อแก้ไขปัญหาค่าความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น ในด้านกิจกรรมการศึกษานอกกระบวนทั้ง 4 โครงการ ที่ได้จัดทำขึ้นนั้นมุ่ง (1) ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ชุมชนได้แก่ การเรียนรู้หนังสือ รับรู้ข่าวสารข้อมูล ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการปลูกพืช ด้านการเลี้ยงสัตว์ บทบาทและความเสมอภาคระหว่างหญิง-ชาย (2) ส่งเสริมวิชาชีพในระดับครอบครัวและกลุ่ม (3) สนับสนุนทุนหมุนเวียนเข้าในการผลิต จากผลการวิเคราะห์พบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงในเรื่องการตัดสินใจและการนำพาในหมู่บ้าน ส่งเสริมบทบาทของการรู้หนังสือในการพัฒนา และส่งเสริมการสร้างเศรษฐกิจและการทำธุรกิจ เพื่อทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น โดยอาศัยทรัพยากรภายในท้องถิ่นตนเอง

มีบางกิจกรรมของโครงการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่หญิงชนเผ่าแขวงหลวงน้ำทา ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้หญิงชนเผ่า ชุมชนไม่มีส่วนร่วม กิจกรรมไม่หลากหลาย (มีแต่ทอผ้าและตัดเย็บเสื้อผ้า) ผู้เรียนไม่มีสิทธิที่จะเลือกวิชาอื่นได้ เช่น ชนเผ่าลาวสูงอยากเรียนวิชาเย็บแล้ว แต่ไม่มีในหลักสูตร

การดำเนินโครงการที่เป็นวัตรกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้ง 4 โครงการที่ได้ดำเนินกิจกรรมอยู่ในปัจจุบันมีความสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม นโยบายของรัฐ ความต้องการของชุมชน อย่างน้อยชุมชนยังได้รับการเรียนรู้ต่าง ๆ มีอาชีพเสริม ได้รับทุนหมุนเวียนเข้าในการผลิต ทำให้มีรายได้เพิ่ม ชีวิตความเป็นอยู่ค่อย ๆ ดีขึ้นทีละก้าว

การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์โครงการที่เป็นวัตรกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยพบว่า งานการศึกษานอกระบบไม่ใช้การณรงค์เพื่อการเรียนรู้หนังสือทำให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ คิดเลขคำนวณเลขประจำการ (บวก ลบ คูณ หาร) ได้เท่านั้น แต่งานการศึกษานอกระบบยังมีเป้าหมายเพื่อ (1) กระจายโอกาสและเพิ่มความเสมอภาคทางการศึกษา (2) พัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมให้คนมีคุณภาพและคุณธรรม (3) ยกย่องรายได้และฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น และ (4) สนองตอบต่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติ เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวก็ได้ดำเนินการภายใต้โครงการการศึกษานอกระบบ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา 4 โครงการ คือ (1) โครงการศึกษาชุมชน (2) โครงการศึกษาขั้นพื้นฐาน และฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับแม่หญิงชนเผ่าและผู้ด้อยโอกาส (3) โครงการศึกษาเพื่อชนเผ่า และ (4) โครงการทดลองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบโรงเรียน ผ่านการวิเคราะห์ทั้ง 4 โครงการ จะพบว่าแต่ละโครงการก็มุ่งทำเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ก่อสร้างพื้นฐานวิสัยทัศน์ พาหนะ ฝึกอบรม ส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาอาชีพที่จำเป็นเพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น แต่การดำเนินโครงการก็ตีบ้าง ไม่ตีบ้าง ผู้วิจัยยังพบว่าการดำเนินโครงการการศึกษานอกระบบที่มีคุณภาพก่อนอื่นหมดต้องศึกษาและรวบรวมข้อมูล ดูความพร้อมและความสนใจของชาวบ้านในหมู่บ้านเป้าหมาย เพื่อความสะดวกในการดำเนินโครงการอยู่ขั้นท้องถิ่นต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้ (1) ชี้แจง แต่งตั้งและฝึกอบรมคณะรับผิดชอบโครงการแต่ละระดับ (แขวง ทีมงาน ผู้ประสานงานบ้าน และชาวบ้าน) (2) สำรวจความต้องการของชุมชน (ชาวบ้านมี

ส่วนร่วม) (3) วางแผนการพัฒนา/เรียนรู้ โดยกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักในการรับรู้หาวิธีทางแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจเลือก (4) ตั้งกลุ่มพัฒนา/เรียนรู้โดยความสมัครใจ (5) ฝึกอบรมผู้นำกลุ่มอาสาสมัคร (6) จัดกิจกรรมด้านการพัฒนา/การเรียนรู้ภายใต้การฝึกอบรม สันทนาการ ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะศึกษาตุงาน (7) ดำเนินการ (ปฏิบัติ) และสังเกตการณ์โดยใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่น ส่วนโครงการเป็นผู้แนะนำ อำนวยความสะดวก สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เงินทุนจำนวนหนึ่งที่จำเป็น (8) ประเมินผลเพื่อส่งเสริมสิ่งที่ทำได้ดีและปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ยังทำไม่ได้ดี การทำตามขั้นตอนเหล่านี้ต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร ถ้าทำได้โครงการก็มีความยั่งยืน โดยเฉพาะผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้ปฏิบัติงานอยู่ท้องถิ่น ต้องมีความอดทน มีความเข้าใจ มีการประสานงานร่วมมือกับหน่วยงานอื่นอย่างต่อเนื่องและปกติ เรียนรู้จากชุมชน

ในส่วนของผู้ที่รับผิดชอบโครงการอยู่ส่วนกลาง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน) ควรให้อิสระในการดำเนินโครงการอยู่ชั้นท้องถิ่น ส่วนกลางเพียงแต่อำนวยความสะดวก สนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น แนะนำ ติดตาม ประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องและปกติ

ผู้วิจัยพบว่า โครงการที่เป็นวัตรกรรมก็ต่อเมื่อการปฏิบัติสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนในลักษณะความยั่งยืนเท่านั้น